

დავით ქაფუჯაშვილი

სამრეწველო საქუთრება

გამოგონება

სასარგებლო მოდელი

სამრეწველო ნიშუმი

უფლებების გაფორმება და სამართლებრივი დაცვა

თბილისი, 1997

67. 99 (2) 3

347. 77

ძ 217

იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატის დ. ძამუკაშვილის ეს წიგნი ეძღვნება სამრეწველო საკუთრების ობიექტებზე გამოგონებებზე, სამრეწველო ნიმუშებზე, სასარგებლო მოდელებზე უფლებათა მოპოვებას, დაცვას და განხორციელებას, რაც დააინტერესებს გამოგონებლებს, სპეციალისტებს, სტუდენტებს და მკითხველთა ფართო წრეს.

რედაქტორები:

სერგო ჯორბენაძე.

იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

დავით ბაბუნია.

ტიქნიკურ მეცნიერებათა კანდიდატი

NASCUNTUR AB HUMANO INGENIO OMNIA ARTIS
INVENTORUMQUE OPERA* QUAE OPERA DIGNAM HOMINIBUS/
VITAM SAEPIUNT* REIPUBLICAE STUDIO PERSPICIENDUM
EST ARTES INVENTAQUE TUTARI*

ARPAD BOGSCH

ადამიანის გენია ხელოვნების ქმნილებათა და გამოგონებათა წყაროა. ეს ქმნი-
ლებანი ადამიანის ღირსეული ყოფის გარანტიაა. სახელმწიფო მოვალეა
უზრუნველყოს ხელოვნების ქმნილებათა და გამოგონებათა საიმედო დაცვა.

არაპალ ბოგში

ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო
ორგანიზაციის გენერალური დირექტორი

ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციის
შტაბ-ბინის შენობის გუმბათზე მოთავსებული ამ ლათინური ტე-
ქსტის წარმოდგენილი ქართული თარგმანი სხვა ენებზე თა-
რგმანთან ერთად ოფიციალურად გამოქვეყნდა სპეციალურ
ბროშურაში, რომელიც გამოიცა ჟენევაში 1994 წელს.

რედაქტორებისაგან

წიგნი მიძღვნილია სამრეწველო საკუთრების ობიექტების – გამოგონების, სასარგებლო მოდელებისა და სამრეწველო ნიმუშების დაცვის საკითხებისადმი.

მასში გადმოცემულია კონტინენტური ევროპისა და ინგლისურ-ამერიკული საპატენტო სამართლისათვის დამახასიათებელი პრინციპების შედარებითი ანალიზი. დაწერილებით არის წარმოდგენილი ამ სფეროში მოქმედი მთავარი და ფუძემდებლური საერთაშორისო ხელშეკრულების-სამრეწველო საკუთრების დაცვის პარიზის კონვენციის ძირითადი დებულებების შინაარსი. ამასთანავე, შეიძლება ითქვას, რომ ამომწურავად არის განხილული საქართველოში მოქმედი საპატენტო დაცვის ჯერ კიდევ მოკრძალებული გამოცდილება.

ავტორი კარგად ფლობს საპატენტო დაცვის თეორიულ და პრაქტიკულ საკითხებს. განხილული აქვს მრავალი მაგალითი, რომელთა საფუძველზე ცდილობს თვალსაჩინოდ გააშუქოს გამოგონებაზე, სასარგებლო მოდელებზე და სამრეწველო ნიმუშზე უფლებათა გაფორმების თავისებურებანი.

აღსანიშნავია აგრეთვე, სამრეწველო საკუთრების ობიექტების ავტორთა, განმცხადებელთა და პატენტმფლობელთა უფლება-მოვალეობების ფართო, ორიგინალური გაშუქება გამოგონების, სასარგებლო მოდელებისა და სამრეწველო ნიმუშის შექმნის ფაქტიდან პატენტის მიღების შემდგომ წარმოშობილი სამართალურთიერთობათა ჩათვლით.

მკითხველი ინტერესით გაეცნობა საზღვარგარეთის ქვეყნებში დამკვიდრებული საპატენტო დაცვის განხილვის პრაქტიკას. ნაშრომში ასახულია საერთაშორისო თანამშრომლობის ნორმები იმ ხელშეკრულებების მაგალითზე, რომელთა მონაწილეა საქართველო. ავტორი მოკლედ მიმოიხილავს საპატენტო კოოპერაციის ხელშეკრულების (PCT) ძირითადი პირობების თანახმად საზღვარგარეთ დაპატენტების შესაძლებლობას. ამ საკითხს არსებითი პრაქტიკული მნიშვნელობა ენიჭება ქართველი გამომგონებლებისათვის.

ნაშრომი უდავოდ გაამდიდრებს ინტელექტუალური საკუთრების დარგში ქართულ ენაზე არსებულ სამეცნიერო ლიტერატურას.

*სერგო ქორბენაძე
დავით გაბუნია*

შინაარსი

შესავალი.....	7
თავი I. საპატენტო კანონმდებლობის მოკლე ისტორიული მიმოხილვა.....	8
თავი II. სამრეწველო საკუთრების დაცვის პარიზის კონვენცია	16
თავი III. საპატენტო დაცვის ძირითადი საფუძვლები	38
პატენტით დაცვის ობიექტები.....	41
გამოგონება	41
სასარგებლო მოდელი	43
სამრეწველო ნიმუში	46
პატენტუნარიანობის კრიტერიუმები.....	51
სიახლე	51
სამრეწველო გამოყენებადობა.....	57
მხატვრულ-კონსტრუქციული შესრულება	61
გამოგონება, სასარგებლო მოდელი, სამრეწველო ნიმუში, როგორც საპატენტო-სამართლებრივი დაცვის ობიექტები.....	63
დაცვითუნარიანი ობიექტები.....	64
გამოგონების, სასარგებლო მოდელის, სამრეწველო ნიმუშის ობიექტები.....	67
თავი IV. პატენტის გაცემის პროცედურა	73
თავი V. საპატენტო უფლება-მოვალეობანი.....	101
გამოგონების შექმნის ფაქტიდან გამომდინარე უფლება-მოვალეობანი.....	103
განაცხადის მიწოდებიდან გამომდინარე უფლება-მოვალეობანი.....	109
პატენტის გაცემაზე დადებითი გადაწყვეტილებიდან და განაცხადის გამოქვეყნებიდან გამომდინარე უფლება-მოვალეობანი.....	114
პატენტიდან გამომდინარე უფლება-მოვალეობანი	118
ავტორობის უფლება	120

ქონებრივი უფლებამოვალეობები	123
პატენტმფლობელის უფლებები	124
პატენტმფლობელის უფლებათა შეზღუდვა	126
პატენტმფლობელის მოვალეობანი.....	129
თაპი VI. პატენტიდან გამომდინარე უფლებების დარღვევა და	
საპატენტო დავების განხილვა.....	132
თაპი VII. საქართველოს მონაწილეობა	
საერთაშორისო თანამშრომლობაში	139
ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო	
ორგანიზაცია	139
ხელშეკრულება საპატენტო კოოპერაციის შესახებ....	142
გამოყენებული ლიტერატურა	145

შესავალი

ამჟამად საქართველოში მიმდინარე ძირეული ეკონომიკური რეფორმები განაპირობებენ სამართლებრივი ბაზის თანამედროვე მოთხოვნებისადმი სათანადოდ შეწონასწორებას. ადრე ჩვენს ქვეყანაში მოქმედი კანონმდებლობა — ყოფილი საბჭოთა კავშირის სამოქალაქო სამართლის საფუძვლების V და VI განყოფილებების (რომლებიც ეხებოდა გამოგონებების დაცვას), დებულების „აღმოჩენების, გამოგონებების და რაციონალიზატორული წინადადებების შესახებ“ შესაბამისად ასახავდა საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის კოდექსში იმ ურთიერთობათა მოწესრიგების ნორმებს, რაც ეხებოდა გამოგონებების, აღმოჩენების, სამრეწველო ნიმუშებს, რაციონალიზატორული წინადადებების შექმნასა და გამოყენებას. როგორც ცნობილია ეს ნორმები აგებული იყო სახელმწიფოსათვის განსაკუთრებული უფლებების მინიჭებაზე და დაცვაზე. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ მიუხედავად საბჭოთა კავშირის გაწვევრიანებისა სამრეწველო საკუთრების დაცვის პარიზის კონვენციაში, იგი არ ხმარობდა ტერმინს „სამრეწველო საკუთრება“ — დღეს, როდესაც ჩვენში გამოგონება, სამრეწველო ნიმუში, სასარგებლო მოდელი რეალურად არის აღიარებული საკუთრებად და სამოქალაქო ბრუნვის მნიშვნელოვან ფასეულობად, საქართველოში საპატენტო კანონმდებლობის, მთლიანად საპატენტო სისტემის ფუნქციონირებას ერთ-ერთი გადამწყვეტი მნიშვნელობა აკისრია ქვეყნის ეკონომიკური აღორძინების და სამეცნიერო-ტექნიკური პოტენციალის ამაღლების თვალსაზრისით.

აღნიშნულის გათვალისწინებით მიზანშეწონილად გვესახება მკითხველს შევთავაზოთ ამჟამინდელი საკანონმდებლო პრინციპების და ნორმების განხილვა, მათ შორის სხვადასხვა ქვეყნის საპატენტო დაცვის პრაქტიკისა და საერთაშორისო ხელშეკრულებების პირობების გაშუქება.

საპატენტო კანონმდებლობის განვითარების მოკლე ისტორიული მიმოხილვა

გამომგონებლობა, კაცობრიობის არსებობის მთელი ისტორიის განმავლობაში განსაკუთრებულ როლს თამაშობდა. აღრინდელ ხანაშივე იგი მჭიდროდ იყო დაკავშირებული ადამიანის ყოფასთან და მისი საქმიანობის განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენდა. რაც უფრო განვითარებული ხდება კაცობრიობა, მით უფრო იზრდება ინტერესი სი-ახლეთა შექმნისადმი და შესაბამისად, მათთან დაკავშირებულ სამართალურთიერთობათა მოწესრიგებისადმი. ბერძენი ისტორიკოსის ფილარკეს გადმოცემით ცნობილია, რომ უკვე ძველი საბერძნეთის კოლონია სიბერიუსში, რომელიც მდებარეობდა აპენინის ნახევარკუნძულის სამხრეთით, არსებობდა ჩვეულება, რომლის თანახმადაც, მზარეულს, რომელიც მოიგონებდა ორიგინალურ ახალ კერძს და მას მოიწონებდნენ თანამოქალაქენი, ებოძებოდა ამ კერძის დამზადების განსაკუთრებული უფლება ერთი წლის ვადით. შეიძლება ითქვას, რომ ეს ჩვეულება საპატენტო კანონმდებლობის პრინციპების ჩანასახს წარმოადგენდა. გამოგონებას ენიჭებოდა დაცვა მისი ავტორის განსაკუთრებული უფლების აღიარებით. გამოგონება ითვლებოდა საკუთრებად, ხოლო მესაკუთრეობის უფლება კი დროით იყო შეზღუდული. სივრცითაც ასეთი დაცვა აპენინის ნახევარკუნძულით იყო შემოფარგლული. მაშასადამე, შეიძლება მივიჩნიოთ, რომ საპატენტო დაცვის ჩანასახები შორეული წარსულის ხანიდან მომდინარეობს.

გამომგონებათა დაცვის სამართლებრივი სისტემის ჩამოყალიბების საჭიროება მკვეთრად ვლინდება საზოგადოებრიობის პროგრესთან ერთად. აღრინდელი შუასაუკუნეების პერიოდშივე სახელმწიფოებს შემოაქვთ ე. წ. „პრივილეგიების“ ინსტიტუტი. პრივილეგია იძლეოდა გამოგონებაზე განსაკუთრებულ უფლებას დროის შემოფარგვლით ან განუსაზღვრელი ვადითაც კი, ხოლო ტერიტორიულად დაცვა ხო-

რციელდებოდა მხოლოდ სახელმწიფოს საზღვრებში. ასე, მაგალითად, ინგლისის მეფემ ჰენრი III 1236 წლის მარტში ბონაფუსუს და სანქტა კოლუმბას სახელზე 15 წლის ვადით გასცა პრივილეგია სხვადასხვა ფერის ტანსაცმლის გამოშვებაზე. ამგვარ პრივილეგიებს გასცემდა იერუსალიმის სამეფო და სიცილია მე-XII საუკუნეში, იტალია, საფრანგეთი, გერმანია, ბელგია, პოლანდია, ავსტრია, პოლონეთი, შვეიცარიის ცალკეული კანტონები XIII-XV საუკუნეებში.

შეხედულება საპატენტო სისტემის შესახებ ჩამოყალიბდა და განვითარდა შუასაუკუნეების ხანის ინგლისის პრაქტიკიდან, სადაც მეფის უფლების ძალით იმ პირებს, რომლებიც ცდილობდნენ მრეწველობის ახალი დარგების ჩამოყალიბებას და მეტადრე მათ, ვინც იმპორტული ტექნოლოგიების შემოტანას ახერხებდნენ ებოძებოდათ განსაკუთრებული უფლებები. ასეთი სახის ხელშეწყობა სახელმწიფოს მხრივ გრძელდებოდა იმ ხანგრძლივობით, რაც საკმარისი იყო ამ ტექნოლოგიების ათვისებისთვის. ასეთი დროით შემოფარგლული უფლებები დასტურდებოდა დოკუმენტის გაცემით, რომელსაც ეწოდებოდა „LETTERS PATENT“, რაც „ღია სიგელს“ ნიშნავდა. მისი გაცემით ხდებოდა ოფიციალური საჯარო გამოცხადება განსაკუთრებული უფლებების ბოძების შესახებ. ცოტა ხანში იკვეთება დავების განხილვის საჭიროებაც. საპატენტო დავების ერთ-ერთ პირველ მაგალითს წარმოადგენს 1615 წელს განხილული „ფისვიჩელ მემაუდეთა საქმე“. სასამართლო გადაწყვეტილებით დადასტურდა განსაკუთრებული უფლების გაცემის აუცილებლობა იმ ადამიანისათვის, რომელმაც საკუთარი რისკის ფასად სახელმწიფოს შესძინა ახალი გამოგონება, აღმოჩენა ან ხელობა. ასეთი უფლება უნდა ბოძებულიყო მხოლოდ გარკვეული დროით, რადგან ხალხმა თავდაპირველად არაფერი არ იცის ამ გამოგონების თუ ხელობის შესახებ და მას არ გააჩნია არც ცოდნა, არც ჩვევები ამ სიახლეთა ათვისებისათვის. იმავე გადაწყვეტილების ძალით პატენტის ვადის გასვლის შემდეგ მეფეს აღარ ჰქონდა დაცვის ვადის გაგრძელების უფლება.

ცხოვრება თავისას შერებოდა, რთულდებოდა ურთიერთობანი სიახლეთა გამოყენებასთან დაკავშირებით, სულ უფრო მეტ ღარღვევებს

ქონდა ადგილი და ყოველივე ამან გამოიწვია 1628 წელს მეფე ელისაბედ I-ის მიერ მონოპოლიათა შესახებ სტატუტის მიღება. სწორედ ეს სამართლებრივი აქტი ითვლება დღეს პირველ საპატენტო კანონად.

ამასთანავე უნდა ითქვას მეორე შეხედულების შესახებაც, რომლის თანახმადაც პირველ საპატენტო კანონად უნდა ვივარაუდოთ 1474 წლის ვენეციის კანონი, რომელიც აწესებდა გარკვეულ ადგილზე ვაჭრობის განსაკუთრებულ უფლებას. ამასთანავე საყოველთაოდ ცნობილი ვენეციური მინის წარმოების ტექნოლოგიის დაცვის მიზნით კუნძულ მურანოზე მცხოვრებ ოსტატებს ეკრძალებოდათ მისი ფარგლების დატოვება დროებით ან მუდმივად.

მეფე ელისაბედ I-ის სტატუტმა დასაბამი მისცა თანამედროვე საპატენტო სისტემების განვითარებას და გავლენა იქონია სხვა ქვეყნებზე მათ მიერ შესაბამისი კანონმდებლობის მიღების თვალსაზრისით.

საპატენტო კანონმდებლობის ჩამოყალიბება უფრო აქტუალური ხდება და შედარებით მჭიდრო ვადებში ხორციელდება კაპიტალისტური ფორმაციის განვითარებასთან ერთად. გამოგონების გამოყენების ერთპიროვნული უფლების მოპოვებას, თუნდაც დროებით, გარკვეული ვადის ფარგლებში, მეწარმეები დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ. ასეთ მონოპოლიურ უფლებას იძლევა პატენტი, რომელიც მის მფლობელს ანიჭებს უფლებას აუკრძალოს ნებისმიერ მესამე პირს უნებართვოდ გამოგონების გამოყენება. ინგლისის 1628 წლის სტატუტის მიხედვით ეს უფლება მოქმედებდა 14 წლის ვადით. პატენტი გაიცემოდა მხოლოდ ნამდვილ და პირველი გამოგონებლის სახელზე. ამასთან პატენტის გაცემა დაკავშირებული იყო არა მეფის მოწყობებასთან, არამედ სამოქალაქო უფლება-მოვალეობის აღსრულებასთან. როგორც უკვე ითქვა ამ კანონმა დასაბამი მისცა ინგლისურ საპატენტო სამართლებრივი სისტემის ჩამოყალიბებას და იგი დღესაც საფუძვლად უდევს დიდი ბრიტანეთის საპატენტო კანონს.

ინგლისის შემდგომ საპატენტო კანონი მიიღო ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა, რასაც საფუძველი ჩაუყარა ქვეყნის კონსტიტუციამ. მის მიხედვით კონგრესს დაევალა, რომ ავტორებს და გამოგონ-

ნებლებს გარკვეული ვადით მისცემოდა განსაკუთრებული უფლება ნაწარმოებებზე და გამოგონებებზე. ამ დავალების შესაბამისად 1790 წელს მიღებულ იქნა პირველი კანონი, რომელიც საფუძვლად უდევს თანამედროვე ამერიკულ საპატენტო კანონს და ამერიკული საპატენტო სამართლებრივი სისტემის ძირითადი რგოლია. კანონის თანახმად სახელმწიფო იცავდა ნამდვილ გამოგონებელთა უფლებებს 17 წლის ვადით. ეს ვადა დღესაც არ შეცვლილა.

1789 წლის საფრანგეთის ბურჟუაზიულმა რევოლუციამ ავტორთა და გამოგონებელთა უფლებები გამოაცხადა ადამიანის და მოქალაქის განუყოფელ უფლებებად. ცოტა ხნის შემდეგ 1791 წელს მიღებულ იქნა პირველი ფრანგული საპატენტო კანონი, რომელმაც დააფუძნა ფრანგული საპატენტო-სამართლებრივი სისტემა. ამას მოყვა სხვა განვითარებული ქვეყნების მიერ საპატენტო კანონების მიღება, რომლებიც უკვე არსებული და მოქმედი საპატენტო-სამართლებრივი სისტემების მიმდევრები ხდებოდნენ. XIX საუკუნის 70-იანი წლები-სთვის, ყველა განვითარებულ ქვეყანაში მოქმედებს საპატენტო კანონმდებლობა. სხვა კანონებთან ერთად აღსანიშნავია გერმანიის მიერ 1877 წელს საპატენტო კანონის მიღება, რომელიც საპატენტო სამართლის განვითარებისათვის მნიშვნელოვან მიღწევად უნდა ჩაითვალოს. კანონი შეიქმნა უკვე არსებული გამოცდილების გაზიარებით და უფრო შეესაბამებოდა იმდროინდელ პირობებს. ამიტომაც შემდგომში ბევრმა სხვა ქვეყანამ გაითავისა კანონში გადმოცემული პრინციპები და საკუთარი კანონმდებლობა ააგო გერმანიის საპატენტო-სამართლებრივ სისტემაზე დაყრდნობით.

დღევანდელი საქართველოს რესპუბლიკის საპატენტო კანონმდებლობა ძირითად ასპექტებში მისდევს გერმანიის საპატენტო-სამართლებრივი სისტემის შეხედულებებს, თუმცა, სხვა ქვეყნების მიერ ახლად შემუშავებული კანონების მსგავსად მასში მრავლად მოიპოვება დანარჩენი საპატენტო სისტემების შეხედულებების ამსახველი ნორმები, რომლებიც უკეთესად ეგუება თანამედროვე პირობებს და ეროვნულ თავისებურებებს.

ტერმინი „სამრეწველო საკუთრება“ პირველად შემოღებულ იქნა XVIII საუკუნის დამლევეს, როდესაც საპატენტო სამართლის ჩამოყალიბება მიმდინარეობდა. ამ დროს სამართალში გაბატონებული იყო ბუნებითი-სამართლის და სამრეწველო საკუთრების თეორია. ორივე თეორიამ გარკვეული გავლენა იქონია და შესაბამისი ასახვაც ჰპოვა სხვადასხვა ქვეყნის საპატენტო კანონებში.

ბუნებითი სამართლის თეორიის მიხედვით გამომგონებლის უფლება განიხილება როგორც ადამიანისთვის, მოქალაქისთვის ბუნებით ბოძებული და მისგან განუყოფელი უფლება. ეს უფლება წარმოიშობა გამომგონებლის „სულიერი“ შემოქმედებისგან და უკავშირდება ასეთი შემოქმედების შედეგს. ამგვარი უფლების არსებობა არ არის დამოკიდებული სახელმწიფოს ნებაზე – ცნოს თუ არ ცნოს იგი. სახელმწიფო ატარებს მხოლოდ ისეთ ღონისძიებებს, რომლებიც მიმართულია გამომგონებლის უფლებების უნებართვოდ ხელყოფის თავიდან აცილებისაკენ. ამ თეორიიდან გამომდინარეობს, რომ პატენტის გაცემა გამომგონებლის ბუნებითი უფლების დასტურია მხოლოდ.

სამრეწველო საკუთრების თეორიამ გამომგონებლის უფლება მისი „სულიერი“ შემოქმედების შედეგზე გააიგივა მატერიალურ ნივთზე საკუთრების უფლებათსან. ამ თეორიის მიმდევრების აზრით მატერიალური სიკეთე შეიძლება შეიქმნას მხოლოდ ადამიანის შრომით. შესაბამისად შრომის შედეგები როგორც ნივთიერი ასევე „სულიერი“ (გონებრივი) შეიძლება იყოს მხოლოდ იმ პირის საკუთრება, ვინც შექმნის მათ. გამოგონება მოეკლინება ქვეყნიერებას გამომგონებლის გარჯის შედეგად და მას, როგორც ამ გამოგონების შემქმნელს უფლება აქვს მოეპყროს საკუთარ ქმნილებას როგორც მოესურვება. ნებავე გამოაქვეყნებს საჯაროდ, ან შეინახავს საიდუმლოდ; გამოიყენებს ისე, რომ სარგებელი ნახოს ან საერთოდ უარს იტყვის ყოველგვარ გამოყენებაზე და მასთან ერთად სარგებელზე. თუ ისურვებს, შეუძლია განადგუროს კიდევ საკუთარი გამოგონება როგორც საკუთარი ნივთი.

ამავე დროს არაყის არ აქვს უფლება გამოიყენოს გამოგონება მისი მესაკუთრის – ავტორის ნებართვის გარეშე, ან იმოქმედოს ისეთნაირად, რომ ავტორს შეუქმნას დაბრკოლებები გამოგონების გამოყენე-

ბისას. როგორც ვსედავთ, ამ თეორიაში ლაპარაკია ისეთ უფლება-მოვალეობებზე, რაც დამახასიათებელია მესაკუთრის უფლება-მოვალეობებისათვის და მესამე პირთა ურთიერთობისათვის ნივთის მესაკუთრესთან. საფრანგეთის საპატენტო კანონის შესავალ ნაწილში თვალნათლივანაა წარმოდგენილი გამომგონებლის მესაკუთრეობის უფლება: „ეროვნული ყრილობა (კრება) თვლის, რომ ყოველი ახალი იდეა, რომლის გამოცხადება და განხორციელება საზოგადოებისთვის შეიძლება იყოს სასარგებლო, ეკუთვნის მას, ვინც შექმნა იგი. ადამიანის უფლების შეზღუდვა იქნებოდა, რომ ახალი სამრეწველო გამოგონება არ იქნეს განხილული, როგორც მისი შემქმნელის საკუთრება“.

როგორც ამ ციტატიდან თვალნათლივ ჩანს, სამრეწველო საკუთრების თეორიამ, რომელმაც პირველად შემოიტანა სამართალში თვით ტერმინი „სამრეწველო საკუთრება“ დიდი გავლენა იქონია საპატენტო სამართლის ჩამოყალიბებასა და განვითარებაზე. მისი გავლენა საკმაოდ მნიშვნელოვანია დღევანდელ საპატენტო სამართლისთვისაც, ხოლო პრინციპები რომლებითაც განისაზღვრება პატენტმფლობელთა უფლებამოსილებანი და მესამე პირთა ვალდებულებანი კვლავაც საფუძვლად ედება საპატენტო სამართლებრივ ნორმებს. სწორედ ამ თეორიის დამსახურებაა, რომ საკუთრების თვალსაზრისით პატენტი, თუმცა იგი არამატერიალურ ობიექტს უკავშირდება, განიხილება მატერიალურ ობიექტთა რიგში.

რადგანაც შევეხეთ სხვადასხვა საპატენტო-სამართლებრივ თეორიებს, მიზანშეწონილი იქნება გამოჩენილი გერმანელი იურისტის კოლერის იმატერიალური და ინტელექტუალური უფლებების თეორიის შინაარსის გაშუქებაც.

იმატერიალურმა თეორიამ, რომელიც გასული საუკუნის დასასრულს გავრცელდა, დიდი გავლენა იქონია გერმანულ საპატენტო სამართლებრივ სისტემაზე. ამ თეორიის დასაყრდენს წარმოადგენს ბუნებითი უფლებების და სამრეწველო საკუთრების თეორიის შეხედულებანი. ამ თეორიის თანახმად ადამიანი, რომელიც კმნის გამოგონებას, მასში გარკვეულწილად საკუთარ არსებას აქსოვს და ამ გამო-

გონების მესამე პირთა მიერ ხელყოფა მისი შემქმნელის პირადი უფლებების ხელყოფის ტოლფასია. როგორც ნათქვამიდან გამომდინარეობს თეორია ხაზს უსვამს გამომგონებლის შემოქმედებითი შრომის ხასიათს, რომელიც უფრო „სულიერ“ შემოქმედებას უკავშირდება და, გამომდინარე აქედან, ერთმანეთისაგან ანსხვავებს გამომგონებლის უფლებას და მესაკუთრის უფლებას.

გამომგონებლის უფლება მესაკუთრის უფლებისგან განსხვავებით წარმოადგენს ქონებრივი და პირადი არაქონებრივი უფლებების კომბინაციას. ქონებრივი უფლების მთავარი შინაარსი ისაა, რომ გამომგონებელს აქვს გამომგონების გამოყენების განსაკუთრებული უფლება, ხოლო პირადი არაქონებრივი უფლებებიდან უპირველესია უფლება ავტორობაზე.

კოლერის იმატერიალური თეორია სხვებთან შედარებით უფრო ზუსტად ასახავს გამომგონებლის უფლებებს, რომელიც პირადი არაქონებრივი და ქონებრივი უფლებებისგან შედგება. თეორია უსვამს რა ხაზს გამომგონებლის უფლებების აღნიშნულ თავისებურებას, გამოყოფს სამოქალაქო სამართლის ცალკე ქვედარგად იმ ნორმათა ერთობლიობას, რომლებიც აწესრიგებს გამოგონების შექმნასთან და გამოყენებასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს.

თანამედროვე სამართალში, მყარად დამკვიდრდა აგრეთვე, ტერმინი „ინტელექტუალური საკუთრება“, რომელსაც დასაბამი მისცა გამოჩენილი ბელგიელი იურისტის ედმონ პიკარდის მიერ შემოთავაზებულმა ინტელექტუალურ უფლებათა თეორიამ. ამ თეორიის თანახმად, უფლება მხატვრულ, ლიტერატურულ და საგამომგონებლო შემოქმედების შედეგებზე წარმოიქმნება მათი შექმნის ფაქტით და არა იურიდიული დამოკიდებულებით. ეს უფლება განყენებული კატეგორიაა და არ განეკუთვნება რომის სამოქალაქო სამართალურითობათა კლასიფიკაციას, რომელიც მოიცავს ქონებრივ, ვალდებულებით და პირად ურთიერთობებს. ე. პიკარდის აზრით, ინტელექტუალური საკუთრება არსებითად განსხვავდება ქონებრივისაგან. იგი შემოფარგლულია დროით, მაშინ, როდესაც საკუთრების უფლება ნივთზე მუდმივია, უფლება ეკუთვნის გარკვეულ პიროვნებას და ფიზიკურად მე-

საკუთრის ნების გარეშე სხვა ვერ გამოიყენებს. ხოლო ინტელექტუალური შემოქმედების შედეგის, მაგ. გამოგონების ან ლიტერატურული ნაწარმოების გამოყენება შეიძლება პირთა განუსაზღვრელმა წრემ ამ გამოგონების ან ნაწარმოების უსასრულო რეპროდუცირების გზით განახორციელოს გამოქვეყნებულ მასალაზე დაყრდნობით. მესაკუთრემ ამის შესახებ ხანგრძლივი დროის მანძილზე შეიძლება ვერც ვერაფერი შეიტყოს.

ამდენად შეგვიძლია დავასსკვნათ, რომ ტერმინებმა „სამრეწველო საკუთრება“ და „ინტელექტუალური საკუთრება“ (რომელიც მოიცავს საავტორო სამართალს და სამრეწველო საკუთრებას) საერთაშორისო აღიარება ჰპოვეს ჯერ კიდევ გასულ საუკუნეში.

1883 წელს დაფუძნდა სამრეწველო საკუთრების დაცვის პარიზის კონვენცია, რომლის ნორმებითაც ტერმინმა „სამრეწველო საკუთრება“ ასახვა ჰპოვა საერთაშორისო სამართალში. რაც შეეხება ტერმინს „ინტელექტუალური საკუთრება“ იგი დამკვიდრდა გაერთიანებული ერების ერთ-ერთ 16-თაგან ორგანიზაციის დასახელებაშივე, რომელიც დაფუძნდა სტოკჰოლმში 1967 წ. ხელმოწერილი კონვენციით (ძალაში შევიდა 1970 წ.). საერთაშორისო ორგანიზაციას ეწოდა „ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია“, შემოკლებით „ისმო“. (შესაბამისად ინგლისური აბრევიატურაა WIPO, ფრანგული და ესპანური OMPI, რუსული ВОИС). ამ კონვენციით მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებმა დაადასტურეს ტერმინის „ინტელექტუალური საკუთრება“ საერთაშორისო ძალა.

სამრეწველო საკუთრების დაცვის კარიზის კონვენცია (პარიზის კონვენცია)

პარიზის კონვენციას დიდი ხნის ისტორია გააჩნია — საუკუნეზე მეტია, რაც იგი მოქმედებს და მისი ფუძემდებლური დებულებანი დღემდე უცვლელია, ამასთან სამრეწველო საკუთრების დაცვის განხორციელების და განვითარების თვალსაზრისით მეტად დიდი მნიშვნელობა გააჩნია. ეს მნიშვნელობა გამოიხატება იმაში, რომ მისი ეგიდით მრავალი სხვა საერთაშორისო შეთანხმება შემუშავდა და მოქმედებს, ჩამოყალიბდა სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანო, ხორციელდება პროგრამები, რომლებიც ითვალისწინებენ განვითარებადი ქვეყნებისთვის დახმარების აღმოჩენას, მათი ეროვნული სამრეწველო საკუთრების სფეროში კანონმდებლობის შემუშავებასა და შესაბამისი დაცვის სისტემის ჩამოყალიბებასა და ამოქმედებაში. კონვენციის თაოსნობით დაფუძნდა გაეროს ერთ-ერთი ოფიციალური ორგანო ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია.

ყოველივე ხსენებულის გათვალისწინებით და იმასთან დაკავშირებით, რომ საქართველო მონაწილეა ამ უმნიშვნელოვანესი საერთაშორისო კავშირისა, რაც ჩვენს ქვეყანას აკისრებს ყველა მისგან გამომდინარე საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულებას, მიზანშეწონილი იქნება ვრცლად გადმოიკეს პარიზის კონვენციის ისტორია და შინაარსი.

გასული საუკუნის მეორე ნახევარში, როდესაც ინტენსიური გახდა ტექნოლოგიების გაცვლა სახელმწიფოთა შორის და საერთაშორისო ვაჭრობამ მაღალ საფეხურს მიაღწია თავი იჩინა სამრეწველო საკუთრების დაცვის სფეროში მოუწესრიგებელი საკითხების გადაწყვეტის აუცილებლობამ საერთაშორისო დონეზე. კერძოდ ამ დროისთვის სხვადასხვა ქვეყნებში უკვე მოქმედებდა ეროვნული კანონ-

ნმდებლობა გამოგონებათა დაცვის შესახებ. მაგრამ, ხსენებული ქვეყნების კანონებს გააჩნდათ მათთვის დამახასიათებელი თავისებურებები, რაც ძალზე ართულებდა სამრეწველო საკუთრებაზე უფლებების მოპოვებას ერთდროულად სხვადასხვა ქვეყანაში. მეწარმეები და გამოგონებლები იძულებულნი იყვნენ, რომ განაცხადები გამოგონების დაპატენტებაზე ერთდროულად წარედგინათ ყველა იმ ქვეყანაში, სადაც სურდათ უფლებების დაცვა. ეს, უპირველესად, იმით იყო გამოწვეული, რომ თუ ერთ ქვეყანაში უკვე გაიცა პატენტი და გამოქვეყნდა აღწერილობა, მეორე ქვეყანაში პატენტის მიღება შეუძლებელი ხდებოდა, რადგან პუბლიკაცია გამოგონების შესახებ ერთ ქვეყანაში იმავე გამოგონებას უკარგავდა სიახლეს.

ყოველივე ზემოხსენებულმა აშკარა გახადა სამრეწველო საკუთრების სფეროში კანონმდებლობის პარამონიზაციის საჭიროება საერთაშორისო დონეზე ისე, რომ რაც შეიძლება მეტი ქვეყანა ყოფილიყო ასეთი პარამონიზაციის მონაწილე. საკითხის გადაწყვეტის აუცილებლობა მთელი სიმწვავეთ გამოჩნდა 1873 წელს, როდესაც ავსტრია-უნგრეთის იმპერიის მთავრობამ გადაწყვიტა მოეწყო გამოგონებების საერთაშორისო გამოფენა ვენაში და მასში მონაწილეობის მისაღებად მიიწვია მსოფლიოს მრავალი ქვეყანა. უცხოელი ქვეყნების ძალიან ბევრმა წარმომადგენელმა უარი განაცხადა გამოფენაზე საკუთარი გამოგონებების წარდგენის თაობაზე, რადგან არ არსებობდა გამოფენილი გამოგონებების შესაბამისი სამართლებრივი დაცვა. განზრახვა გამოფენის ჩატარებაზე რომ არ ჩაშლილიყო, ავსტრიამ შემოიღო სპეციალური კანონი, რომელმაც უზრუნველყო უცხოელთა უფლებების დაცვა დროებით (გამოფენის მოწყობის პერიოდში). უფლებების დაცვა ვრცელდებოდა გამოგონებებზე, სასაქონლო ნიშნებზე და სამრეწველო ნიშნებზე. იმავე 1873 წელს ავსტრიაში მოწვეულ იქნა ვენის კონგრესი, რომელიც მთლიანად მიეძღვნა საპატენტო დაცვის რეფორმის საკითხებს. კონგრესმა მიიღო შესაბამისი რეზოლუციები, რითაც დაფუძნდა ძირითადი ფუძემდებლური პრინციპები, რომლებზე დაყრდნობით უნდა განხორციელებულიყო საპატენტო დაცვის ქმედითი სისტემა. კონგრესმა მსოფლიოს ქვეყნებისადმი

შეიმუშავა აგრეთვე რეკომენდაციები, რომელთა საფუძველზეც უნდა მომხდარიყო ურთიერთგაგება საპატენტო დაცვის საკითხებში, რათა შემუშავებულიყო სათანადო საერთაშორისო შეთანხმების პირობები.

ვენის კონგრესის რეზოლუციების ცხოვრებაში გატარების მიზნით საფრანგეთის მთარობამ ითავა 1878 წელს პარიზში სამრეწველო საკუთრების დაცვის შესახებ სპეციალური საერთაშორისო კონგრესის მოწვევა. კონგრესმა საქმიან ვითარებაში ჩაიარა და მიიღო გადაწყვეტილება, რომ რომელიმე მთავრობას მოეწვია სამრეწველო საკუთრების დაცვისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო დიპლომატიური კონფერენცია. მომავალ კონფერენციას უნდა განესაზღვრა სამრეწველო საკუთრების სფეროში ერთგვაროვანი კანონმდებლობის შემუშავებისათვის შესაბამისი საფუძვლები და დაედგინა სათანადო სამართლებრივი პრინციპები. კონგრესის დამთავრების შემდეგ საფრანგეთის მთავრობამ მოამზადა საბოლოო პროექტი, რომელიც ითვალისწინებდა სამრეწველო საკუთრების დაცვის საერთაშორისო კავშირის დაფუძნებას. ეს პროექტი გაეგზავნა სხვადასხვა ქვეყნებს და იმავედროულად საფრანგეთის მთავრობამ დააგზავნა მიწვევა, რათა მათ მიეღოთ მონაწილეობა საერთაშორისო კონფერენციაზე, რომელიც უნდა გამართულიყო პარიზში 1880 წელს. კონფერენცია წარმატებით ჩატარდა და მასზე იქნა მიღებული კონვენციის პროექტი, რომელიც შეიცავდა ყველა იმ ძირითად პრინციპებს და დებულებებს, რომლებიც დღესაც სამრეწველო საკუთრების დაცვის კონვენციის მთავარ შინაარსს წარმოადგენენ.

ამ დიპლომატიურმა კონფერენციამ მოამზადა ნიადაგი სამრეწველო საკუთრების დაცვის სფეროში ყოვლისმომცველი საერთაშორისო საკანონმდებლო ნორმების და ეროვნული კანონმდებლობისათვის გასათვალისწინებელი პრინციპების დამდგენი სახელმწიფოთაშორისო მთავარი შეთანხმების მიღებისათვის. 1883 წელს, კვლავ პარიზშივე, ჩატარდა ახალი დიპლომატიური კონფერენცია, რომელმაც დააგვირგვინა 10 წლიანი მოსამზადებელი ციკლი და რომელიც დასრულდა დღეს მოქმედი სამრეწველო საკუთრების დაცვის პარიზის კონვენციის დამტკიცებით, მასში მონაწილე 11 ქვეყნის მიერ ხელმო-

წერით. ეს ქვეყნები იყვნენ ბელგია, ბრაზილია, გვატემალა, ესპანეთი, იტალია, ნიდერლანდები, პორტუგალია, სალვადორი, საფრანგეთი, სერბია და შვეიცარია. პარიზის კონვენციის ძალაში შესვლის მომენტიდან – 1884 წლის 7 ივლისისთვის მას მიუერთდნენ დიდი ბრიტანეთი, ეკვატორი და ტუნისი. მონაწილე ქვეყნების რაოდენობა გაიზარდა 14-მდე. იმის მიუხედავად, რომ სამრეწველო საკუთრების დაცვა თავისი შინაარსით და იმ სამართლებრივ ურთიერთობათა სიმრავლით, რომლებიც განსაკუთრებული სპეციფიკურობით გამოირჩევა, ხსენებული კონვენცია იმდენად კარგად იქნა ჩამოყალიბებული და მასში ასახული პრინციპები, ნორმები და მიდგომები იმდენად საფუძვლიანად გადმოიცა, რომ ეს დოკუმენტი დღესაც თითქმის უცვლელად რჩება მთავარ შეთანხმებად, რომელიც საერთაშორისო დონეზე აწესრიგებს სამრეწველო საკუთრების საერთაშორისო დაცვას. მის საფუძველზე განვითარებადი ქვეყნები დეზულობენ თანამედროვე კანონებს და მისი ეგიდის ქვეშ მოქმედებს მრავალი საერთაშორისო ხელშეკრულება და ორგანო.

პარიზის კონვენციის თანამედროვე მნიშვნელობიდან გამომდინარე მისი ძირითადი შინაარსის დაწვრილებითი განხილვა მიზანშეწონილი იქნება.

1883 წელს, ხელმოწერის შემდეგ, კონვენციის პირობების თანახმად პერიოდულად ხდებოდა კონფერენციების მოწვევა კონვენციის გადასინჯვის მიზნით, იმ მიმართულებით, რომ მასში შეტანილიყო ცვლილებები, რომლებიც გამიზნული იქნებოდა პარიზის კავშირის მთელი სისტემის სრულყოფისაკენ. ასეთი სახის დიპლომატიური კონფერენციები გაიმართა: რომში 1886 წ., მადრიდში 1890 და 1891 წ., ბრიუსელში 1897 და 1900 წ., ვაშინგტონში 1911 წ. ამ კონფერენციებზე შემუშავებულ ტექსტებს სადღეისოდ აღარ გააჩნიათ პარიზის კონვენციაში მონაწილე ქვეყნებისათვის სავალდებულო მოქმედების ძალა და შემდგომში მათ შინაარსზე ყურადღება აღარ გამახვილდება. მომდევნო კონფერენციები, რომლებზეც მიღებული ტექსტები ამა თუ იმ ქვეყნებისათვის სავალდებულოა, გაიმართა ჰააგაში 1925 წ., ლონდონში

ნში 1934 წ., ლისაბონში 1958 წ., სტოკჰოლმში 1967 წ., რომელიც შეესებულ იქნა 1979 წელს. სტოკჰოლმის კონფერენციის რედაქციით მიღებული პარიზის კონვენციის მონაწილენია მისი წევრი ქვეყნების უმეტესობა. 1997 წლის 1 იანვრისთვის პარიზის კავშირის მონაწილეთა შორის იყო 143 ქვეყანა. საქართველო შეუერთდა პარიზის კონვენციის სტოკჰოლმის აქტს სსრ-კავშირის (სსრ კავშირი პარიზის კონვენციის მონაწილე გახდა 1965 წ.) დროს აღებული ვალდებულებების გაგრძელების შესახებ დეკლარაციის საფუძველზე. ეს მოხდა კონვენციის არსებობის III წლის თავზე – 1994 წლის 18 იანვარს.

პარიზის კონვენცია ღიაა ყველა სახელმწიფოსთვის. დოკუმენტები მისი რატიფიცირების შესახებ უნდა ჩაბარდეს ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციის გენერალურ დირექტორს.

კონვენციის ძირითად დებულებებს ყოფენ ოთხ ჯგუფად. პირველი ჯგუფი შეიცავს საერთაშორისო საჯარო სამართლის ნორმებს, რომლებიც აწესებენ პარიზის კავშირის წევრ ქვეყანათა უფლებებს და მოვალეობებს და რომლებიც აფუძნებენ თვით კავშირის ორგანოებს. ამავე ჯგუფში შედის ადმინისტრაციული სამართლის ნორმები. მაგალითად ნ 1er მუხლის (3) და (4) პუნქტი ავალებს მონაწილე სახელმწიფოებს და საერთაშორისო ორგანიზაციებს მოილაპარაკონ ერთმანეთთან ემბლეების და სხვა ნიშნების დაცვის თაობაზე, რომლებიც არ ექვემდებარებიან სასაქონლო ნიშნად რეგისტრაციას ან გამოყენებას. მუხლი 12 ავალებს მონაწილე სახელმწიფოებს, რათა მათ შექმნან სამრეწველო საკუთრების ეროვნული სამსახურები, რომლებმაც აუცილებლად უნდა უზრუნველყონ სამრეწველო საკუთრების შესახებ ინფორმაციის გამოქვეყნება. მუხლი 13 ითვალისწინებს კავშირის ასამბლეის შექმნას და განსაზღვრავს ასამბლეის შექმნის წესს, კომპეტენციას და ფუნქციებს, აგრეთვე გადაწყვეტილებების მიღების პროცედურას.

მუხლები 23 და 27 აწესრიგებენ წინა რედაქციის ტექსტების მიხედვით კონვენციის აქტების ურთიერთდამოკიდებულებას და შეფარდებას.

მეორე ჯგუფის შემადგენელი დებულებები ავალებენ სახელმწიფოებს ან რთავენ ნებას მიიღონ კანონები სამრეწველო საკუთრების დაცვის შესახებ. მაგალითად, მუხლი 4 D ავალებს ან რთავს ნებას მონაწილე ქვეყნებს, რომ მოაწესრიგონ პრიორიტეტის უფლების შესახებ ზოგიერთი ვადები. მუხლი 5 A მონაწილე ქვეყნებს აძლევს უფლებას, რომ მათ განახორციელონ საკანონმდებლო ღონისძიებანი იმ არამართლზომიერ ქმედებათა აღკვეთისთვის, რომლებმაც შეიძლება იჩინონ თავი პატენტით მინიჭებული განსაკუთრებული უფლების ცხოვრებაში გატარების პროცესში. მუხლი 25 აწესებს საერთო პრინციპს, რომლის თანახმადაც ქვეყანამ საკუთარი კონსტიტუციის მიხედვით უნდა უზრუნველყოს კონვენციის გამოყენება მის ტერიტორიაზე. ეს მუხლი აზუსტებს, რომ ქვეყანას, რომელიც პარიზის კონვენციის მონაწილეა უნდა ძალუძდეს, საკუთარი კანონმდებლობის თანახმად, კონვენციის დებულებების შესრულება.

მესამე ჯგუფი შეიცავს სამრეწველო საკუთრების დაცვის შესახებ მატერიალური სამართლის ზოგადი წესების მთელ რიგს, რომლებიც დაკავშირებულია კერძო პირების უფლება-მოვალეობებთან იმდენად, რამდენადაც ეს დებულებები მოითხოვენ ხსენებულ პირთა მიმართ კონვენციაში მონაწილე ქვეყნების ეროვნული კანონმდებლობის გამოყენებას. ამ ჯგუფს განეკუთვნება კონვენციის ერთ-ერთი ფუძემდებლური დებულება, რომელიც აწესებს, რომ მასში მონაწილე ნებისმიერი ქვეყნის მოქალაქენი ყველა სხვა მონაწილე ქვეყანაში სარგებლობენ იგივე უფლებებით, რითაც სარგებლობენ საკუთარი მოქალაქენი. ეს პრინციპი ეროვნული რეჟიმის პრინციპად არის ცნობილი. კონვენციის სხვა დებულებები, რომლებიც ასევე ეხება კერძო ხასიათის ურთიერთობებს ითხოვენ ეროვნული კანონმდებლობის გამოყენებას. ასეთებია, მაგალითად, მუხლი 9, რომელიც ეხება ყადაღის დადებას იმ ნაწარმზე, რომელზეც არამართლზომიერად არის გამოსახული სასაქონლო ნიშანი ან საფირმო სახელწოდება; მუხლი 10, რომელიც ეხება ცრუ აღნიშვნას ან მითითებებს ნაწარმის წარმოშობის ადგილის თაობაზე.

მეოთხე ჯგუფი მოიცავს მატერიალური სამართლის ნორმებს, რომლებიც ეხება კერძო პირთა უფლებებს და მოვალეობებს და რომლებიც არ ითხოვენ ეროვნული კანონმდებლობის გამოყენებას და თავად აწესრიგებენ კონკრეტულ ურთიერთობებს. როგორც წინა ჯგუფის, ასევე ამ ჯგუფის დებულებებისათვის გასარკვევია პირდაპირ გამოიყენებიან ისინი მოქმედი ნორმების სახით მოცემულ ქვეყანაში, თუ უნდა არსებობდეს შესაბამისი კანონმდებლობა, რომელიც უზრუნველყოფს ამ დებულებების გამოყენებას. საკითხის მოწესრიგება კონკრეტულ სახელმწიფოში დამოკიდებულია კონსტიტუციურ სისტემაზე. ისეთ ქვეყნებში, როგორცაა აშშ, ნიდერლანდები, საფრანგეთი კონსტიტუციური სისტემა აძლევს უფლებას ადმინისტრაციულ და სასამართლო ორგანოებს, რომ მათ გამოიყენონ დაინტერესებულ პირთა მიმართ საერთაშორისო ხელშეკრულების ნორმები როგორც სამართლის მოქმედი წყარო. ამ ქვეყნებში კონვენციის დებულებანი გამოიყენება ეროვნული კანონმდებლობის ჩარევის გარეშე.

დიდ ბრიტანეთში, ნორვეგიასა და შვეციაში საერთაშორისო ხელშეკრულების ნორმები „ბოჭავენ“ სახელმწიფოს, მაგრამ არ ვრცელდება კერძო პირებზე, თუ ეს ნორმები არ იქნება ინკორპორირებული ეროვნულ კანონმდებლობაში.

აღსანიშნავია, რომ როგორც არ უნდა იყოს ამა თუ იმ სახელმწიფოს კონსტიტუციური სისტემა ამ ჯგუფის დებულებანი შეადგენენ სამრეწველო საკუთრების დაცვის შესახებ ზოგადი ნორმების ძალზე მნიშვნელოვან კომპლექსს. ეს ნორმები ან უშუალოდ, ან ეროვნული კანონმდებლობის მეშვეობით უნდა იყოს აღიარებული პარიზის კონვენციის მონაწილე ყველა სახელმწიფოს მიერ. იმ დებულებებიდან, რომლებიც მზადაა პირდაპირ გამოსაყენებლად ეროვნული კანონმდებლობის გარეშე, უნდა გამოიყოს პირველი მუხლის მეორე-მეოთხე პუნქტები, რომლებიც განსაზღვრავენ სამრეწველო საკუთრებას და იძლევიან სამრეწველო საკუთრების დაცვის ობიექტების ჩამონათვალს. უნდა აღინიშნოს, რომ ტერმინი „სამრეწველო საკუთრება“, რომელიც ფართოდ დამკვიდრდა სხვადასხვა ქვეყნების კანონმდებლობაში (მათ შორის საქართველოს სამოქალაქო ნორმებშიც) უფრო

ტრადიციულ, ვიდრე მეცნიერულად დახვეწილ ტერმინს წარმოადგენს. იგი გამოიყენება საკუთრების უფლების მსგავს განსაკუთრებულ უფლებათა აღსანიშნავად, რომლებიც ეხება შემოქმედებითი ხასიათის იდეებს, განმასხვავებელი თვისებების მქონე ნიშნებს და აღნიშვნებს მეწარმეობის ან ვაჭრობის სფეროში. მათ რიგში უნდა აღინიშნოს აგრეთვე წესები, რომლებიც მიმართულია ხსენებულ სფეროებში არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთისაკენ. „სამრეწველო საკუთრება“ ბოდენზაუზენის აზრით (ეს აზრი გაიზიარა მრავალი ქვეყნის იურისტ მეცნიერმა და სპეციალისტმა) შეიძლება შედარდეს ჩვეულებრივად გაგებულ „საკუთრებას“ მხოლოდ ანალოგიით. იგი ვრცელდება არა მარტო სამრეწველო ობიექტებზე, რადგან მათ რიცხვშია არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთის ნორმები, რომლებიც არ არიან საკუთრებასთან აუცილებელ კავშირში. სამრეწველო საკუთრების განსაზღვრას თეორიულის გარდა პრაქტიკული მნიშვნელობა გააჩნია. მაგალითად, გადასაწყვეტია მცენარეთა ახალი ჯიშების დაცვა განეკუთვნება თუ არა „სამრეწველო საკუთრებას“. ეს საკითხი ღიადაა დარჩენილი და ჩვენის აზრით კონკრეტულმა სახელმწიფომ თავისი შეხედულებისამებრ შეიძლება თვითონ გადაწყვიტოს. მაგალითად რადგან აშშ-ში მცენარეთა ჯიშების დაცვა ხდება პატენტის გაცემით, რომელიც სამრეწველო საკუთრების დაცვის ობიექტია თავად, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ამერიკის კანონმდებლობამ თავისთვის სამრეწველო საკუთრების სასარგებლოდ გადაწყვიტა ეს საკითხი. რაც შეეხება საქართველოს, ამ ობიექტის დაცვის შესახებ 1996 წლიდან მოქმედებს კანონი სელექციური მიღწევების შესახებ, რომელიც ძირითად ნაწილში იზიარებს 1961 წლის მცენარეთა ჯიშების დაცვის შესახებ საერთაშორისო კონვენციის დებულებებს.

სტოკჰოლმის 1967 წლის დიპლომატიურ კონფერენციაზე ასევე გადასაწყვეტი იყო საავტორო მოწმობათა საკითხი. ხსენებულმა კონფერენციამ კონვენციის მეოთხე მუხლის ახალ რედაქციაში ჩართო საავტორო მოწმობა როგორც სამრეწველო საკუთრების ობიექტი. აღნიშნულ საკითხებთან დაკავშირებით საავტორო მოწმობის მიმართ

პარიზის კონვენციის ძალით, ხოლო მცენარეთა ჯიშის მიმართ კონკრეტული სახელმწიფოს ნებით და კონვენციის მესამე მუხლის თანახმად შესაბამისმა სახელმწიფომ უცხოელი მოქალაქენი უნდა განიხილონ საკუთარი ქვეყნის მოქალაქეთა თანაბრად და ამ ობიექტების მიმართ უნდა გამოიყენონ პარიზის კონვენციის ნორმები. ამავე დროს ამ კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოს მოქალაქეებს არ ექნებათ უფლება მოსთხოვონ სხვა სახელმწიფოს ნაცვალებების პრინციპის განხორციელება.

განვიხილოთ უფრო დაწვრილებით პარიზის კონვენციის ძირითადი დებულებები.

სამრეწველო საკურობის დაცვის ობიექტები.

კონვენციის პირველი მუხლი იძლევა ჩამონათვალს და განმარტავს ამ ობიექტებს. მათ განეკუთვნება პატენტები გამოგონებებზე, სასარგებლო მოდელები, სამრეწველო ნიმუშები, სასაქონლო ნიშნები, მომსახურების ნიშნები, საფირმო სახელწოდება, წარმოშობის ან წარმოშობის ადგილის აღნიშვნა (მინიშნება), აგრეთვე არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთა.

სამრეწველო საკურობის დაცვის ობიექტების განმარტება კონვენციაში შეტანილ იქნა ჰააგის 1925 წლის კონფერენციის შემდეგ. ამ მომენტიდან მოყოლებული ეს განმარტება უცვლელია. გარდა ამისა, 1958 წლის ლისაბონის კონფერენციამ მასში შეიტანა მომსახურების ნიშნების განმარტებაც.

პატენტი

კონვენცია არ განსაზღვრავს თუ რა არის პატენტი, რაც ეროვნულ კანონმდებელს აძლევს საშუალებას თვითონ განმარტოს თუ რომელ ობიექტების მიმართ უნდა იქნეს გამოყენებული კონვენცია. მაგალითად, თუ ეროვნული კანონმდებლობით მცენარეთა ახალ ჯიშებზე გაიცემა პატენტი, მაშინ კონვენცია ვრცელდება ამ პატენტებზეც. ამდე-

ნად გ. ბოდენზაუზენის კომენტარის თანახმად შეიძლება მივიჩნიოთ, რომ პატენტი უნდა განიმარტოს, როგორც სამრეწველო განხორციელებადობის მქონე გამოგონების გამოყენების განსაკუთრებული უფლება.

სასარგებლო მოდელი

სასარგებლო მოდელი განიხილება როგორც „მცირე პატენტი“ შესაბამისად მასზე განსაკუთრებული უფლება დაცულია უფრო ნაკლები ვადით, ვიდრე გამოგონების პატენტებზე.

სამრეწველო ნიმუში

ეს ობიექტი განიხილება როგორც ნაკეთობის ან სხვა სახის სასარგებლო ნივთის გამოხატვა მისი ცალკეული არსებითი ელემენტების გამოყოფით ისე, რომ გადმოიცეს ამ ნივთის ფორმის და ზედაპირის დახასიათება ორნამენტალური ელემენტების ან სხვა მხატვრული საშუალებების გამოყენებით. სხვაგვარად რომ ითქვას სამრეწველო ნიმუში უნდა აღწერდეს ნივთის გარეგან სახეს. ნივთის ასეთი გარეგანი სახის ავტორს (მფლობელს) ენიჭება განსაკუთრებული უფლება მის წარმოებასა და გამოყენებაზე.

სასაქონლო ნიშანი

ეს ობიექტი განიმარტება როგორც სპეციალური ნიშანი, რომელიც არის განკუთვნილი, ერთი საწარმოს პროდუქციის განსხვავებისათვის სხვა საწარმოს პროდუქციისაგან. მის მფლობელს ენიჭება განსაკუთრებული უფლება ნიშნის ან მისი ვარიანტების გამოყენებაზე ერთგვაროვანი ან მსგავსი პროდუქციისათვის.

მომსახურების ნიშანი

ზემოთ აღნიშნულ ობიექტთან ახლო ანალოგიის გამო, ამჟამად

ქვეყნების დიდი ნაწილი, ამ ობიექტს იცავს სასაქონლო ნიშნების მსგავსად, როგორც წესი იგივე კანონმდებლობით. მომსახურების ნიშანი ისეთი ნიშანია, რომელიც ერთი საწარმოს მომსახურების სხვა საწარმოს მომსახურებისგან განსასხვავებლადაა განკუთვნილი.

საფირმო სახელწოდება

ამ ობიექტის ქვეშ იგულისხმება სახელი ან აღნიშვნა, რომლის მეშვეობითაც შეიძლება მოხდეს ფიზიკური ან იურიდიული პირის საწარმოს იდენტიფიცირება. საფირმო სახელწოდების დაცვა ხორციელდება მესამე პირთა არამართლზომიერი ქმედებებისაგან. მასზე განსაკუთრებული უფლება წარმოიშობა საწარმოს რეგისტრაციასთან ერთად და კონვენციის მონაწილე ქვეყნები არ არიან ვალდებული, რომ იქონიონ ამ ობიექტის დაცვის შესახებ სპეციალური კანონი.

წარმოშობის აღნიშვნა

ამ ობიექტის ქვეშ იგულისხმება გამონათქვამი ან ნებისმიერი სახის ნიშანი, რომელიც იძლევა საშუალებას, რათა დავასკვნათ, რომ ესა თუ ის ნაწარმი ან მომსახურება მომდინარეობს ამა თუ იმ ქვეყნიდან ან ქვეყანათა ჯგუფიდან, მისი კონკრეტული რაიონიდან ან ადგილიდან. მაგალითად – ქართული ღვინო, იმერული ყველი, მეგრული გოჭი, აჭარული ხაჭაპური და სხვა.

აქვე გვინდა ავღნიშნოთ, რომ არსებობს ეროვნული ტრადიციებით წარმოებული პროდუქტები, რომლებსაც საკუთარი სახელი გააჩნიათ და რომლებიც საშუალებას იძლევიან დავასკვნათ რომ კონკრეტული პროდუქცია წარმოშობილია ამა თუ იმ ქვეყნიდან. მაგალითად, „ჩურჩხელა“ ან „სულუგუნი“ ისეთი აღნიშვნებია, რომლებიც მიუნიშნებენ, რომ ასეთი პროდუქცია ქართული წარმოშობისაა. ეს კარგადაა ცნობილი ყოფილი სსრ კავშირის სივრცეში. ამ აღნიშვნებს დაცვა ესაჭიროებათ, თუნდაც იმიტომ, რომ გვაქვს მაგალითი სულუგუნის რუსეთის და ყოფილი სსრ კავშირის სხვა რესპუბლიკებში წარმო-

ებისა, რაც თუ ასე გაგრძელდა გამოიწვევს „სულუგუნისთვის“ წარმოშობის მინიშნების ფუნქციის დაკარგვას და შესაძლებელია (რადგან იმ ქვეყნებში ვერ იქნება დაცული ამ ყველის წარმოების ქართული ტრადიციები და პირობები) ხარისხის გაუარესება და მომხმარებელთა თვალში საქართველოს ტრადიციების რეპუტაციის შელახვა.

ჩვენის აზრით მიზანშეწონილია სპეციალური საკონომდებლო აქტის შემუშავება, ქვეყნებთან ორმხრივი და მრავალმხრივი შეთანხმებების დადება.

წარმოშობის ადგილის აღნიშვნა

ეს ობიექტი განიხილება როგორც კონკრეტული ქვეყნის, რაიონის, ან სხვა გეოგრაფიული ადგილმდებარეობის აღნიშვნა იმ ნაწარმზე, რომლის თვისებაც დამოკიდებულია მოცემულ გეოგრაფიულ ადგილთან მისი ბუნებრივი და სოციალური ფაქტორების ჩათვლით. მაგალითად, ღვინო „ხვანჭკარა“, „წინანდალი“, მინერალური წყლები „ბორჯომი“, „საირმე“, ხალხური შემოქმედების შედეგი „სვანური ქული“ და სხვა.

არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთა.

ეს ობიექტი კონვენციაში ჩართულია იმ მიზეზით, რომ სასაქონლო ან მომსახურების ნიშანი, საფირმო სახელწოდება ძალზე ხშირად ხდებიან მესამე პირთა მხრივ არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის საგანი. კონვენცია ადასტურებს ზოგად პრინციპს, რომლის თანახმადაც ყოველგვარი კონკურენციის გაწევა, რომელიც ეწინააღმდეგება მეწარმეობის ან ვაჭრობის კეთილსინდისიერ ტრადიციებს წარმოქმნის არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტს. კონვენციის ტექსტი შეიცავს ასეთი კონკურენციის მაგალითებს. კონვენციის თანახმად ქვეყნებმა უნდა უზრუნველყონ არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთა. ამისათვის არაა აუცილებელი სპეციალური კანონის

მიღება. რადგან ეს ობიექტი დაკავშირებულია არა მარტო სამრეწველო საკუთრების ობიექტებთან, ამიტომ შესაბამისი ნორმები შეიძლება წარმოდგენილი იქნეს სხვადასხვა კანონებში.

განმარტოთ თუ რა იგულისხმება „სამრეწველო საკუთრების“ ქვეშ. კონვენციის პირველი მუხლის მესამე პუნქტი ადგენს რომ ტერმინი „სამრეწველო საკუთრება“ ვრცელდება არა მარტო მრეწველობაზე და ვაჭრობაზე, არამედ სოფლის მეურნეობაზე, სამთო მრეწველობაზე და სამრეწველო წესით დამზადებულ ან ბუნებრივი წარმოშობის ყველა სახის პროდუქტზე.

როგორც ვხედავთ განმარტება არ ვრცელდება ადამიანის საქმიანობის ისეთ მნიშვნელოვან სფეროზე, როგორცაა მედიცინა. შესაბამისად, საპატენტო დაცვის გავრცელება მკურნალობის მეთოდებზე ამ განმარტების ფარგლებს გარეთ გამოსვლას ნიშნავს. ეს აღსანიშნავია იმ თვალსაზრისით, რომ საქართველო გამოგონების შესახებ დებულების თანახმად გასცემს პატენტებს მკურნალობის ხერხებზე, მაგრამ კონვენციის მონაწილე სხვა ქვეყნებისაგან ნაცვალგების პრინციპის გავრცელებას ვერ მოითხოვს.

ეროვნული რეჟიმის პრინციპი.

პარიზის კონვენციის მეორე და მესამე მუხლებში მოცემული ეს ფუნდამენტალური პრინციპი, რომელიც უარყოფს დისკრიმინაციას და დასაბამიდან დღემდე უცვლელი რჩება, ნიშნავს იმას, რომ კონვენციის მონაწილე ქვეყნებმა იკისრეს ვალდებულებები და მოვალენი არიან ამ კონვენციაში გაერთიანებულ სახელმწიფოთა მოქალაქეებს სამრეწველო საკუთრების დაცვასთან დაკავშირებით მინიმუმ ისეთივე უფლებები, რაც გააჩნიათ საკუთარ მოქალაქეებს. ის დებულება, რომ ეროვნული რეჟიმის პრინციპით სარგებლობის შესაძლებლობა ენიჭებათ კონვენციაში მონაწილე ქვეყნების მოქალაქეებს, არ ნიშნავს იმას, რომ მესამე ქვეყნების მოქალაქეებს საერთოდ არა აქვთ უფლება ისარგებლონ იგივე რეჟიმით. საამისოდ უნდა შესრულდეს გარკვეული პირობები. კერძოდ, ეს პრინციპი, კონვენციის თანახმად, ვრცე-

ლდება პარიზის კავშირის არაწევრ ქვეყნების მოქალაქეებზეც, თუ მათ გააჩნიათ საცხოვრებელი ადგილი ან „ნამდვილი სამეწარმეო ან სავაჭრო საწარმო“ მონაწილე ქვეყნის ტერიტორიაზე. ამ დებულებიდან ჩანს, თუ რამდენად თანაბარუფლებიანი და დახვეწილია კონვენციის ტექსტი ადამიანის უფლებათა დაცვის თვალსაზრისით. სწორედ ამ პრინციპის განხორციელებითაა შესაძლებელი სამრეწველო საკუთრებაზე ადეკვატური უფლებების მოპოვება საზღვარგარეთ.

ეროვნული რეჟიმი გამოიყენება კონვენციის მონაწილე ქვეყნების მოქალაქეთა მიმართ. ტერმინი „მოქალაქე“ ფართო გაგებითაა გადმოცემული და მოიცავს როგორც ფიზიკურ, ისე იურიდიულ პირებს.

ფიზიკური პირებისათვის მოქალაქეობის მინიჭების ან ჩამორთმევის საკითხებს აწესრიგებს შესაბამისი ქვეყნის კანონი. ამდენად, მხოლოდ ამ ქვეყნის კანონი შეიძლება იქნეს გამოყენებული მოქალაქეობის ქონის ან არ ქონის საკითხის განსაზღვრისას, მათ შორის თუ საკითხი წყდება უცხოეთის რომელიმე ქვეყანაში.

საკითხის გადაწყვეტა, თუ როგორაა დაცული ამა თუ იმ ქვეყნის მოქალაქე საკუთარი სახელმწიფოს მიერ მთლიანადაა დამოკიდებული ამ ქვეყნის კანონმდებლობაზე. შესაბამისად მოქალაქეთა უფლებების დასაცავად ვერ იქნება გამოყენებული პარიზის კონვენცია, თუ მას კონსტიტუცია ან სპეციალური კანონი არ ანიჭებს ასეთ უფლებას. საქართველოს კონსტიტუციის მეექვსე მუხლის თანახმად თუ ეროვნული კანონმდებლობა წინააღმდეგობაშია საერთაშორისო ხელშეკრულებასთან, მაშინ გამოიყენება ამ უკანასკნელის წესები. მაშასადამე საქართველოს მოქალაქეს უფლება აქვს მოითხოვოს პარიზის კონვენციის შესაბამისი დებულებების გამოყენება მისი უფლებების დასაცავად, თუ არსებობს ურთიერთსაწინააღმდეგო დებულებები (ერთი და იგივე საკითხზე) ეროვნულ კანონმდებლობაში და პარიზის კონვენციაში.

ეროვნული რეჟიმის პრინციპი ვრცელდება ყველა იმ შეღავათებზე, რაც გათვალისწინებულია ეროვნული კანონმდებლობით საკუთარი ქვეყნის მოქალაქეთათვის. ამ დებულების თანახმად ეროვნული კანონმდებლობა უნდა იქნეს გამოყენებული კონვენციის მონაწილე სხვა

ქვეყნის მოქალაქეთა მიმართ იმ სახით, რა სახითაც გამოიყენება სა-
კუთარი მოქალაქისათვის. ეს იმავედროულად, ნიშნავს იმას, რომ მონა-
წილე ქვეყნების მოქალაქეებს არ აქვთ უფლება მოითხოვონ სხვა ქვე-
ყანაში ნაცვალგების პრინციპის გაერცელება. მაგალითად, მიუხედა-
ვად იმისა, რომ ამერიკის შეერთებულ შტატებში პატენტის მოქმედე-
ბის ვადა აითვლება მისი გაცემის თარიღიდან ამერიკელ მოქალაქეს
არ აქვს უფლება იგივე მოითხოვოს საქართველოში, რადგან აქ პატე-
ნტის მოქმედება იწყება საქპატენტში განაცხადის შეტანის დღიდან.
ასევე საქართველოს მოქალაქეს არ აქვს უფლება მოითხოვოს ამერი-
კის შეერთებულ შტატებში „წინათსარგებლობის“ პრინციპის გა-
ერცელება იმ მოტივით, რომ საქართველოს კანონმდებლობა გამოგო-
ნებაზე უფლებების დაცვის სფეროში ითვალისწინებს ამ უფლების
გამოყენებას. ამერიკელი მოქალაქე კი საქართველოში ისარგებლებს
ხსენებული პრინციპით.

ნაცვალგების პრინციპის გამოყენება შეიძლება არ ვრცელდებო-
დეს როგორც კოდიფიცირებულ სამართალზე, ასევე სასამართლოთა
პრაქტიკაზე, საპატენტო უწყებების ან სხვა სახელმწიფო ადმინი-
სტრაციულ დაწესებულებების პრაქტიკაზე. მაგალითად, აშშ-ს საპა-
ტენტო უწყება საპატენტო განაცხადს განსახილველად არ მიიღებს
თუ იგი უშუალოდ გამოგონების ნამდვილმა ავტორმა არ წარადგინა
და განცხადებას სპეციალური ფიცი (დეკლარაცია) არ დაურთო, რომ
იგი არის პირველი და ნამდვილი გამომგონებელი. როგორც ცნობი-
ლია ქვეყნების აბსოლუტური უმეტესობა იძლევა იმის უფლებას, რომ
განაცხადი ნებისმიერმა პირმა წარადგინოს.

პარიზის კონვენცია იძლევა ეროვნული რეჟიმის პრინციპიდან ზო-
გიერთი გამონაკლისის გაკეთების უფლებას. ეროვნული კანონმდე-
ბლობის დებულებანი რჩება ძალაში უპირობოდ, როდესაც საკითხი
ეხება სასამართლო და ადმინისტრაციულ ორგანოთა კომპეტენციას,
აგრეთვე საცხოვრებელი ადგილის არჩევას და რწმუნებულის დანი-
შვნას. მაშასადამე ეროვნული კანონმდებლობის წმინდა პროცედუ-
რული ხასიათის მოთხოვნები, რომლებიც უცხოელთათვის აწესებენ
განსაკუთრებულ პირობებს სასამართლო და ადმინისტრაციული

პროცედურის სფეროში, უნდა იყვნენ გამოყენებული კონვენციის მონაწილე ქვეყნის ნებისმიერ მოქალაქის მიმართ.

ეს წესი იძლევა შესაძლებლობას, რომ ეროვნულმა კანონმდებლობამ დააწესოს ისეთი პირობა, რომლის თანახმადაც უცხოელ მოქალაქეს (თუნდაც კონვენციის მონაწილე ქვეყნისა იყოს) დაერთოს უფლება განაცხადის წარდგენაზე საქართველოს საპატენტო უწყებაში, მხოლოდ საქართველოს მოქალაქეობის მქონე რწმუნებულის მეშვეობით. ეროვნული რეჟიმის შეზღუდვის მაგალითად შეიძლება გამოდგეს ის, რომ სასამართლოში სარჩელი შეიტანება მხოლოდ მოსარჩელეს საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, (ანუ იმ ქვეყანაში, სადაც მოსარჩელეს გააჩნია საცხოვრებელი ადგილი), ან იმ ადგილის მიხედვით, სადაც მოსარჩელეს გააჩნია ნამდვილი მოქმედი საწარმო.

იმისათვის, რომ უფრო ნათლად გადმოიცეს ეროვნული რეჟიმის პრინციპის შინაარსი, უნდა გაირკვეს, თუ რას ნიშნავს ტერმინი „საცხოვრებელი ადგილი“ და „ნამდვილი და სერიოზული სამრეწველო ან სავაჭრო საწარმო“.

კონვენციის თანახმად პირს გააჩნია საცხოვრებელი ადგილი თუ იგი მეტად თუ ნაკლებად მუდმივად ცხოვრობს მოცემულ ადგილზე, ისე, რომ არც კი აფორმებს თავის ამ ადგილზე ყოფნას იურიდიულად. მაშასადამე ამა თუ იმ ადგილზე ჩვეულებრივად ცხოვრება საკმარისია, რომ დაკმაყოფილდეს „საცხოვრებელი ადგილის“ მოთხოვნის პირობა და სრულიად არ არის აუცილებელი იურიდიულად გაფორმდეს იგი.

„ნამდვილი სამრეწველო ან სავაჭრო საწარმო“ ნიშნავს, რომ პირს უნდა გააჩნდეს ასეთი საწარმო და ახორციელებდეს სამეწარმეო საქმიანობას (სავაჭრო საქმიანობის ჩათვლით). უნდა აღინიშნოს, რომ ამ მოთხოვნას ვერ დააკმაყოფილებს ისეთი ვითარება, როდესაც პირს გააჩნია მხოლოდ საფოსტო ყუთი მოცემულ ქვეყანაში ან იჯარით აქვს აღებული რაიმე ფართი მცირე კანტორისთვის სამეწარმეო საქმიანობის განხორციელების გარეშე.

საკუთარ ქვეყანაში სამრეწველო საკუთრების სფეროში უფლებების დასაცავად მოქალაქეს არ მოეთხოვება, რომ მას აუცილებლად

გააჩნდეს მოქმედი საწარმო ან მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი.

პრიორიტეტის უფლება

კონვენციის მეოთხე მუხლი ადგენს, რომ სწორად გაფორმებული და სამრეწველო საკუთრების ობიექტებზე უფლებების მოსაპოვებლად ერთ-ერთ მონაწილე ქვეყანაში წარდგენილი განაცხადის საფუძველზე განმცხადებელს (ან უფლებამონაცველს) უფლება აქვს 6 ან 12 თვის მანძილზე მოითხოვოს სამრეწველო საკუთრების დაცვა კონვენციის ნებისმიერ ყველა მონაწილე ქვეყანაში. ამასთან სხვა ქვეყნებში განაცხადები ჩაითვლება მიწოდებულად იმავე თარიღით, რაც გააჩნდა პირველ განაცხადს.

პირველ ქვეყანაში მიწოდებული პირველი განაცხადის აღსანიშნავად ჩვენის აზრით მიზანშეწონილია ვიხმაროთ ტერმინი „პირველი განაცხადი“, რადგან მის საფუძველზე იგივე ობიექტზე შეიძლება 100-ზე მეტ ქვეყანაში გაიცეს დამცავი დოკუმენტები.

პირველი განაცხადის საფუძველზე წარმოქმნილი საკონვენციო პრიორიტეტის უფლება გამოიხატება იმაში, რომ ყველა შემდგომ მიწოდებული განაცხადები, სხვადასხვა ქვეყნებში, ისარგებლებენ უპირატესობით პირველი განაცხადის მიწოდების თარიღის შემდეგ განხორციელებულ ყველა ქმედობათა მიმართ, რომლებსაც ჩვეულებრივ პირობებში შეეძლოთ გაექარწყლებინათ განმცხადებლის უფლებები ან ობიექტის დაცვითუნარიანობა.

პრიორიტეტის უფლების მოთხოვნის 6 თვიანი ვადა ვრცელდება სამრეწველო ნიმუშებზე და სასაქონლო ნიშნებზე, ხოლო 12 თვიანი გამოგონებებზე და სასარგებლო მოდელებზე. მართალია ამ დებულებაში არ არის მოხსენიებული მომსახურების ნიშნები, მაგრამ მონაწილე ქვეყნებს უფლება აქვთ გაავრცელონ მასზე სასაქონლო ნიშნების დაცვის და გაფორმების პირობები.

რადგან პრიორიტეტის უფლება შეიძლება იქნეს მოთხოვნილი მხოლოდ სწორად გაფორმებული პირველი განაცხადის საფუძველზე და მხოლოდ იმ ობიექტზე და იმ ფარგლებში, რაც მასშია წარმოდგე-

ნილი, დაუშვებელია, რომ ამ განაცხადს მოყვეს მეორე, უფრო გაუმჯობესებული ან უკეთესად გაფორმებული განაცხადი, რომელსაც განიზრახავს განმცხადებელი რომ საკონვენციო პრიორიტეტის საფუძვლად გამოიყენოს. კონვენციაში ტერმინი „სწორად გაფორმებული განაცხადის“ შინაარსი არ არის გახსნილი. იგულისხმება, რომ განაცხადი ისე უნდა იყოს გაფორმებული, რომ ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის შედეგად მას დაუდგინდეს განაცხადის შეტანის თარიღი ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად.

საკონვენციო პრიორიტეტის უფლებით შეიძლება ისარგებლოს ნებისმიერმა პირმა, რომელზეც შეიძლება გავრცელდეს ეროვნული რეჟიმის პრინციპი. ამასთან ეს უფლება შეიძლება გადაეცეს სხვა პირს ისე, რომ იმავედროულად არ გადაეცეს მას „პირველი განაცხადი“ ფიზიკურად. ასეთი პირობა საშუალებას აძლევს განმცხადებელს, რომ მას შეეძლოს პრიორიტეტით სარგებლობის უფლება მრავალ პირს დაუთმოს სხვადასხვა ქვეყანაში გამოსაყენებლად.

კონვენცია პრიორიტეტის უფლების ფარგლების განსაზღვრისათვის უშვებს „მრავლობითი“ ან „ნაწილობრივი“ პრიორიტეტის მოთხოვნას, როდესაც საქმე გვაქვს საპატენტო დაცვასთან. „მრავლობითი პრიორიტეტის“ მოთხოვნისათვის შეიძლება გაერთიანდეს ორი ან მეტი განაცხადი (თუ გამოგონების ერთიანობის პირობა არ ირღვევა) და დადგინდეს პრიორიტეტები ყველა პირველი განაცხადის მიხედვით. კონვენციის ეს დებულება კარგად პასუხობს პრაქტიკულ მოთხოვნილებებს. განაცხადის მიწოდების შემდეგ გამომგონებელი ხშირად უფრო სრულყოფს და ხვეწს საგამომგონებლო იდეას, შეაქვს კორექტირება და დამატებები, რომელთაგანაც თითოეული შეიძლება გახდეს დამოუკიდებელი დაცვის საგანი და გაფორმდეს მომდევნო განაცხადით. ასეთ შემთხვევაში მიზანშეწონილი იქნება წინა და მომდევნო განაცხადების გაერთიანება და საკონვენციო პრიორიტეტის მოთხოვნის ვადის გასვლამდე მონაწილე ქვეყანაში გაერთიანებული განაცხადის მიწოდება. ასეთი პრიორიტეტის მოთხოვნა დასაშვებია მაშინაც კი, როდესაც მრავლობითი პრიორიტეტის დადგენა მოითხოვება სხვადასხვა ქვეყანაში ადრე მიწოდებული პირველი განაცხადე-

ბის საფუძველზე. აღსანიშნავია, რომ სასაქონლო ნიშნებისათვის იგივე პირობა არ არის კონვენციით დათქმული და თუ განმცხადებელს ორი ან მეტი განაცხადის საფუძველზე, რომლებშიც განსხვავებული საქონლის ჩამონათვალზე მოითხოვება ნიშნის რეგისტრაცია, სურს ერთი გაერთიანებული განაცხადის შეტანა მრავლობითი პრიორიტეტის მოთხოვნით საკითხს გადაწყვეტს მხოლოდ ეროვნული კანონმდებლობა. ქვეყნების აბსოლუტური უმეტესობა არ უშვებს ასეთ პრაქტიკას. მაგრამ სასამართლო პრეცედენტების მიხედვით გვხვდება საკითხის მოწესრიგების მაგალითები მრავლობითი პრიორიტეტის სასარგებლოდ.

პატენტების დამოუკიდებლობის პრინციპი.

პატენტებისათვის ეს პრინციპი გადმოცემულია კონვენციის 4 „bis“ მუხლში, ნიშნებისათვის კი მეექვსე მუხლში.

ამ პრინციპის თანახმად უფლებების გაფორმებისას და დამცავი დოკუმენტების ძალაში შენარჩუნებისას გამოიყენება მხოლოდ ეროვნული კანონმდებლობა, ანუ მოქმედებს ეროვნული რეჟიმი. არც პატენტის და არც ნიშნის ბედი არ არის დამოკიდებული სხვა ქვეყანაში ამავე გამოგონებაზე, პატენტის გაცემა არ გაცემის ან ნიშნის რეგისტრაციის საკითხის გადაწყვეტაზე. თუ ერთმა ქვეყანამ უარი თქვა პატენტის გაცემაზე ან ნიშნის რეგისტრაციაზე, ეს არ ავალდებულებს სხვა მონაწილე ქვეყანას, რომ იგივე გადაწყვეტილება გამოიტანოს. ამდენად სხვადასხვა ქვეყანაში ერთ გამოგონებაზე, სასარგებლო მოდელზე ან სამრეწველო ნიმუშზე გაცემული პატენტები ისევე როგორც რეგისტრირებული ნიშნები ერთმანეთისაგან სრულიად დამოუკიდებელია. კონვენცია აკონკრეტებს, რომ პატენტს, რომელიც გაიცემა საკონვენციო განაცხადის საფუძველზე, მოქმედების ვადა უნდა აეთვალოს ისე, რომ საკონვენციო პრიორიტეტის თარიღი არ იქნეს მიღებული მხედველობაში.

იმ ქვეყნებისათვის, სადაც ეროვნული კანონმდებლობით პატენტი მოქმედებს საპატენტო უწყებაში განაცხადის შეტანიდან პატენტის

მოქმედება უნდა აითვალოს ეროვნული კანონმდებლობით გათვალისწინებული პირობის თანახმად. მაგალითად, საქართველოში ასეთი პატენტი (ისევე როგორც არასაკონვენციო) იმოქმედებს საქპატენტში განაცხადის ფიზიკურად მიწოდების დღიდან (მიუხედავად საკონვენციო პრიორიტეტისა, რომელიც უფრო აღდრინდელი თარიღი იქნება).

ასეთივე წესი ვრცელდება სასაქონლო ნიშნებზე.

აგრეთვე არ შეიძლება გაბათილდეს პატენტი ან ნიშნის რეგისტრაცია სხვა ქვეყანაში გაბათილების გამო.

გამომგონებლის უფლება მისი სახელის მოხსენიებაზე

კონვენციის 4-„ter“ მუხლი ეხება კიდევ ერთ მეტად მნიშვნელოვან საკითხს და აწესრიგებს გამოგონების, სასარგებლო მოდელების, სამრეწველო ნიმუშების ავტორების პირადი არაქონებრივი უფლების დაცვის პრობლემას. ეს პირობა შეტანილ იქნა კონვენციაში ლონდონის 1934 წლის კონფერენციაზე,

კონვენციის თანახმად გამოგონებელს უფლება აქვს, რომ იგი იყოს დასახელებული პატენტში გამოგონების ავტორად. ეს პირობა ვრცელდება ყველა მონაწილე ქვეყანაზე და გამოგონებელს ანიჭებს უფლებას ნებისმიერ შემთხვევაში (მაშინაც კი როდესაც თვითონ გადასცა უფლება პატენტის მიღებაზე სხვა პირს, ან როდესაც ეროვნული კანონი უშვებს განაცხადის წარდგენას პირველი განმცხადებლის მიერ, რომ მისი სახელი (როგორც ავტორის) დაფიქსირდეს დამცავ დოკუმენტში – პატენტში. აღსანიშნავია, რომ კონვენციის ტექსტი უშვებს დისპოზიციურობას გამოგონებლის მხრივ და ამდენად თუ იგი მოისურვებს, შეიძლება დარჩეს ანონიმურ ავტორად.

კონვენციის სხვა მნიშვნელოვან დებულებებიდან აღსანიშნავია:

– პატენტის გამცემ ქვეყანაში დაპატენტებული პროდუქციის შემოტანის უფლება სხვა ქვეყნიდან, ამასთან იმ სხვა ქვეყანაში მოქმედი

პატენტი არ შეიძლება გაუქმდეს სანქციის გატარების გზით.

– იძულებითი ლიცენზირების უფლება. ეს უფლება ეკუთვნის შესაბამის კომპეტენტურ სახელმწიფო ორგანოს და თუ პატენტი არ გამოიყენება ან არასაკმარისად გამოიყენება, შეუძლია დააწესოს იძულებითი ლიცენზიის გაცემის რეჟიმი. სახელმწიფოს ამ უფლების განხორციელება შეუძლია მხოლოდ გარკვეული ვადის გასვლის შემდეგ – განაცხადის მიწოდებიდან არაუადრეს 4 წლისა ან პატენტის გაცემიდან 3 წლისა. სასაქონლო ნიშნების მიმართ იძულებითი ლიცენზიის გაცემის წესი გათვალისწინებული არ არის, მაგრამ გათვალისწინებულია უფრო მკაცრი პირობა, თუ ნიშანი არ გამოიყენება გარკვეული დროის მანძილზე, მაშინ დასაშვებია ასეთი ნიშნის რეგისტრაციის გაბათილება. შესაბამისი ვადის დაწესება მინდობილია ეროვნულ კანონმდებლობაზე. მსოფლიო პრაქტიკამ შეიმუშავა ამ საკითხისადმი მიდგომა და როგორც წესი ნიშანი უქმდება თუ არ გამოიყენება 3-5 წლის განმავლობაში მისი რეგისტრაციის თარიღიდან.

– პატენტმფლობლის უფლების შეზღუდვა (საპატენტო უფლებების არ გავრცელება) საერთაშორისო ტრანსპორტზე.

თუ გამოგონების გამოყენება გახდა აუცილებელი მაშინ, როდესაც სატრანსპორტო საშუალება დროებით იმყოფება ან ტრანზიტით გადააქვს მოცემულ ქვეყანაში დაპატენტებული პროდუქცია, პატენტმფლობლისაგან რაიმე წინასწარი ნებართვის ან ლიცენზიის აღება საჭირო არ არის.

– დროებითი დაცვა (საგამოფენო პრიორიტეტის უფლება) პარიზის კონვენციის დაფუძნების ერთ-ერთი მიზეზი გამოფენაზე სამრეწველო საკუთრების ექსპონატების დაუცველობა იყო და ამდენად ეს დებულება თავიდანვე 1883 წლიდან მოქმედებს. კონვენციის მეთერთმეტე მუხლის თანახმად მონაწილე ქვეყნები ვალდებული არიან მიანიჭონ ოფიციალურ ან ოფიციალურად ცნობილ გამოფენაზე ექსპონირებულ გამოგონებებს, სასარგებლო მოდელებს, სამრეწველო

ნიმუშებს, სასაქონლო ნიშნებს დროებითი დაცვა, ამასთან დროებითი დაცვის საშუალებანი უნდა განისაზღვროს ეროვნული კანონმდებლობით. შეიძლება დაწესდეს საგამოფენო პრიორიტეტით სარგებლობის უფლება ადრე განხილული საკონვენციო პრიორიტეტის მსგავსად. ასეთი უფლება დროებითია, რადგან იგი იწურება, თუ მისით სარგებლობის უფლება არ განხორციელდა რალაცა დროის ვადაში, მაგალითად გამოფენის დამთავრებიდან ექვს თვეში.

ქვეყნებს უფლება აქვთ დააწესონ პატენტუნარიანი ობიექტების დაცვის სხვაგვარი საშუალება, მაგალითად, დაადგინონ, რომ ექსპონირება არ აბათილებს გამოგონების სიახლეს და რომ ექსპონირებული ობიექტის გამოყენება უნებართვოდ აკრძალულია. ასევე ექსპონატის მფლობელს შეიძლება დაუწესდეს პირველი მოსარგებლის უფლებანი, რაც დაუპირისპირდება მესამე პირთა შესაძლო უფლებებს.

რა სახის გამოფენაა ესა თუ ის გამოფენა წყვეტს შესაბამისი ქვეყნის სასამართლო ან სხვა ადმინისტრაციული ორგანო. გამოფენების განმარტება მოყვანილია კონვენციაში საერთაშორისო გამოფენების შესახებ, რომელიც დაიდო პარიზში 1928 წლის 22 ნოემბერს. გამოფენა ოფიციალურია, თუ ის მოწყობილია სახელმწიფოს ან საჯარო ხელისუფლების სხვა ორგანოს მიერ. გამოფენა ოფიციალურადაა მიჩნეული თუ იგი ასეთად მიიჩნია სახელმწიფომ ან საჯარო ხელისუფლების სხვა ორგანომ. გარდა ამისა, დროებითი დაცვის უფლებით სარგებლობისთვის, გამოფენა უნდა იყოს საერთაშორისო. უნდა აღინიშნოს, რომ წარმოდგენილი განმარტებების განუსაზღვრელობის გამო ზოგიერთი ქვეყანა აცნობებს საერთაშორისო ბიუროს იმ გამოფენების დასახელებას, რომლებზედაც მას სურს გაავრცელოს დროებითი დაცვა.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, პარიზის კონვენცია ეხება აგრეთვე სამრეწველო საკუთრების ისეთი ობიექტების დაცვის საკითხებს, როგორცაა სასაქონლო და მომსახურების ნიშნები, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთა და სხვა, რომელთა კონკრეტული განხილვა ამ წიგნში მიზანშეწონილად არ მიგვაჩნია.

საპატენტო დაცვის ძირითადი საფუძვლები

როგორც წინა თავში უკვე აღინიშნა, პარიზის კონვენციის თანახმად საპატენტო დაცვა ხორციელდება დამცავი დოკუმენტის — პატენტის გაცემით.

თანამედროვე გაგებით ტერმინი „პატენტი“ შემოვიდა XVII საუკუნის ინგლისის პრაქტიკიდან და ნიშნავდა ღია სიგელს. ეს იმიტომ, რომ საპატენტო სიგელს გააჩნდა წინა მხარეს დასმული ბეჭედი და მას წასაკითხად კონვერტში ჩადებული და დალუქული წერილის მსგავსად საჭირო არ იყო ბეჭდის მოშლა ან დაზიანება. სხვაგვარად რომ ითქვას საპატენტო სიგელის ტექსტი ღიად იყო წარმოდგენილი.

დღესაც პატენტის გაცემა ხდება მხოლოდ იმ პირობით, თუ გამოქვეყნდა დაპატენტებული ობიექტის, მაგალითად გამოგონების, აღწერილობა. ანუ გამოგონების აღწერილობის ტექსტი ყოველგვარი დაბრკოლებების გარეშე (ღიად) უნდა იქნეს წაკითხული.

მიჩნეულია, რომ პატენტს თავისი ბუნებით გააჩნია: დაპატენტებული ობიექტის გამოყენების განსაკუთრებული (მონოპოლიური) უფლების მინიჭების ფუნქცია. ამ უფლების მთავარი შინაარსია, ის რომ იმ ქვეყნის ტერიტორიაზე, სადაც გაიცა პატენტი პატენტმფლობელის ნებართვის გარეშე არავის არ შეეძლოს პატენტით დაცული ობიექტის გამოყენება.

მაგრამ, ნათქვამი არ ნიშნავს, რომ პატენტის მფლობელის უფლებების დაცვას ავტომატურად განახორციელებს სახელმწიფო. პატენტმფლობელი მოვალეა თვითონ ადევნოს თვალყური და თუ დარწმუნდა, რომ ადგილი აქვს მის მიერ დაპატენტებული ობიექტის უნებართვოდ გამოყენებას შეუძლია წარადგინოს სასამართლოში შესაბამისი მოთხოვნის სარჩელი.

მაშასადამე პატენტი თავისი ბუნებით განაპირობებს, ანუ განსაკუთრებულს ხდის უფლებას (ნივთზე საკუთრების მსგავსად) დაპატენ-

ნტებულ ობიექტზე.

პატენტი განიხილება აგრეთვე როგორც ხელშეკრულება პატენტმფლობელსა და სახელმწიფოს შორის. ეს კონცეფცია დაფუძნებულია ე. წ. პატენტის სახელშეკრულებო თეორიაზე. მის თანახმად იდეა არის ავტორის საკუთრება, რომლისთვისაც არ არის საკმარისი იყოს მხოლოდ მფლობელი, მას უნდა ჰქონდეს ამ იდეის ერთპიროვნულად განხორციელების შესაძლებლობა. მაგრამ, ამავე დროს, იდეა ნივთი არ არის. თუ გაიხსნა მისი შინაარსი, მაშინ განხორციელებასაც შესძლებს სხვადასხვა პიროვნება ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად. ამითი კი იდეის ავტორი თავისთავად დაზარალდება. იმისათვის რომ ავტორმა შესძლოს მოეპყროს საკუთარ იდეას როგორც მესაკუთრე, მას უნდა ჰქონდეს უფლება, რომ აუკრძალოს ნებისმიერ პირს ამ იდეის უნებართვოდ გამოყენება. სწორედ ამიტომ ავტორი და სახელმწიფო (შესაბამისი ორგანოს სახელით) დებენ ხელშეკრულებას. ამ შეთანხმების თანახმად ავტორი ვალდებულია საჯაროდ გახსნას თავისი იდეის საიდუმლოება და მხოლოდ ამ პირობის შესრულების შემთხვევაში სამაგიეროდ მიიღებს სახელმწიფოსგან პატენტს, რომელიც მიანიჭებს მას საკუთარი იდეის მონოპოლიურად გამოყენების უფლებას.

იმის გამო, რომ საქართველო დიდი ხნის მანძილზე იმყოფებოდა ჯერ რუსეთის იმპერიის, ხოლო შემდეგ საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში ჩვენს ქვეყანაში მოქმედებდა როგორც რევოლუციამდელი რუსეთის პატენტი ასევე სსრ კავშირის მიერ შემოღებული დამცავი დოკუმენტის განსხვავებული ნაირსახეობა — საავტორო მოწმობა. საავტორო მოწმობის შემოღებამდე სამართალურთიერთობანი რუსეთში ატარებდა საპატენტო კანონმდებლობისთვის დამახასიათებელ ტრადიციულ ხასიათს. რევოლუციის შემდეგ, კერძო საკუთრების განდევნამ გავლენა იქონია საგამომგონებლო საქმიანობის სფეროზეც. 1919 წელს მიღებულმა ლენინის მიერ ხელმოწერილმა სახალხო კომისართა საბჭოს დეკრეტმა „სახალხო კომისართა საბჭოს დებულება გამოგონებების შესახებ“ იმ დროს გაბატონებული იდეოლოგიის თანახმად სახელმწიფოს გადასცა სხვასთან ერთად სამრეწველო საკუ-

თრებაც. პრაქტიკაში შემოდის საავტორო მოწმობა – დამცავი დოკუმენტი, რომელმაც დაადასტურა საბჭოთა რუსეთის სახელმწიფოსათვის გამოგონებებზე მესაკუთრეობის უფლებების გადაცემა. გამოგონება იდეოლოგიურადაც აღიარებულ იქნა სახელმწიფო კუთვნილებად. საავტორო მოწმობამ ორგვარი დატვირთვა იკისრა. პირადი არაქონებრივი უფლებები მიაკუთვნა გამომგონებელს, ხოლო ქონებრივი გადაეცა სახელმწიფოს.

აღსანიშნავია, რომ პარალელურად უცხოელ მოქალაქეთათვის (რადგან საბჭოთა მოქალაქე პრაქტიკულად ვერ მიიღებდა) მოქმედებდა პატენტიც. საავტორო მოწმობა არ კრძალავდა გამოგონების გამოყენებას სსრ კავშირის იურისდიქციის ქვეშ მყოფ მოქალაქეთა (საწარმოთა) მიერ. მაგრამ, რადგან ქონებრივი უფლებები სახელმწიფოს ეკუთვნოდა უცხოელთათვის საავტორო მოწმობის მოქმედება შემოიფარგლებოდა 15 წლით (საბჭოთა მოქალაქეთათვის ამ ვადას მნიშვნელობა არ ქონდა). უცხოეთის რომელიმე ქვეყნის საწარმოს სსრკ (რაც ისედაც წარმოუდგენელი იყო მაშინ) ტერიტორიაზე სახელმწიფოს ნებართვის გარეშე (პატენტის მსგავსად) არ შეეძლო გამოგონების გამოყენება.

საავტორო მოწმობის მფლობელ გამომგონებელს შეეძლო პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვასთან ერთად ჰქონოდა და დაეცვა „ძალზე შეკვეცილი“ ქონებრივი უფლებაც. გამომგონებელს შეეძლო მიეღო საავტორო გასამრჯელო გამოგონების ეფექტიანობის 2% ოდენობით, მაგრამ არაუმეტეს 20.000 საბჭოთა მანეთისა. გასამრჯელოს გასცემდა სახელმწიფო, რადგან მაშინ მოქმედი კონსტიტუციის 47 მუხლის თანახმად ვალდებული იყო ეზრუნა გამოგონების პრაქტიკაში ათვისებაზე. თავის დროზე ამგვარი მიდგომა გაიზიარა მთელმა ე. წ. სოციალისტურმა ბანაკმა და შემოიღო გამოგონებების საავტორო მოწმობით დაცვის პრაქტიკა, რაც სადღეისოდ ყველა ამ ქვეყანამ უარყო და დაუბრუნდა ტრადიციულ პატენტს.

თუ არ მივიღებთ მხედველობაში თავად სსრკ ბოლოდროინდელ პრაქტიკას, რომელმაც 1991 წლის კანონით „სსრ კავშირში გამოგონებათა შესახებ“ უარყო საავტორო მოწმობა ყოფილი საბჭოთა კავში-

რის რესპუბლიკათაგან საავტორო მოწმობით დაცვის ინსტიტუტის ნაცვლად საქართველომ პირველმა შემოიღო საპატენტო დაცვა. პატენტის გაცემა დაწესდა 1992 წლის 16 მარტის საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის №302 და №303 დადგენილებებით, რითაც დამტკიცდა დებულებები გამოგონების და სამრეწველო ნიმუშების შესახებ.

პატენტით დაცვის ობიექტები

საქართველოს კანონმდებლობით პატენტი გაიცემა გამოგონებაზე, სასარგებლო მოდელზე და სამრეწველო ნიმუშზე. განვიხილოთ თითოეული მათგანი.

ა. გამოგონება.

სამრეწველო საკუთრების ძირითადი ობიექტის – გამოგონების შინაარსობრივი გაშუქება იძლევა იმის საშუალებას, რომ მის მაგალითზე დადგინდეს საპატენტო კანონმდებლობის მოქმედების ფარგლები.

ცნობილია, რომ გამოგონება მხოლოდ ინტელექტუალური, გონებრივი შემოქმედების შედეგი შეიძლება იყოს. თავისთავად კი შემოქმედებითი შრომის შედეგი „რალაც უჩინარი“ რამაა და მისი განმარტება თავისებურ, ძნელად გადმოსაცემ სირთულეებთან არის დაკავშირებული. სწორედ ამიტომ განვითარებული ქვეყნები მათ შორის საპატენტო-სამართლებრივი სისტემების ფუძემდებლები – ინგლისი, საფრანგეთი, ამერიკის შეერთებული შტატები, გერმანია თავისი კანონმდებლობით არ იძლევიან გამოგონების განმარტებას. მათ კანონებში გამოგონება წარმოდგენილია ამჟამად უკვე უნიფიცირებული კრიტერიუმებით, რომლებიც საქართველოს საპატენტო კანონმდებლობაშიც არის მოცემული. წამყვან ქვეყნებიდან იაპონიის საპატენტო კანონი იძლევა შემდეგი სახის განმარტებას: „გამოგონება ამ კანონის თანახმად არის ბუნების კანონების გამოყენების მეშვეობით შე-

ქმნილი მაღალპროგრესული ტექნიკური იდეა“. ამ განმარტებიდან მი-საღებია გამოგონების წარმოსახვა იდეის მეშვეობით. მაგრამ ვერ აკმაყოფილებს საპატენტო კანონმდებლობის მოთხოვნებს იდეის მა-ღალპროგრესული (რა კრიტერიუმებით შეიძლება გამოიჯენა მაგ. სა-შუალოდ პროგრესულისაგან) და ტექნიკური (ამას თუ მივიღებთ მა-შინ ალბათ პატენტი ვერ გაიცემა ახალ ნივთიერებაზე, ან სამედიცინო დიაგნოსტიკის ხერხზე) ხასიათი.

შორს არის სრულყოფისაგან ბრაზილიის, კოლუმბიის და მექსი-კის კანონებში მოცემული განმარტება. მათი მიხედვით გამოგონება საგამომგონებლო ან შემოქმედებითი საქმიანობის შედეგია. არ არის გაცემული პასუხი თუ რას წარმოადგენს ეს შედეგი.

გამოგონებას ნებისმიერ სიახლედ ან გადაწყვეტად მიიჩნევს ტა-ილანდის, ინდოეთის, ერაყის საპატენტო კანონები. აქ გასარკვევია რა იგულისხმება „ნებისმიერი სიახლის“ და „გადაწყვეტის“ ქვეშ.

ასევე შეზღუდულად არის წარმოდგენილი გამოგონება გაიანას და ჰაიტის კანონებში, სადაც იგი მოიხსენიება როგორც წარმოების ნები-სმიერი ან სამრეწველო ნაწარმის დამზადების ახალ სახეობად.

საქართველოს კანონმდებლობაც არ განმარტავს გამოგონებას. ჩვენის აზრით გამოგონება შეიძლება განიმარტოს როგორც განსახი-ერებადი ახალი იდეა, რომელსაც ახასიათებს საგამომგონებლო ღონე და სამრეწველო გამოყენებადობა. ამ განმარტებით გადმოცემუ-ლია გამოგონებისადმი ძირითადი მოთხოვნები, რომლებიც ცნობილია მრავალ სპეციალურ ლიტერატურულ წყაროდან. უპირველესად უდა-ვოა, რომ სახეზე უნდა იყოს იდეა, და თანაც არა ისეთი, რომლის გა-ნხორციელებაც არ შეიძლება ან არ არის ავტორის მიერ გადმოცე-მული გამოგონების აღწერილობაში, არამედ განსახიერებადი. იდეის განსახიერებადობა უნდა იყოს დადასტურებული ავტორის მიერ თა-ვის საგანაცხადო მასალებში. მოცემული განმარტების თანახმად პა-ტენტს ვერ მიიღებს ავტორი, თუ მან გამოთქვა „შიშველი“ განსახი-ერებადობის გარეშე წარმოდგენილი იდეა, ანუ ლოზუნგური იდეა. მა-გალითად, „კოსმოსური ზომალდი განსხვავდება იმით, რომ ის უნდა შეიცავდეს კოსმოსში საფრენად საჭირო ძრავებს და კორპუსი უნდა

იყოს შესრულებული შესაბამისი ფორმით“. ასეთი სახის იდეა განუხორციელებელია, მასში მხოლოდ რაღაცა მიზნის მისაღწევი ამოცანაა დასმული. გამოგონების აღიარებისათვის არ არის აუცილებელი მისი ფაქტიური განსახიერება (სახის მიცემა) რომელიმე მოქმედ მოდელში, საკმარისია რომ ავტორმა აღწერილობაში გამოსახოს ისე, რომ „საშუალო ცოდნის მქონე სპეციალისტისათვის“ ცხადი გახდეს მისი განმეორებადობის შესაძლებლობა. ეს პრინციპი კი ნებისმიერი ქვეყნის საპატენტო კანონის მოთხოვნებში არის ასახული. განმარტების სრულად გასაშუქებლად საჭიროა ითქვას თუ რა იგულისხმება „იდეის“ ქვეშ.

იდეის ცნობილი განმარტებებიდან ჩვენთვის ყველაზე მეტად მისაღებია შემდეგი: იდეა არის ჭეშმარიტების ყოველმხრივი ობიექტური და კონკრეტული ცოდნა, რომელიც მზადყოფნაშია თავისი პრაქტიკული ხორცშესხმისათვის. ასევე ამ განმარტებასთან ერთად უფრო აზუსტებს გამოგონების არსს შემდეგი: იდეა არის გონებაში წარმოქმნილი გეგმა ან სქემა.

შემოთავაზებული გამოგონების განმარტებაში იდეად უნდა ვიგულისხმოთ შემდეგი: იდეა არის ჭეშმარიტებათა გონებრივი გაერთმთლიანება, რომელიც მზადყოფნაშია თავისი პრაქტიკული ხორცშესხმისათვის.

„იდეის“ მოყვანილი შინაარსობრივი გაგება ჩვენის აზრით ესადაგება წარმოდგენას გამოგონების შესახებ საერთოდ და მიღებული კრიტერიუმების გადმოცემასთან ერთად აზუსტებს გამოგონების შინაარსს სამრეწველო საკუთრების საპატენტო კანონმდებლობით დაცვის თვალსაზრისით.

ბ. სასარგებლო მოდელი

სამრეწველო საკუთრების დაცვის პარიზის კონვენციის პირველი მუხლის თანახმად სასარგებლო მოდელი განეკუთვნება სამრეწველო საკუთრების ობიექტებს. საქართველოს კანონმდებლობის შემუშავებისას ტერმინი გადმოტანილ იქნა საერთაშორისო პრაქტიკიდან და

კერძოდ პარიზის კონვენციის ტექსტიდან, სადაც ინგლისურად utility model, ფრანგულად les modeles d utilite არის გადმოცემული, რაც ქართულად ითარგმნება სასარგებლო მოდელად. გერმანულში გამოიყენება ტერმინი „Gebrauchsmuster“ რაც სასარგებლო მოდელს ნიშნავს. იტალიურად modelli di utilita, იაპონურად „ძიცუე სინან“ (სიტყვა-სიტყვით – ახალი სასარგებლო მოწყობილობანი). პარიზის კონვენციის თანახმად ტერმინის შერჩევა მოხდა იმიტომაც, რომ თავიდან აცილებულიყო ყოველგვარი ტერმინოლოგიური გაუგებრობა.

როგორც გამოჩენილი პატენტმცოდნე სპეციალისტი, პროფესორი, ისმოს პირველი გენერალური დირექტორი ბატონი ბოდენჰაუზენი განმარტავს პარიზის კონვენციის ობიექტების შინაარსს, სასარგებლო მოდელი განიხილება „მცირე გამოგონებად“ ანუ „მეორე კლასის გამოგონებად“.

ასევე განიხილებოდა იგი გერმანიის პირველ კანონმდებლობითვე, საიდანაც მიიღო გავრცელება სასარგებლო მოდელების დაცვამ მსოფლიოს სხვა ქვეყნებში. გერმანიის კანონი სასარგებლო მოდელების დაცვის შესახებ მიღებულ იქნა 1891 წლის საიმპერიო სასამართლოს მითითების შემდეგ. ამ მითითების თანახმად კანონი ვალდებულია დაიცვას ისეთი შემოქმედებითი შედეგები, რომლებსაც არ ახასიათებთ შესაბამისი საგამომგონებლო დონე.

ამჟამად სასარგებლო მოდელს იცავს შემდეგი ქვეყნები: გერმანია, იაპონია, იტალია, ჩინეთი, ავსტრია, ბრაზილია, ესპანეთი, პოლონეთი, პორტუგალია, ურუგვაი, მექსიკა, ავსტრალია, სამხრეთ კორეა, ფილიპინები, რუსეთი. ამ პრაქტიკას მისდევენ აგრეთვე ყოფილი სსრ კავშირის და სოციალისტური სისტემის ქვეყნები, რომლებიც ახლად მიღებული კანონებით ითვალისწინებენ სასარგებლო მოდელის დაცვას. ხსენებულ ქვეყნებიდან პირველად საქართველომ შემოიღო სასარგებლო მოდელის დაცვა, რაც ნორმატიულად აისახა 1991 წლის დებულებაში გამოგონების შესახებ.

თავისი შინაარსით სასარგებლო მოდელი შეიძლება მიეკუთვნოს „ტექნიკურ გაუმჯობესებათა“ რიცხვს.

აქედან გამომდინარე სასარგებლო მოდელი განსხვავდება გამოგონებისაგან იმით, რომ იგი უკვე არსებული ობიექტის მხოლოდ გაუმჯობესებას წარმოადგენს. არ არის აუცილებელი, რომ სახეზე იყოს რაიმე სტრუქტურული ცვლილება, რაც ახალ თვისებებს შესძენს ობიექტს. საკმარისია რაოდენობრივ-შეფარდებითი ცვლილების შეტანაც ობიექტში, ანუ ჯამური ხარისხობრივი გაუმჯობესების გამოვლენა, რათა მივიღოთ სასარგებლო მოდელის პატენტით დაცვის საგანი. ამიტომაც იხმარება ზემოთ აღნიშნული ტერმინი „მცირე გამოგონება“ სასარგებლო მოდელების აღსანიშნავად. ყოველივე ნათქვამიდან გამომდინარე სასარგებლო მოდელს უფრო დაბალი საგამომგონებლო დონე ახასიათებს ვიდრე გამოგონებას, თუმცა შემოქმედებითი გარჯა ამ შემთხვევაშიც მართებს ავტორს.

საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად სასარგებლო მოდელი განმარტებულია როგორც მოწყობილობების, ნივთიერებებისა და ხერხების გაუმჯობესება (ანუ ზოგადად რომ ითქვას, ნივთის ან ტექნოლოგიური პროცესის გაუმჯობესება) და მასზე გაიცემა პატენტი. უნდა აღინიშნოს, რომ მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში სასარგებლო მოდელის დაცვა ხდება პატენტით ან რეგისტრაციით შესაბამისი მოწმობის გაცემით.

საზღვარგარეთ, ძირითადად სასარგებლო მოდელად მოწყობილობათა გაუმჯობესებას იცავენ. მაგრამ უკვე შეიმჩნევა ტენდენცია დაცვის გაფართოებისაკენ. იაპონიაში სასარგებლო მოდელად იცავენ კვების პროდუქტების და სამკურნალო საშუალებების ფორმას, გერმანიაში და იტალიაში ელექტრო და რადიოტექნიკურ სქემებს. თუ მივიჩნევთ საფრანგეთის მიერ „სარგებლიანობის“ მოწმობის გაცემის პრაქტიკას სასარგებლო მოდელის დაცვის ანალოგად ისეთ გამოგონებებზე, რომლებსაც ტექნიკის დონის მოძიება არ უტარდება მაშინ შეიძლება დავასკვნათ, რომ საფრანგეთი სასარგებლო მოდელად იცავს კონსტრუქციულ გაუმჯობესებებთან ერთად ტექნოლოგიური პროცესების და ნივთიერების გაუმჯობესებებსაც.

სასარგებლო მოდელების დაცვა აქტუალურ მოვლენად იქცა მსოფლიოში. ამაზე მოწმობს ის ფაქტი, რომ ქვეყანათა რიცხვი, რომლე-

ბიც აწესებენ მცირე გამოგონებათა დაცვას ყოველწლიურად მატულობს. სწრაფად იზრდება გაცემული დამცავი დოკუმენტების (პატენტი, მოწმობა) რიცხვი. იაპონიაში, სადაც ყოველწლიურად გაიცემა 300 ათასამდე პატენტი გამოგონებაზე სასარგებლო მოდელების რიცხვიც 300 ათასს უახლოვდება. ეს ტენდენცია საქართველოს პრაქტიკიდანაც კი შეიმჩნევა უკვე. 1994 წელს საქართველოს საპატენტო უწყებაში შეტანილი სასარგებლო მოდელების რიცხვი ორჯერ აღემატებოდა 1993 წლის განაცხადების რიცხვს (თუმცა ჯერ საგრძნობლად ჩამორჩება გამოგონებათა რიცხვს).

გ. სამრეწველო ნიმუში

სამრეწველო საკუთრების კიდევ ერთი ობიექტია „სამრეწველო ნიმუში“, სხვადასხვა ქვეყნის საკანონმდებლო ნორმები ხმარობენ შემდეგ ტერმინოლოგიას: ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და ინგლისში – Design, საფრანგეთში – les dessins ou modeles industriels, გერმანიაში Geshmacksmuster, იტალიაში – modell e disegni ornamentali, იაპონიაში ისიო. საქართველოს კანონმდებლობაში ტრადიციისამებრ დამკვიდრდა ტერმინი „სამრეწველო ნიმუში“, რომელიც იხმარებოდა საბჭოური წყობის ნორმატიულ აქტებში, მათ შორის საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის სამოქალაქო სამართლის კოდექსში. ტერმინი გადმოსცემს სამრეწველო საკუთრების ამ ობიექტის ძირითად არსს და ამდენად ახალი ტერმინის შემოტანა მართებული არ იქნებოდა. ტერმინი, როგორც სხვა ქვეყნებში, მათ შორის გერმანიაში, იაპონიაში ნიშნავს უფლებას სამრეწველო ნაწარმის გარეგან გამოსახვაზე, რაც საპატენტო სამართალთან აკავშირებს სამრეწველო საკუთრების ამ ობიექტს.

ინგლისის კანონმდებლობის მიხედვით სამრეწველო ნიმუში განიშარტება როგორც სამრეწველო ნაწარმისათვის სამრეწველო წესი მიცემული ფორმა, მოხაზულობა, ნახატი (მოხატულობა) ან მორთვითავეისებურება. აშშ-ს კანონმდებლობა სამრეწველო ნიმუშის ქვეშ გულისხმობს ახალ, ორიგინალურ სამრეწველო ნაწარმის ნიმუშს, რო

მლის გარეგანი სახე ნაწარმის დამშვენებას ემსახურება. იაპონიის კანონის თანახმად სამრეწველო ნიმუშის განმარტება უშუალოდ შეიცავს ესთეტიკურობის მოთხოვნას და სამრეწველო ნიმუშად მიიჩნევა ნაწარმის ისეთი ფორმა, მისი გამოხატულობა ან გაფერადება, ან ამ უკანასკნელთა ისეთი წყობა, რომ ყოველივე ეს ტოვებდეს ესთეტიკურ შთაბეჭდილებას.

ნათქვამი ადასტურებს ზოგად შეხედულებას სამრეწველო ნიმუშის ბუნებაზე. თანამედროვე შეხედულებით სამრეწველო ნიმუში არის ნაწარმის დეკორატიული ან ესთეტიკური შთაბეჭდილების გამომწვევი გარეგანი სახე.

ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებას, რომ სამრეწველო ნიმუშად შეიძლება იქნეს დაცული ისეთი მზა ნაწარმი, რომელსაც დაცვითუნარიანობას ანიჭებს გარეგანი, ხილული მოხაზულობა და მისი ნაკვთები. ასეთი მიდგომა განაპირობებს იმას, რომ თუ ნაწარმის გამოყენება ყველასათვის უჩინარი რჩება ან, თუ თავისი ბუნებით ისეთია, რომ მყიდველი ვერ ამჩნევს მას ან არ აქცევს მისი გარეგანი სახის გაფორმებას რაიმე ყურადღებას, მაშინ ნაწარმის ამგვარი გაფორმება არ შეიძლება დაცულ იქნეს სამრეწველო ნიმუშის პატენტით. ნაკეთობა შეიძლება განეკუთვნებოდეს ხელოვნების ნაწარმოებთა რიცხვს, თუ იგი განმეორებადია მისი დამზადების თვალსაზრისით.

სამრეწველო ნიმუშის დაცვა ხორციელდება პატენტის ან მოწმობის გაცემით, მაგრამ, როგორც უკვე აღინიშნა სამრეწველო ნიმუშების შესახებ კანონმდებლობა უახლოვდება როგორც საპატენტო სამართალს (ამ შემთხვევაში გამოიყენება საპატენტო კანონმდებლობა), ასევე საავტორო სამართალს. ამ უკანასკნელის საკანონმდებლო ნორმები ვრცელდება ნებისმიერი ხასიათის ხელოვნების ნაწარმოებზე, მათ შორის სამრეწველო ნიმუშზე.

საავტორო უფლებათა ობიექტებისაგან სამრეწველო ნიმუშის გამოცალკევება ხდება (როდესაც ქვეყნის კანონმდებლობა საჭიროდ თვლის ასეთ გამიჯვნას) დაცვის ობიექტის დადგენით, ან რაიმე ხასიათის ფორმალური ნიშნების შეტანით (ზოგ ქვეყანაში, მაგ. გერმანიაში თუ ნაწარმოები (ნაწარმის გარეგანი სახე) არ აკმაყოფილებს

ესთეტიკურ კრიტერიუმებს, მაშინ ღაცვა შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ სამრეწველო ნიმუშად აღიარებით და შესაბამისი დამცავი დოკუმენტის გაცემით. ასეა გათვალისწინებული კანონმდებლობით სამრეწველო ნიმუშის დაცვის შესახებ.

ამავე დროს თუ ნაწარმის გარეგანი სახე აკმაყოფილებს ორივე მიმართულების კრიტერიუმებს, მაშინ ღაცვა შეიძლება განხორციელდეს ორივე სამართლებრივი ნორმით.

განსხვავება სამრეწველო ნიმუშის საავტორო სამართლის ობიექტისაგან იმაშიც მდგომარეობს, რომ სამრეწველო ნიმუში შეიძლება იყოს მხოლოდ ნაწარმის დასრულებული გარეგანი სახე და არა ესკიზი.

მაგრამ იმის გათვალისწინებით, რომ რთულია ცალსახად ითქვას განეკუთვნება თუ არა ნიმუში ხელოვნების ნაწარმოებს, ღაცვა ხდება როგორც საავტორო ასევე საპატენტო სამართლით (საფრანგეთი, ბელგია, გერმანია და ა. შ.). სხვა ქვეყნებში ხელოვნურად აღგენენ ან ერთი ან მეორე მიმართულების დაცვას. უფლებები საავტორო სამართლის და უფლებები სამრეწველო ნიმუშების შესახებ კანონმდებლობის მიხედვით არ იკრიბება. თუ ავტორმა აირჩია ერთ-ერთი მიმართულების დაცვა, მაშინ მეორე სახის დაცვა აღარ გამოიყენება.

საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით ამგვარი აკრძალვა არ არის მიღებული. თუ ავტორმა დაიცვა ნაწარმოები სამრეწველო ნიმუშით მაშინ მას შეუძლია გარკვეული ხანი, სანამ ამის შესაძლებლობას პატენტი იძლევა, ისარგებლოს ამ დაცვით (საპატენტო კანონმდებლობა უფრო ძლიერ და გამოკვეთილ დაცვას უზრუნველყოფს). ხოლო როდესაც პატენტით დაცვის დრო ამოიწურება ავტორს შეუძლია გამოიყენოს საავტორო სამართლის ნორმები.

ამაზე მეტყველებს ის, რომ სამრეწველო ნიმუში საქართველოს კანონმდებლობით განიმარტება როგორც სამრეწველო წესით დამზადებადი ნაკეთობის (ნივთის) მხატვრულ-კონსტრუქციული გარეგნული სახე. როგორც ვხედავთ ამ განმარტებაში წარმოდგენილია მინიშნება საავტორო სამართლის (მხატვრული ღირსებანი) და საპატენტო (კონსტრუქციული ხასიათი) სამართლის გამოყენების შესა-

ძლებლობაზე ერთდროულად.

რადგან სამრეწველო ნიმუში საქართველოს კანონმდებლობით დაცვას ექვემდებარება საპატენტო კანონით მიზანშეწონილია გაშუქდეს თუ რა თავისებურებანი ახასიათებს მას სამრეწველო საკუთრების სხვა ობიექტებთან შედარებით.

გამოგონება ვლინდება მაშინ, როცა სამრეწველო ნაწარმის გარეგანი სახე შეიცავს გარკვეული ხასიათის ტექნოლოგიურ ან ტექნიკურ შემოქმედებით შედეგს. ხოლო თუ შემოქმედებითი შედეგი ხსენებულთან ერთად უკავშირდება მხატვრულ ღირსებებს და იწვევს ესთეტიკურ შთაბეჭდილებებს (ანუ ხელოვნების ნაწარმოებთან აახლოებს), მაშინ სამრეწველო ნიმუშთან გვაქვს საქმე. გამოგონება ძირეულად განსხვავდება სამრეწველო ნიმუშისაგან იმით, რომ იგი წარმოადგენს ტექნოლოგიური ობიექტების განუყრელ ელემენტს, სამრეწველო ნიმუში კი განეკუთვნება ტექნიკას მხოლოდ იმდენად, რამდენადაც საქმე გვაქვს სამრეწველო ნაწარმის გარეგნულ სახესთან.

სასარგებლო მოდელის სამრეწველო ნიმუშთან შედარებისთვის მისაღებია ყველა ის მოსაზრება, რაც გამოითქვა გამოგონებასთან შედარებისას. ამასთან მხედველობის არეში უნდა ვიქონიოთ ის ფაქტი, რომ სასარგებლო მოდელს გამოგონებასთან მიმართებაში უფრო დაბალი შემოქმედებითი დონე ესაჭიროება. აღსანიშნავია ისიც, რომ შეიძლება მოხდეს ისე, რომ ნაწარმი იქნეს დაცული როგორც სასარგებლო მოდელი და სამრეწველო ნიმუში ერთდროულად. თეორიულად, არც სამართლებრივი არც ტექნიკური და არც შემოქმედებითი შედეგი ამას არ გამორიცხავს. ნაწარმის გარეგანი სახე, ხომ შეიძლება წარმოადგენდეს ტექნიკურ გაუმჯობესებასთან ერთად ახალ მხატვრულ გადაწყვეტასაც. საქართველოს კანონმდებლობით ეს განმარტებაშიცაა ჩადებული.

სამრეწველო საკუთრების კიდევ ერთი ობიექტია სასაქონლო ნიმუში, რომელთანაც სამრეწველო ნიმუშს საკმაო სიახლოვე აკავში-

რებს. სასაქონლო ნიშანი საქართველოს კანონმდებლობით განმარტებულია როგორც განმასხვავებელი სიმბოლო, რომელიც განკუთვნილია ერთგვაროვანი საქონლის და მისი მწარმოებლის ინდივიდუალიზაციისათვის.

აქვე ნათქვამია, რომ სასაქონლო ნიშანი შეიძლება იყოს სიტყვიერი, გამოსახულებითი, მოცულობითი ან მათი კომბინაციისგან შემდგარი. მოცულობითი ნიშანი კი შეიძლება იქნეს ნაწარმის გარკვეული ფორმაც, მაგ. კოკა-კოლას ნიშანი ბოთლის გამოსახულებით.

სიტყვიერი ნიშნის გარდა სხვა სახის ნიშნები შეიძლება წარმოადგენდნენ სამრეწველო ნიშნისაგან ძნელად გასამიჯნავ მსგავსობას. მოცულობით ნიშანთან თუ შევადარებთ საერთოდ ძნელია მოიძებნოს არსებითი განსხვავება. სასაქონლო ნიშანი, ისევე როგორც სამრეწველო ნიშნში არის ახალი ორიგინალური გამოსახულება. ამდენად ამ ორი ობიექტის გამიჯვნა შეიძლება ხელოვნურად, მათი ფუნქციის მიხედვით. სასაქონლო ნიშნის მთავარი როლი ისაა, რომ მყიდველს საშუალება მისცეს განასხვავოს საქონელი და მწარმოებელი (თუნდაც ნიშანს არ ახლდეს არავითარი მხატვრული ღირებულება). სამრეწველო ნიშნის მთავარი დანიშნულება კი იმაში გამოიხატება, რომ თავისი ესთეტიკური ზეგავლენით მიიზიდოს მყიდველი, მაგრამ რიგ შემთხვევებში სამრეწველო ნიშნში იმდენად ძლიერია, რომ მყიდველში ასოცირდება მწარმოებელთან და მაშინ იგი იძენს მეორად მნიშვნელობას (ინგლისურ-ამერიკულ სასამართლო პრაქტიკას სპეციალური ტერმინიც გააჩნია „Secondary meaning“ – „მეორადი მნიშვნელობა). ამ შემთხვევაში, რადგან ნიშნში საქონლის წარმოშობის წყაროს დაუკავშირდა უკვე მომხმარებლის თვალში, დასაშვებია მისი სასაქონლო ნიშნადაც რეგისტრაცია.

განსხვავება ნიშნისა და ნიშანს შორის აგრეთვე იმაშია, რომ ნიშანი თავისთავად საქონლის (ნაწარმის) ხარისხს არც აუმჯობესებს და არც აუარესებს. სამრეწველო ნიშნში კი უშუალოდ აუმჯობესებს ნაწარმის გარეგნულ გაფორმებას და შესაბამისად მაღლა სწევს მის ხარისხობრივ მახასიათებლებს.

პატენტუნარიანობის კრიტერიუმები

საპატენტო დაცვის სამივე ობიექტს გამოგონებას, სასარგებლო მოდელს და სამრეწველო ნიმუშს ახასიათებთ როგორც საერთო, ასევე მხოლოდ მათთვის დამახასიათებელი პატენტუნარიანობის კრიტერიუმები.

თუ განვიხილავთ შესაბამის საკანონმდებლო ნორმებს, ადვილად შევამჩნევთ, რომ ორი კრიტერიუმი „სიახლე“ და „სამრეწველო გამოყენებადობა“ აუცილებელია სამივე ობიექტისთვის. ამასთან, მხოლოდ გამოგონებას ახასიათებს კრიტერიუმი საგამომგონებლო დონე. სასარგებლო მოდელის თავისებურ კრიტერიუმს წარმოადგენს უკვე არსებული ობიექტის გაუმჯობესება. სამრეწველო ნიმუშის დამახასიათებელ კრიტერიუმად კი გვევლინება ორიგინალური მხატვრულ-კონსტრუქციული შესრულება.

სიახლე.

ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ განვითარებული ქვეყნებისთვის შემუშავებული და მოსაყენებლად შეთავაზებული ტიპური კანონი გამოგონებების შესახებ ასკვნის, რომ გამოგონება არის ახალი თუ ის პირდაპირ არ გამომდინარეობს ტექნიკის არსებული დონიდან.¹ ასევე განმარტავს სიახლეს საქართველოს კანონმდებლობაც. ეს განმარტება მართებულია, როგორც სასარგებლო მოდელის, ისე სარეწველო ნიმუშისთვისაც.

ტექნიკის დონეს განსაზღვრავს მთელი მსოფლიოს მასშტაბით არსებული ინფორმაცია, რომელიც წარმოდგენილია ფიზიკურად არსებული ინფორმაციის მატერიალებზე. გარდა ამისა ტექნიკის დონის დადგენისას, მასში უნდა ჩაერთოს ზეპირი ხასიათის ინფორმაცია და აგრეთვე ინფორმაცია იდენტური ობიექტის გამოყენების შესა-

---

¹ (კრიტერიუმი ასევეა გადმოცემული საერთაშორისო საპატენტო კოოპერაციის შესახებ შეთანხმებით, რომლის მონაწილეა საქართველოც 1994 წლის 18 იანვრიდან.)

ეხებ. იმისდა მიხედვით, თუ როგორია შესაბამისი ქვეყნის კანონმდებლობის მიდგომა ამ უკანასკნელი ინფორმაციების წყაროების მიმართ, ანსხვავებენ აბსოლუტური სიახლის და შედარებითი ხასიათის სიახლის კრიტერიუმს. ისეთი ქვეყნები, როგორცაა, მაგალითად, საფრანგეთი სიახლის დადგენისას, მხედველობაში ღებულობენ მსოფლიოს ნებისმიერ ქვეყანაში მომხდარ გამოყენების ფაქტის შესახებ ინფორმაციას, როგორც ზეპირი ხასიათის ასევე ნაბეჭდი სახით გამოქვეყნებულს. ამდენად საფრანგეთი ითვალისწინებს ნებისმიერი სახით გავრცელებულ ინფორმაციას, რაც ამ ქვეყანას აკუთვნებს „აბსოლუტური სიახლის“ კრიტერიუმის მიმდევართა რიცხვს. სხვა უმრავლესი ქვეყნის მსგავსად საქართველოც თავისი კანონმდებლობით ამ მიდგომის მიმდევარია. ზოგი ქვეყანა კი, მაგ. აშშ, ცნობს გამოყენებასთან დაკავშირებულ ინფორმაციას, რომელიც მის ტერიტორიის ფარგლებშია გავრცელებული, მათ შორის ზეპირი სახის ინფორმაციას. ასეთი მიდგომით სიახლის დადგენისას ვიწროვდება იმ ინფორმაციის წყაროთა რიცხვი, რამაც შეიძლება გააბათილოს იგი. ასეთ მიდგომისას დგინდება შედარებითი სიახლის კრიტერიუმი. ამ მიდგომის ქვეყანათა რიცხვი თუმცა ჯერ კიდევ დიდია, მაგრამ საერთაშორისო თანამშრომლობის შედეგად მიმდინარე პარმონიზაცია საპატენტო სამართალში, მათ რიცხვს სულ უფრო ამცირებს.

საპატენტო პრაქტიკიდან გამომდინარე, ინფორმაცია რომლითაც დგინდება სიახლე იყოფა სამ ჯგუფად: ბეჭდვითი პუბლიკაცია, ინფორმაცია გამოყენების შესახებ და სხვა სახის გამოქვეყნება.

ბეჭდვითი ინფორმაციის ქვეშ, როგორც წესი, იგულისხმება ნებისმიერი სახის სტამბურად ნაბეჭდი თუ სხვაგვარად არსებული ინფორმაცია. მხედველობაში მიიღება ისეთი სახის ინფორმაცია, რომელიც ხელმისაწვდომია ნებისმიერი პირისათვის. საიღუმლო და კერძო ხასიათის ინფორმაცია, რომელიც ამ კერძო წრის გარეთ არ გასულა სიახლეს ვერ გაუბათილებს დასაპატენტებელ ობიექტს. საერთო წესია, რომ ნაბეჭდი პროდუქცია ტექნიკის დონეში ჩაირთვება გამოქვეყნების მომენტიდან. ჟურნალები, სხვა სახის პერიოდიკა, წიგნები მიეკუთვნებიან ტექნიკის დონეს მათი გამოცემის დღიდან, რეკლამის ხასი-

ათის ინფორმაცია მისი გამოშვების დღიდან ან კონტრაგენტებისათვის დაგზავნის დღიდან, დისერტაცია - ბიბლიოთეკის კატალოგში შეტანის დღიდან ან იმ დღიდან, როდესაც დაიწყო მისი გაცემა მკითხველისთვის.

კომპიუტერულ დისკებზე ჩაწერილი ინფორმაცია ასევე გააბათილებს სიახლეს მათი გამოშვების დღიდან. ნაბეჭდი ინფორმაცია არის აგრეთვე საპატენტო განაცხადების აღწერილობები. სიახლეს შეიძლება დაუპირისპირდეს კონკრეტულ საპატენტო უწყებაში განხილვის პროცესში მყოფი განაცხადებიც (რომლებზედაც ჯერ კიდევ არ არის გამოტანილი გადაწყვეტილება).

გაწვეული განაცხადები და ისეთი განაცხადები, რომლებზეც პატენტი არ გაიცა შეიძლება მიღებულ იქნეს სიახლის დადგენისას, მხოლოდ მათ შესახებ ინფორმაციის საჯაროდ გავრცელების შემდეგ.

გამოგონების, სასარგებლო მოდელის ან სამრეწველო ნიმუშის გამოყენებად ითვლება მათი კომერციული, სამეწარმეო, სამეცნიერო-კვლევითი, სასწავლო, პირადი და სხვა მიზნებისათვის სარგებლობა, აგრეთვე გამოყენაზე ექსპონირება, გაყიდვა ან გასაყიდად შეთავაზება.

ინფორმაცია ჩამოთვლილი სახის გამოყენების შესახებ აბათილებს სიახლეს, თუ მასში გამოქვეყნებული მონაცემები იდენტურად აღწერს დასაპატენტებელ ობიექტის არსს. ამასთან ღია დემონსტრირება არ განიხილება დაპატენტების ობიექტის არსის გახსნის წყაროდ, თუ მაგ. გამოგონების ან სასარგებლო მოდელის შემთხვევაში ასეთი ინფორმაციით ვერ ხდება გასაგები ყველა არსებით ნიშნებს შორის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი და ვერ ხდება შესაძლებელი იდენის აღქმა. ასევე, თუ გამოყენაზე გატანილი დანადგარის ან სხვა სახის მოწყობილობის კონსტრუქციული თავისებურებანი და მოქმედების პრინციპი არ არის აღწერილი ისე, რომ გასაგები იყოს დამატებითი მასალის და სპეციალური აღწერილობის მოშველიების გარეშე.

ხერხის საჯაროდ გამოყენებად ითვლება აგრეთვე ამ ხერხით დამზადებული ნაწარმის გამოყენება, თუ ანალიზით დგინდება, რომ პროდუქტი ნაწარმოებია მოცემული ხერხით. თუ ხერხის რომელიმე ილუ-

თის ან პარამეტრის დადგენა ვერ ხერხდება მაშინ პროდუქტის გამოყენება ამ ხერხს ვერ აღიარებს ცნობილად.

გამოყენება ითვლება საჯაროდ, თუ დასაპატენტებელი ობიექტი გამოიყენებოდა თუნდაც, ერთი პირის მიერ და იგი არ იყო ვალდებული შეენახა ინფორმაცია ამ გამოყენების შესახებ საიდუმლოდ. საიდუმლო გამოყენება სიახლეს ვერ გააბათილებს.

ინფორმაციის ამ კატეგორიას განეკუთვნება ზეპირი მონათხრობი, მოხსენება, ნახაზის გავრცელება, კონფერენციაზე ან რადიოთი თუ ტელევიზიით გამოსვლა, მონაცემების გავრცელება მეცნიერთა, ექსპერტთა, ინჟინერთა წრეში, რომლებიც არ არიან ვალდებული დაცივან საიდუმლოება. ამგვარი მიდგომა სიახლის კრიტერიუმებისადმი საერთაშორისო გაგებით განმტკიცდა 1973 წელს ევროპის საპატენტო (მიუნხენის) კონვენციის მიღების შემდეგ.

საპატენტო სამართლისათვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს გარკვევა თუ დროის რა მომენტი უნდა იყოს აღებული ათვლის წერტილად სიახლის დადგენისათვის. სიახლე დგინდება დროის გარკვეული მომენტის მიმართ, რომელიცაა თარიღისათვის, რომელიც დაპატენტების ობიექტისათვის ყველა ფაქტს ანიჭებს საკუთარ მნიშვნელობას პატენტის გაცემის თვალსაზრისით. ყველა ფაქტი, რომელიც ამ თარიღამდე მოხდა და გადმოსცემს დაპატენტების ობიექტის საგანს აბათილებს სიახლეს, ხოლო ყველა დანარჩენი ფაქტი მომხდარი ამ თარიღის შემდეგ სიახლეზე ველარავითარ გავლენას ვერ მოახდენს და შესაბამისად მათ არავითარი იურიდიული მნიშვნელობა არ გააჩნიათ. თარიღი, რომელიც გამოიყენება სიახლის დადგენისათვის განსაზღვრავს გამოგონების, სასარგებლო მოდელის, სამრეწველო ნიმუშის პირველობას ანუ თუ ვიხმართ დამკვიდრებულ ტერმინს პრიორიტეტს. სხვადასხვა ქვეყნების საპატენტო კანონმდებლობის მიხედვით ყველაზე გავრცელებულია პრიორიტეტის დადგენა საპატენტო უწყებაში განაცხადის შეტანის თარიღით. თუ ერთი და იგივე ობიექტზე შეტანილია რამოდენიმე იდენტური განაცხადი, მაშინ პრიორიტეტით ისარგებლებს უფრო ადრინდელი. თუ ასეთი განაცხადები ერთი და იგივე დღეს იქნა შეტანილი, მაშინ საქა-

რთველოს კანონმდებლობით (ასეთივე ნორმა გააჩნია იაპონიას) განმცხადებლებს ეცნობებათ ეს ფაქტი და ისინი უნდა შეთანხმდნენ ერთობლივი განაცხადის მიწოდებაზე.

სიახლის განსაზღვრისათვის თანამედროვე საპატენტო კანონებით და საერთაშორისო შეთანხმებებით დადგენილია ზოგიერთი შეღავათი. ხსენებული შეღავათი ვრცელდება ავტორის ან სხვა პირის მიერ საპატენტო უწყებაში განაცხადის შეტანის თარიღამდე ინფორმაციის გავრცელებაზე, თუ არ გასულა გარკვეული ვადა. შეღავათის შინაარსი ის არის, რომ ამ ვადის დაცვის შემთხვევაში სიახლე არ ბათილდება. ამერიკის შეერთებული შტატების მცდელობით გამოგონებისთვის გავრცელდა (საქართველოს კანონმდებლობაშიც აისახა) ე. წ. 12 თვიანი შეღავათის პერიოდი, ნაცვლად წინათ არსებული 6 თვიანი შეღავათისა. სასარგებლო მოდელისთვის და სამრეწველო ნიმუშისთვის 6 თვიან შეღავათზე აშშ-ს პრაქტიკას გავლენა არ მოუხდენია. ამგვარი შეღავათი მნიშვნელოვანია ავტორისთვის და განმცხადებლისათვის, რადგან იძლევა ხანგრძლივი დროის მანძილზე ექსპერიმენტების და სხვა სახის კონიუნქტურული გამოკვლევების ჩატარების შესაძლებლობას, რათა შეფასდეს დასაპატენტებელი ობიექტის პრაქტიკური ღირებულება. საერთაშორისო ნორმად იმპერატიულად გამოიყენება პარიზის კონვენციით დადგენილი „საკონვენციო საპრიორიტეტო შეღავათი“. (შინაარსი უკვე იქნა გადმოცემული) საილუსტრაციოდ მოვიყვანო მხოლოდ ერთ მაგალითს. საქართველოს საპატენტო უწყებაში 24 აგვისტოს 1994 წელს შეტანილ იქნა განაცხადი გამოგონებაზე. შემდეგ ქართველმა განმცხადებელმა 1995 წლის 22 აგვისტოს წარადგინა განაცხადი ამავე გამოგონებაზე იაპონიაში საკონვენციო პრიორიტეტის მოთხოვნით. მანამდე, 1995 წლის 24 იანვარს იაპონელმა განმცხადებელმა იგივე გამოგონებაზე პატენტის მიღების სურვილით წარადგინა განაცხადი იაპონიის საპატენტო უწყებაში. მიუხედავად იმისა, რომ იაპონიაში ქართველი განმცხადებელი წარსდგა მთელი 8 თვის შემდეგ იაპონელთან შედარებით, მხვედველობაში მიიღება საქპატენტში წარდგენილი განაცხადის, ანუ „პირველი განაცხადის“ თარიღი და პატენტს მიიღებს ქა-

რთველი განმცხადებელი. აქ არსებითია ის, რომ პირველი განაცხადი სწორად იყოს გაფორმებული ეროვნული კანონმდებლობის მიხედვით, იმდენად, რომ მას ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის ჩატარებით დაუდასტურდეს განაცხადის წარდგენის თარიღი.

ინგლისურ-ამერიკული სამართლებრივი ოჯახის ქვეყნებში ცნობილია პრიორიტეტის თარიღის სხვაგვარი დადგენაც. აშშ-ს, კანადის და ფილიპინების საპატენტო კანონმდებლობა აწესებს ე. წ. ინტერფერენციის, ანუ საპრიორიტეტო დავის განხილვის სპეციალურ პირობებს. ასეთი განხილვა ხდება ჯერ საპატენტო უწყებაში, ხოლო თუ ვერ მოხერხდა საკითხის სამართლიანი გადაწყვეტა, მაშინ სასამართლოში. ამ წესით გამოგონების პრიორიტეტი აითვლება არა განაცხადის წარდგენის თარიღით საპატენტო უწყებაში, არამედ გამოგონების შექმნის თარიღით. ეს ნიშნავს, რომ თუ უწყებაში შეტანილ იქნა ორი ან მეტი იდენტური განაცხადი სხვადასხვა განმცხადებლის მიერ, მაშინ პრიორიტეტი მიენიჭება არა იმ განმცხადებელს, რომელმაც პირველად წარადგინა განაცხადი, არამედ იმას, რომელიც დაამტკიცებს გამოგონების პირველად შექმნის ფაქტს. ეს პირობა არ ვრცელდება უცხოელ განმცხადებლებზე.

ინგლისური საპატენტო სამართლის მიმდევარ ქვეყნებში არსებობს წინასწარი აღწერილობის საფუძველზე პრიორიტეტის დადგენის პრაქტიკა. ეს ქვეყნებია ინდოეთი, ირლანდია, კანადა, ავსტრალია, ინგლისი და სხვა. წინასწარი აღწერილობის მიწოდებიდან 12 თვეში განმცხადებელი ვალდებულია შეიტანოს სრული აღწერილობა, წინააღმდეგ შემთხვევაში, წინასწარ აღწერილობას არავითარი იურიდიული ძალა არ ენიჭება და განაცხადი მიწოდებულად არ ითვლება. წინასწარი აღწერილობა შეიძლება იყოს იდეის დაუსრულებელი აღწერის დონეზე, საჟურნალო სტატიის მსგავსად. იგი ამ ქვეყნების საპატენტო კანონმდებლობის მოთხოვნების თანახმად არ შეიძლება წარმოადგენდეს განაცხადს, რომლითაც მოითხოვება საკონვენციო პრიორიტეტი.

თუ აღნიშნულ ვადაში მიეწოდება გამოგონების სრული აღწერილობა, მაშინ იგი ისარგებლებს წინასწარი აღწერილობის პრიორიტეტ-

ტით, თუ მათი იდენტურობა დამტკიცდა. პატენტის მოქმედების ათვლაზე წინასწარი აღწერილობის თარიღი გავლენას არ ახდენს.

ლათინური ამერიკის ზოგიერთ ქვეყანაში წინასწარი აღწერილობის საფუძველზე შეიძლება გაიცეს ე. წ. „გაფართოებული პატენტი“.

სამრეწველო გამოყენებადობა.

გამოგონებაზე, სასარგებლო მოდელზე და სამრეწველო ნიმუშზე პატენტი გაიცემა იმ პირობით, თუ მათ ახასიათებს სამრეწველო გამოყენებადობა. პატენტუნარიანობის ეს კრიტერიუმი გათვალისწინებულია ყველა ახლადშემოღებული საპატენტო კანონმდებლობებით, განსაკუთრებით ევროპის საპატენტო კონვენციის ხელმოწერის შემდეგ. ამ კრიტერიუმის მოთხოვნა ის არის, რომ ობიექტი, რომელზედაც მოითხოვება პატენტი უნდა იყოს პრაქტიკული მიზნების განხორციელებისათვის გამოსადეგი. თუ საქმე ეხება გამოგონებას ან სასარგებლო მოდელს განაცხადში არ უნდა იყოს გამოხატული მხოლოდ თეორიული შედეგი. აღწერილობიდან უნდა მტკიცდებოდეს გამოგონების ან სასარგებლო მოდელის გარკვეული მატერიალური სახის მიცემის შესაძლებლობა და გამოყენებადობის დასტური. ასეთივე მიდგომა არსებობს სამრეწველო ნიმუშის მიმართაც. თუ განცხადებულია მოცულობითი ან ორგანზომილებიანი ნიმუში უნდა სჩანდეს მისი პრაქტიკული რეალიზაციის შესაძლებლობა სამეწარმეო საქმიანობაში.

ეს კრიტერიუმი მეორენაირადაც განიმარტება. ხშირად ამ კრიტერიუმით იგულისხმება, რომ გამოგონება დაკავშირებული უნდა იყოს სამრეწველო ხასიათის საქმიანობასთან, რაც ნიშნავს გარკვეულ ფარგლებში ტექნოლოგიური ან სხვა ამგვარი სამეწარმეო საქმიანობის გაწევას. შესაბამისად მოცემული კრიტერიუმია მთავარი მიზეზი იმისა, რომ მრავალი ქვეყნის საპატენტო კანონით არ გაიცემა პატენტი ისეთ გამოგონებაზე (შესაბამისად სასარგებლო მოდელზე), რომელიც ეხება ადამიანის და ცხოველების ქირურგიულ ან თერაპიულ

მკურნალობას, ადამიანის ან ცხოველის ორგანიზმში ჩარევით დი-
აგნოსტიკური მეთოდის განხორციელებას.

საქართველოს კანონმდებლობით სამრეწველო გამოყენებადობის
ქვეშ იგულისხმება გამოგონების, სასარგებლო მოდელის და სამრე-
წველო ნიმუშის მრავალჯერადი დამზადების (განმეორებადობის) ან
სარგებლობის შესაძლებლობა მრეწველობის, სოფლის მეურნეობის,
ჯანმრთელობის დაცვის და საქმიანობის სხვა სფეროში. მოცემული
ახსნა ფართოდ განმარტავს კრიტერიუმის შინაარსს და შესაძლე-
ბლობას იძლევა გაიზარდოს დასაპატენტებელი ობიექტების ნაირსა-
ხეობა. ასევე, იგი კარგად ესადაგება სამრეწველო ნიმუშსაც, რომე-
ლიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ნებისმიერ სფეროში, მათ შორის
ხელოვნების და კულტურის დარგშიც.

როგორც აღინიშნა სამრეწველო საკუთრების ობიექტებს ზემო-
თგაშუქებული საერთო კრიტერიუმების გარდა გააჩნიათ მათთვის და-
მახასიათებელი კრიტერიუმებიც.

საგამომგონებლო დონე.

ეს კრიტერიუმი დამახასიათებელია მხოლოდ გამოგონებისათვის.
თუ სავარაუდო გამოგონებას საგამომგონებლო დონე ახასიათებს, ეს
იმას ნიშნავს, რომ იგი უნდა წარმოადგენდეს არა მარტო ახალ იდეას,
არამედ გამოგონება უნდა იყოს წარმოდგენილი შემოქმედებითი შრო-
მის შედეგით. ეს კრიტერიუმი მიუთითებს მაღალ შემოქმედებით შე-
დეგზე და აწევებს, რომ უნდა არსებობდეს გარკვეული, არაცხადი შე-
მოქმედებითი თვალსაზრისით ძნელად მოსაძებნი ნაბიჯი, რომლითაც
არის დაშორებული მოცემული საგამომგონებლო იდეა, შესაბამისად
გამოგონება, ტექნიკის თანამედროვე დონისგან. როგორც უკვე ითქვა
გამოგონება უნდა იყოს შემოქმედების შედეგი. თანამედროვე სპეცი-
ალურ ლიტერატურაში აღინიშნება, რომ „შემოქმედება არის რაღა-
ცის არაფრისგან შექმნა“. თუ ეს თეზისი მართებულია, მაშინ ნათე-
ლია, რომ შემოქმედების შედეგი ყოველთვის უნდა განსხვავდებოდეს
ყოველივე იმისაგან, რაც აქამდე არსებობდა. ამავე დროს შემოქმე-

დება იმაშიც მდგომარეობს, რომ მისი შედეგი შეიძლება გამოიხატოს არსებულ ცოდნაზე დაყრდნობით რაიმე სიახლის შექმნით. მაგრამ, გამოგონებისათვის ეს ახალი შედეგი უნდა იყოს ჩვეულებრივი კი არა, არამედ მოულოდნელი.

შემოქმედების ზემოთმოყვანილი დახასიათება თანხმობაშია საპატენტო პრაქტიკასთან და კარგად ეხმიანება დამკვიდრებულ შეხედულებას, რომ გამოგონება თვისობრივად შეიძლება იყოს ორგვაროვანი. პიონერული (რომელსაც არავითარი წინამორბედი არ გააჩნია) და გამჯობესებული ცნობილი ობიექტი (ცნობილი ობიექტის სრულყოფა ისე, რომ სახეზე იყოს მოულოდნელი ხარისხობრივი თვისება).

თანამედროვე საპატენტო კანონმდებლობა საგამომგონებლო დონეს განიხილავს, როგორც არაცხად განსხვავებას გამოგონებასა და ტექნიკის დონეს შორის. გამოგონების „არასიცხადე“ დამკვიდრდა ინგლისურიდან „non-obvious“ (არაცხადი). ტერმინის მეორე ნაწილი „obvious“ ცხადს ნიშნავს და წარმოიშვა ლათინური ფუძიდან „via“ – გზა – გეზი, შესაბამისად იდეა, რომელიც თან სდევს გამოგონებას „შემოქმედების გზაზე“ ისე, რომ მისი არდანახვა შეუძლებელია ცხადად გამომდინარეობს ტექნიკის დონიდან. ხოლო, როდესაც შემოქმედებით ძიებაში მყოფი გამომგონებელი მიაგნებს სრულიად ახალ იდეას, ან „შენიღბულად“, „დამალულად“ მყოფ იდეას, მაშინ სახეზეა ამ იდეის არასიცხადე.

საგამომგონებლო დონის შეფასებისას მხედველობაში არ მიიღება გამოუქვეყნებელი გამოგონების აღწერილობები და განაცხადები, რომლებზეც განხილვა არ დასრულებულა და შესაბამისად არ გამოქვეყნებულა. მაშასადამე საინფორმაციო წყაროთა წრე, რომელიც უპირისპირდება გამოგონების სიახლეს და საგამომგონებლო დონეს მათი შეფასებისას ერთმანეთისგან განსხვავებულია.

საგამომგონებლო დონე და საგამომგონებლო ბიჯი ერთმანეთის სინონიმებია და მონაცვლეობით გამოიყენება საპატენტო პრაქტიკაში. ხაზგასასმელია ის, რომ კრიტერიუმი ატარებს სუბიექტურ ხასიათს იმდენად, რამდენადაც საგამომგონებლო დონის დადგენა, ე. ი. საგამომგონებლო იდეის არასიცხადის ფაქტის დადგენა ხდება მოცემული

დარგის „საშუალო სპეციალისტის“ მიერ.

ასეთივე მიდგომა გადმოცემულია საქართველოს საპატენტო კანონმდებლობაში, რომლის თანახმადაც „გამოგონებას გააჩნია საგამომგონებლო დონე, თუ იგი სპეციალისტისათვის ცხადად არ გამომდინარეობს ტექნიკის არსებული დონიდან“.

მსოფლიოს საპატენტო ადმინისტრაციულმა და სასამართლო პრაქტიკამ შეიმუშავა დამატებითი პირობები ამ კრიტერიუმის შეფასებისას მეტი ობიექტურობის უზრუნველსაყოფად.

საგამომგონებლო დონე სახეზეა, თუ:

– მოთხოვნილობის მიუხედავად სპეციალისტებმა ხანგრძლივი დროის მანძილზე ვერ მიაგნეს საჭირო იდეას, თუმცა იყო საამისო არაერთი მცდელობა;

– არსებული გამოგონებანი ვერ აკმაყოფილებენ საზოგადოების მოთხოვნილობას.

– გამოგონების შექმნას წინ ედგა მნიშვნელოვანი, ძნელად გადასალახავი ტექნოლოგიური სირთულეები.

საგამომგონებლო დონე შეიძლება დადასტურდეს აგრეთვე თუ გამოგონებელმა გადალახა გაბატონებული ტექნოლოგიური „ცრურწმენა“, კონსერვატიზმი და სპეციალისტთა „ტექნოლოგიური სიბეცე“, რომლებმაც მოთხოვნილობის მიუხედავად ხანგრძლივი დროის მანძილზე ვერ მოძებნეს ტექნიკის დონიდან ცხადად გამომდინარე იდეა.

შემოქმედებით შედეგად არ ითვისება და შესაბამისად ვერ დაკმაყოფილება „საგამომგონებლო დონის“ მოთხოვნები, თუ იდეა განზორციელებულია არსებულის ეკვივალენტურად, ანუ გამოყენებულია იმავე ფუნქციის მქონე ტექნიკური ეკვივალენტები. ეკვივალენტების გამოყენება დასტურდება თუ სპეციალისტისთვის ისეთი ცნობილი ტექნოლოგიური საშუალებანია გამოყენებული რომლებიც ასრულებენ ერთი და იგივე ფუნქციას გამოგონებაში და იმ ობიექტში, საიდანაც იქნა ნასესხები.

სასარგებლო მოდელის თავისებურ კრიტერიუმს წარმოადგენს არსებული ობიექტის გაუმჯობესება (შემდგომში გაუმჯობესება).

ეს კრიტერიუმი ხაზს უსვამს სასარგებლო მოდელის უფრო დაბალ დონეს, ვიდრე გამოგონებას გააჩნია. როგორც ზემოთ განვიხილეთ საგამომგონებლო დონე მოიცავს „გაუმჯობესებასაც“, მაგრამ, თუ სასარგებლო მოდელისთვის საკმარისია ჯამურ-რაოდენობრივი ხასიათის ცვლილება არსებულ ობიექტში, ისე, რომ მიიღწევა ამ უკანასკნელისათვის ახალი (თუნდაც ჯამური) ტექნიკური შედეგი, გამოგონებისთვის, „გაუმჯობესების“ შემთხვევაში სახეზე უნდა იყოს მოულოდნელი ტექნიკური შედეგი. სასარგებლო მოდელი თავისი შინაარსით არ არის გამიზნული ტექნიკის დონის ამაღლებისათვის, გამოგონებამ კი პირიქით უნდა იქონიოს გავლენა ტექნიკის დონის ამაღლებაზე.

ამდენად, სასარგებლო მოდელისთვის კრიტერიუმის „გაუმჯობესება“ მოთხოვნები დაკმაყოფილდება თუნდაც რომ განმასხვავებელ არსებით ნიშნებად გამოყენებულ იქნეს მათი ცნობილი ეკვივალენტები. აქ მთავარ ნიშნად სარგებლიანობა გვევლინება, რომლის არსებობაც სამრეწველო საკუთრების ამ ობიექტის განსაზღვრისათვის გადამწყვეტ პირობად გვევლინება.

სასარგებლო მოდელებისადმი ამგვარი მიდგომა სხვა ქვეყნების მსგავსად საქართველოს კანონმდებლობამაც გაიზიარა, სადაც მოყვანილია შემდეგი ნორმა: „პატენტი გაიცემა ისეთ სასარგებლო მოდელებზე, რომელიც განეკუთვნება მოწყობილობათა, ნივთიერებათა და ხერხების (ნივთის ან ტექნოლოგიური პროცესის) გაუმჯობესებას და რომელსაც ახასიათებს სიახლე და სარგებლიანობა გამოყენებისას“.

მხატვრულ-კონსტრუქციული შესრულება.

ეს კრიტერიუმი მხოლოდ სამრეწველო ნიმუშს ახასიათებს და აახლოებს მას როგორც სამრეწველო საკუთრების, ასევე საავტორო სამართლის ობიექტთან. კრიტერიუმი აწესებს, რომ ნიმუში უნდა იყოს მდგრადი ფორმის აგებულობის მქონე (და არა აიროვანი ან თხევადი) და უნდა ხასიათდებოდეს შესაბამისი მხატვრული ღირწებით. სწორედ ეს უკანასკნელი თვისება ანიჭებს ნაკეთობას მიმზიდველო-

ბას მომხმარებლის თვალში. მის მეშვეობით საქონელი, რომელიც ბაზარზე რეალიზაციისას ტრადიციულად განიცდის სიძნელეებს, შეიძლება გახდეს მეტად პოპულარული და ახალი წარმატება მოუტანოს მეწარმეს.

კრიტერიუმი განსხვავებულად აისახება საკანონმდებლო ნორმებში. ამერიკის შეერთებულ შტატებში კანონი ადგენს რომ ნიმუში უნდა ემსახურებოდეს ნაკეთობის დამშვენებას. იაპონიის კანონის მიხედვით ნიმუში უნდა ტოვებდეს ესთეტიკურ შთაბეჭდილებას. გერმანიის კანონმდებლობით მოთხოვნა პირდაპირ არ არის ჩამოყალიბებული, მაგრამ არსებობს პრინციპი, რომ ნაკეთობა ესთეტიკურობით უნდა ხასითდებოდეს, რაც ხელოვნებასთან არის დაკავშირებული. იტალიის კანონით ნიმუში სამრეწველო ნაწარმს უნდა ანიჭებდეს მხატვრულ ღირსებებს.

მხატვრული ღირსების კრიტერიუმი აუცილებელი პირობაა სამრეწველო ნიმუშის დაცვის უზრუნველსაყოფად. მაგალითად, ინგლისში სასამართლომ არ მიიჩნია სამრეწველო ნიმუშად მოტოციკლის საქარე მინის გარეგანი სახე, რადგან მისი ერთადერთი ახალი ნიშანი გამოხატული იყო მხოლოდ ვერტიკალური ცილინდრული ფორმის ნაღუნით. ასეთი შესრულება განპირობებულია ობიექტის ტექნიკური ფუნქციით, რამაც მინას შესძინა მხოლოდ სიხისტე. აშშ-ს სასამართლო პრაქტიკით დამკვიდრებულია, რომ თუ გარეგანი სახის ფორმა გამოისახება მხოლოდ ფუნქციური დანიშნულების გათვალისწინებით, მაგ. ექვსწახნაგა ქანჩი, საკისარი და ა. შ., მაშინ ასეთი ნაკეთობა არ მიიჩნევა სამრეწველო ნიმუშად. იმის დასადგენად, მიეკუთვნება თუ არა გარეგანი სახე მხოლოდ ტექნიკურ გაუმჯობესებას და ატარებს თუ არა მხატვრულ ღირსებებს მიმართავენ შემდეგ ხერხს. ნაკეთობას უცვლიან ფორმას და სწავლობენ რა ეფექტის მომტანია ასეთი ცვლილება. თუ დასტურდება მხოლოდ ტექნიკური ფუნქცია მაშინ ასეთი გარეგანი სახე არ მიიჩნევა სამრეწველო ნიმუშად. მაგალითად, ავტომანქანის ფარებს გააჩნიათ ღარაკები. მათი მეშვეობით სინათლე იფანტება და შემხვედრ მანქანის მძღოლებს არ აბრმავეებს. ღარაკის ფორმის ცვლილებისას შუქის სხივი აღარ იფანტება, რაც იმაზე მე-

ტყველებს, რომ ღარაკების ასეთ ფორმას მხოლოდ ტექნიკური და არა მხატვრული ღირსება გააჩნია. ასეთი ნიმუში საპატენტო დაცვას არ ექვემდებარება.

თუ აღმოჩნდა, რომ გარეგანი სახე ტექნიკურ გაუმჯობესებასთან ერთად ესთეტიკურ ღირსებათა შექმნას იწვევს, მაშინ პატენტი შეიძლება გაიცეს. საქართველოს კანონმდებლობით ეს მიდგომა დაშვებულია, რადგან ნიმუშს ერთდროულად უნდა ახასიათებდეს მხატვრულ-კონსტრუქციული ღირსებანი.

გამოგონება, სასარგებლო მოდელი, სამრეწველო ნიმუში, როგორც საპატენტო-სამართლებრივი დაცვის ობიექტები

სამრეწველო საკუთრების სამივე ობიექტის შექმნა და არსებობა დაკავშირებულია მხოლოდ ავტორთა ნიჭზე და ნებასურვილზე. მაგრამ, სახელმწიფო მოვალეა უზრუნველყოს უკვე შექმნილი გამოგონების, სასარგებლო მოდელის და სამრეწველო ნიმუშის, ისევე როგორც სამრეწველო საკუთრების სხვა ობიექტების, საიმედო სამართლებრივი დაცვა. ამდენად, სახელმწიფო, კანონის ძალით ახორციელებს ხსენებული ობიექტების გარკვეული კატეგორიების საპატენტო დაცვას, რათა მოწესრიგდეს მათ შექმნასთან და გამოყენებასთან დაკავშირებული სამართალურთიერთობანი. ისეთ გამოგონებებს, სასარგებლო მოდელებს და სამრეწველო ნიმუშებს, რომლებიც აკმაყოფილებენ პატენტუნარიანობის კრიტერიუმებს და რომლებსაც საპატენტო კანონი იცავს „დაცვითუნარიანი“ ეწოდება. ხშირად იხმარება აგრეთვე ტერმინი „პატენტუნარიანი“.

როგორც ნათქვამიდან გამომდინარეობს არსებობს ისეთი კატეგორიის გამოგონებები, სასარგებლო მოდელები და სამრეწველო ნიმუშები, რომლებიც კანონის ძალით დაცვიდან ამოღებულია და მათზე პატენტი არ გაიცემა. მათ არადაცვითუნარიანი ანუ არაპატენტუნარიანი ობიექტები ეწოდება.

დაცვითუნარიანი ობიექტები

გამოგონების, სასარგებლო მოდელის და სამრეწველო ნიმუშის დაცვა მსოფლიოში მიღებული წესით ძირითადად მათზე პატენტის გაცემით ხდება. დაცვითუნარიანია და შესაბამისად პატენტუნარიანია ყველა ის ობიექტი, რომელიც აკმაყოფილებს პატენტუნარიანობის უკვე გაშუქებულ კრიტერიუმებს. უნდა აღინიშნოს, რომ სამართლებრივი დაცვა ენიჭება გამოგონებლობის ან შემოქმედებითი ხასიათის ყველა ისეთ შედეგს, რომლითაც დასტურდება გამოგონების, სასარგებლო მოდელის ან სამრეწველო ნიმუშის შექმნა. საზოგადოებრივი ინტერესების გათვალისწინებით ასეთი ობიექტებისათვის უნდა არსებობდეს დაცვის შესაბამისი და განსაკუთრებული სამართლებრივი რეჟიმი. ნათქვამის თანახმად პატენტუნარიანობის კრიტერიუმები განსაზღვრულია, როგორც ხსენებული საკუთრების ობიექტების არსიდან ასევე სოციალური მიზნებიდან გამომდინარე. გარკვეულ ფარგლებში სახელმწიფოს უფლება აქვს მოახდინოს ამ კრიტერიუმების არჩევა და დააფიქსიროს შესაბამის საკანონმდებლო აქტებში. საქართველოში ამჟამად მოქმედი საპატენტო საკანონმდებლო აქტები განსაზღვრავენ დაცვითუნარიანობის კრიტერიუმებს საერთაშორისო პრაქტიკაში მიღებული პრინციპების სრული დაცვით.

ყველა სახის დანარჩენი ობიექტი, რომელიც ამ კრიტერიუმებს არ აკმაყოფილებს არაპატენტუნარიანია.

ამასთან, არსებობს ისეთი სამრეწველო საკუთრების ობიექტები, რომლებიც შეიძლება აკმაყოფილებდნენ პატენტუნარიანობის კრიტერიუმებს, მაგრამ მათზე კანონი პატენტის გაცემის ნებას არ იძლევა.

არადაცვითუნარიან ობიექტებს საქართველოს კანონმდებლობა, საერთაშორისო გამოცდილებასთან შეთანხმებით ასახელებს. გამოგონებად და შესაბამისად სასარგებლო მოდელად არ ითვლება:

- მეცნიერული, გეოგრაფიული და სხვა ხასიათის აღმოჩენა;
- მათემატიკური გათვლები და მეთოდები;
- ალგორითმები და პროგრამები გამომთვლელი მანქანებისათვის;
- აღზრდის, სწავლების მეთოდები და სისტემა;

- ენის გრამატიკული სისტემა;
- გონებრივი ოპერაციების შესრულების მეთოდები;
- თამაშობების (მაგ. ფეხბურთის, კარტის და სხვა), გათამაშებების (მაგ. ლატარია) წესები;
- მეურნეობრიობის ორგანიზაციისა და მართვის მეთოდები;
- ნაგებობების, შენობების, ტერიტორიების დაგეგმარების პროექტები და სქემები;
- პირობითი ნიშნები (მაგ. საგზაო), განრიგი, წესები (მაგ. მოძრაობის);
- ინფორმაციის წარდგენის ხერხი (მაგ. ცხრილების, ფორმულარების, გეგმების, გრაფიკების, დიაგრამების მეშვეობით);
- მხატვრული შემოქმედება-კონსტრუირების შედეგები (მაგ. დიზაინური ხასიათისა, მათ შორის სამრეწველო ნიმუშები).

როგორც ჩამონათვალიდან ჩანს, გამოგონებად და სასარგებლო მოდელად არ მიიჩნევა არატექნიკური ხასიათის მიღწევები, თუ პატენტი მოითხოვება ისე, რომ განაცხადში ისინი აღწერილია წმინდა სახით – უშუალოდ, ტექნიკური და ტექნოლოგიური საშუალებების გამოყენების გარეშე. ხსენებულ ობიექტებზე პატენტი არ გაიცემა, რადგან შინაარსობრივად ვერ პასუხობენ საპატენტო კანონმდებლობით დადგენილ მოთხოვნებს გამოგონებისა და სასარგებლო მოდელისა-დმი.

ამასთანავე ზოგიერთ გამოგონებაზე და სასარგებლო მოდელზე, თუმცა მათ შეიძლება დააკმაყოფილონ კანონის მოთხოვნები, პატენტის გაცემა მაინც არ დაიშვება. მათ რიცხვს განეკუთვნება ისეთი ობიექტები, რომელთა გამოქვეყნებამ ან გამოყენებამ შეიძლება გამოიწვიოს ან წაახალისოს არაჰუმანური, ამორალური, ანტისაზოგადოებრივი ქმედობა. პატენტი არ გაიცემა მაგალითად ადამიანის წამებისთვის გამიზნულ აპარატურაზე ან მეთოდზე.

პატენტი ასევე არ გაიცემა მცენარეთა და ცხოველთა ახალ ჯიშებზე ან მათი გამოყვანის ბიოლოგიურ ხერხებზე. ეს წესი არ ვრცელდება მიკრობიოლოგიურ ხერხებზე და მათ მეშვეობით მიღებულ პროდუქტებზე.

გარდა აღნიშნულისა, სასარგებლო მოდელის პატენტი არ გაიცემა მიკროორგანიზმთა შტამებზე, მცენარეთა და ცხოველთა უჯრედების კულტურაზე და აგრეთვე, მათი ახალი დანიშნულებით გამოყენებაზე.

რაც შეეხება მცენარეთა და ცხოველთა ახალ ჯიშებს ანუ სასელექციო მიღწევებს მათი დაცვა ხორციელდება სპეციალური კანონმდებლობით (კანონი სელექციური მიღწევების დაცვის შესახებ მიღებულია 1996 წლის ნოემბერში).

სამრეწველო ნიმუშად არ მიიჩნევა ზემოდწამოთვლილი ინტელექტუალური ხასიათის მიღწევების გარდა აგრეთვე, დაგეგმარების პროექტები, სქემები და გამოგონება ან სასარგებლო მოდელი.

სამრეწველო ნიმუშის პატენტი არ გაიცემა:

– ობიექტებზე, რომლებსაც შეუძლიათ ზიანი მიაყენონ საზოგადოებრივ ინტერესებს ან მორალს, შებღაღონ ეროვნული და რელიგიური გრძნობები (მაგ. უხამსი ფორმის ნაკეთობანი და სხვა);

– შენობათა და სხვა უძრავ ნაგებობათა გარეგნულ სახეზე. ეს წესი არ ვრცელდება მცირე არქიტექტორულ ფორმებზე (მაგ. კიოსკი, სატელეფონო ჯიხური);

– არამდგრადი ფორმის ნაკეთობებზე (თხევადი, ფხვიერი, აირისებრი და სხვა);

– ნაკეთობებზე, რომელთა გარეგნული სახე განპირობებულია მხოლოდ და მხოლოდ ტექნიკური ფუნქციით;

– ნაბეჭდ პროდუქციაზე უშუალოდ (მაგ. ჟურნალი, წიგნი, გაზეთი);

– ნაკეთობებზე, რომლებსაც არ გააჩნიათ პრაქტიკული გამოყენების ფუნქცია, როგორც ნიეთისა, მაგალითად ხელოვნების ნიმუში.

მხატვრულ-კონსტრუქციული შემოქმედების სპეციფიკიდან გამომდინარე პატენტი არ გაიცემა ისეთ ნაკეთობებზე, რომლებიც არ წარმოადგენენ შემოქმედებით შედეგს, მაგალითად საყოველთაოდ ცნობილი ნივთების ასლებზე. ასევე მხოლოდ პარამეტრების შეცვლით მიღებულ ნაკეთობებზე (დივანი, რომელიც იმეორებს სავარძლის გარეგან სახეს და განსხვავდება მხოლოდ ზომებით და დასაწოლი ადგილის (რბილი ადგილის) დამატებით);

გამოგონების, სასარგებლო მოდელის, სამრეწველო ნიმუშის ობიექტები

როგორც აღინიშნა, სამრეწველო საკუთრების პატენტუნარიან ამ ობიექტების რიცხვიდან პატენტი გაიცემა ზოგიერთზე. მიზანშეწონილი იქნება გაშუქდეს გამოგონების, სასარგებლო მოდელის და სამრეწველო ნიმუშის იმ ნაირსახეობათა შინაარსი, რომლებიც თავად წარმოადგენენ გამოგონების, სასარგებლო მოდელის, სამრეწველო ნიმუშის ობიექტებს.

მოწყობილობა

ეჭვს გარეშეა, რომ მოწყობილობა წარმოადგენს გამოგონების, სასარგებლო მოდელის და სამრეწველო ნიმუშის ობიექტს, რადგანაც ყოველ მათგანს მიეკუთვნება.

მოწყობილობა საპატენტო პრაქტიკაში დაცვის ყველაზე გაერცელებული ობიექტია.

საქართველოში გამოგონებაზე განაცხადის გაფორმების წესის თანახმად მოწყობილობის ქვეშ იგულისხმება კონსტრუქციული ელემენტების ერთობლიობიდან შემდგარი ობიექტი, ან თავად კონსტრუქციული ელემენტი ცალკე აღებული. ამასთან პირველ შემთხვევაში კონსტრუქციული ელემენტები ერთმანეთთან ფუნქციური და კონსტრუქციული ერთიანობით უნდა იყვნენ წარმოდგენილი. მაგალითად, ერთ მთლიან მოწყობილობად არ შეიძლება ჩაითვალოს ისეთი ობიექტი, რომელიც გამოხატულია „ყუთში“, ერთმანეთთან ფუნქციური კავშირის გარეშე მოთავსებული ელემენტების სახით (ასანთის კოლოფში მოთავსებული ღეროების მსგავსად).

მოწყობილობა საპატენტო პრაქტიკაში შეიძლება წარმოდგენილი იყოს, მრავალი სახით:

- მანქანა-მექანიზმები;
- დანადგარები, ნაგებობები;
- ხელსაწყოები;
- იარაღები;

- ელექტროტექნიკური და ელექტრონული სქემები;
- უწყვეტ-ნაკადური ხაზები;
- კომბაინები, აგრეგატები და სხვა.

როგორც ვხედავთ მოწყობილობა თავისი დანიშნულებით განკუთვნილია სამეწარმეო-ტექნოლოგიური პროცესების შესასრულებლად, ფიზიკურ პროცესებზე ზემოქმედებისთვის, ან საზოგადოებრივი მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად. მოწყობილობა შეიძლება დაიყოს ორ კატეგორიად: მოწყობილობები, რომლებიც მუშაობისას ერთმანეთში არ არიან ფუნქციურ კავშირში, მაგ. საზეინკლო იარაღები, მანქანათა ნაწილები მათ აწყობამდე; მეორე კატეგორია კი პირიქით ისეთი მოწყობილობებია, რომლებიც იმყოფებიან აუცილებელ ფუნქციურ კავშირში, მაგ. ელექტრო სქემები, მექანიზმები და ა.შ.

ხერხი

ხერხი, შეიძლება იყოს მხოლოდ გამოგონების და სასარგებლო მოდელის ობიექტი. იგი განიმარტება, როგორც მატერიალურ ობიექტზე ურთიერთდაკავშირებულ მოქმედებათა შესრულების პროცესი.

საპატენტო პრაქტიკაში ხერხი შეიძლება წარმოდგენილ იქნეს შემდეგი სახით:

– ნედლეულის და სხვა მასალის დამზადების და მოპოვების პროცესი;

– ცდების ჩატარების, მათ შორის მეცნიერული, გაზომვის, კონტროლის, საიმედოობის განსაზღვრის პროცესი;

– ნაკეთობათა აწყობის, მონტაჟის შესრულების პროცესი;

– ავტომატიზებული მართვის და რეგულირების, საავარიო სიტუაციების აცილების, მანქანების, ნაკადური ხაზების ფუნქციონირების, ტექნოლოგიური პროცესების განხორციელება;

– საწარმოო ნარჩენების უტილიზაციის, განადგურების, გარემოს გაბინძურების საწინააღმდეგო პროცესების ან ილეთების განხორციელება;

– მოძრავი ქვიშების გადაადგილების საწინააღმდეგო, ზღვის სანაპიროს დაცვის, მცენარეთა და ცხოველთა ზრდის სტიმულირების,

სელექციისა და ჰიბრიდიზაციისათვის საჭირო ილეთების, პროცესების განხორციელება;

– ადამიანის და ცხოველთა მკურნალობის და პროფილაქტიკის მეთოდები.

წარმოდგენილი ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი.

ნივთიერება

ნივთიერებაც, როგორც დაცვის ობიექტი დამახასიათებელია მხოლოდ გამოგონების და სასარგებლო მოდელებისათვის. იგი განიმარტება როგორც ხელოვნურად შექმნილი მატერიალური წარმონაქმნი, რომელიც წარმოადგენს ურთიერთდაკავშირებულ ელემენტების, ინგრედიენტების, კომპონენტების ერთობლიობას.

ნივთიერებას განეკუთვნება ქიმიური ან არაქიმიური წესით მიღებული ნაერთები, ნარევეები, შენადნობები ან სხვაგვარი კომპოზიციები.

ქიმიური წესით მიღებული ნივთიერება არის ქიმიური რეაქციის შედეგად მიღებული პროდუქტი. აქ სახეზე უნდა იყოს ახალი ნივთიერების მოლეკულის მიღება, მათ შორის მაღალმოლეკულური.

ნარევეები და ხსნარები შეიძლება იყოს მექანიკური შერევის მიღების შედეგი, მაგ. სასმელები.

შენადნობები, მაგალითად ფოლადი, ისევე როგორც ხსნარები და ნარევეები ფიზიკური ზემოქმედების შედეგად მოლეკულას არ ქმნიან.

ბიოტექნოლოგიური ობიექტები

თანამედროვე საპატენტო პრაქტიკა ცალკე ჯგუფად გამოყოფს ბიოტექნოლოგიურ ობიექტებს. საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობის თანახმად ამ ობიექტებს მიეკუთვნება:

– დადგენილი სტრუქტურის მქონე ბიოტექნოლოგიური ნაერთები, საკვები არეები;

– ტრადიციული მიკროორგანიზმები;

– მცენარეთა და ცხოველთა კულტივირებული სომატური უჯრე-

დები;

- მაკროსკოპური სოკოების სომატური სტრუქტურები;
- მაღალმოლეკულური ანტიბიოტიკები;
- მოლეკულურ-გენეტიკური სტრუქტურები;
- მიკროორგანიზმთა შტამები.

ბიოტექნოლოგიური ობიექტები და მიკროორგანიზმთა შტამები მხოლოდ გამოგონების ობიექტებია.

მიკროორგანიზმთა შტამებს მიეკუთვნება მიკროორგანიზმთა ინდივიდუალური შტამები და მათი კონსორციუმები.

ინდივიდუალური შტამებია: მიკოპლაზმები, ციანობაქტერიები, ბაქტერიები, აქტინომიცეტები, მიკროსკოპული სოკოები, საფუარები.

ორგანიზმთა შტამებია, ისინი რომლებიც ექვემდებარებიან მიკროორგანიზმთა შტამებად განმარტებას – უმარტივესი, მიკროსკოპული წყალმცენარეები, მიკროსკოპული უხერხემლო ცხოველები და სხვა.

აღამიანის მიერ მიღებული მიკროორგანიზმთა შტამებია – მიკროწყალმცენარეების კულტივირებული სომატური უჯრედები, მაკროსკოპული სოკოების სომატური სტრუქტურები და ა. შ.

ჰიბრიდულ მიკროორგანიზმთა შტამებია – რეკომბინირებული დნმ-რნმ მატარებელი რეკომბინანტური შტამები.

მიკროორგანიზმთა კონსორციუმებია – მიკროორგანიზმთა შერეული შტამები და მიკროორგანიზმთა ასოციაციები.

მცენარეთა და ცხოველთა უჯრედების კულტურები

ეს ობიექტებიც მხოლოდ გამოგონებას ახასიათებს .

მცენარეთა და ცხოველთა უჯრედების კულტურებს მიეკუთვნება მცენარეთა და ცხოველთა უჯრედების ინდივიდუალური კულტურები და მათი კონსორციუმები.

ინდივიდუალური კულტურებია:

- მცენარეთა და ცხოველთა კულტივირებული სომატური უჯრედები;
- მცენარეთა და ცხოველთა ჰიბრიდული კულტივირებული სომა-

ტური უჯრედები.

კონსორციუმებს მიეკუთვნებიან:

- მცენარეთა და ცხოველთა უჯრედების შერეული კულტურები;
- მცენარეთა ან ცხოველთა უჯრედების კულტურების ასოციაციები.

ცნობილი ობიექტების ახალი დანიშნულებით გამოყენება

ამ კატეგორიის ობიექტიც წინა 3 ობიექტის მსგავსად მაღალ სამომგონებლო დონეს მოითხოვს და შესაბამისად განეკუთვნება გამოგონებას. ჩვენი აზრით, ის შეიძლება იყოს სასარგებლო მოდელის ობიექტიც. განაცხადის გაფორმების და წარდგენის წესში გადმოცემულია მისი შინაარსი. თანახმად (მუხ. 2.5) ცნობილი ობიექტების ახალი დანიშნულებით გამოყენება (შემდგომში „გამოყენება“) განეკუთვნება ადრე ცნობილი მოწყობილობის, ხერხის, ნივთიერების, შტამის გამოყენებას, ახალი უჩვეულო დანიშნულებით მისი აქამდე უცნობი ფუნქციის გამოვლენის საფუძველზე. ასეთივე მიდგომაა ჩამოყალიბებული უცხოეთის ქვეყნების საპატენტო პრაქტიკაში და სპეციალურ ლიტერატურაში. მაგრამ, უნდა აღინიშნოს, რომ ამ ობიექტის დაცვა განსაკუთრებული სახის გამოგონების ფორმულით ძირითადად ყოფილი საბჭოთა კავშირის და სოცქვეყნების პრაქტიკიდან მომდინარეობს. სხვა ქვეყნების აბსოლუტური უმრავლესობა იცავს მას ხერხისთვის დამახასიათებელ გამოგონების ფორმულით. საქართველოში საკანონმდებლო და სხვა საპატენტო საქმიანობის ნორმატიულ აქტებში ძალაში დარჩა ყოფილი სსრკ საპატენტო უწყების ტრადიციული მიდგომა, რაც არ შეიძლება ნაკლად ჩაითვალოს.

ასეთი სახის გამოგონების არსი უნდა გულისხმობდეს საგნის უჩინარ, „დამალულ“ თვისებების აღმოჩენას და შემდგომ ამ საგნის ახალ თვისობრივ ურთიერთობებში გამოყენებას, ან ახალი ფუნქციით, ან ახალ არატრადიციულ პირობებში.

გარდა ამისა კიდევ ერთი ძირითადი პირობაა, რომ ობიექტი არ უნდა განიცდიდეს რაიმე არსებით სტრუქტურულ ან სხვაგვარ შექა-

ნიკურ ცელილებას.

თავისი არსით „გამოყენება“ შეიძლება განხორციელდეს ფუნქციური, გადატანითი, სელექციური თვალსაზრისით.

ფუნქციურა „გამოყენება“ მაშინ არის წარმოდგენილი, თუ ცნობილი ობიექტის უჩვეულო გამოყენება დაკავშირებულია მისთვის ახალი ფუნქციის აღმოჩენასთან. მაგალითად, ბენზოლის გამოყენება ფუმიგანტად მცენარეთა დაავადებების საწინააღმდეგოდ (სსრკ საავტორო მოწმობა №281070).

გადატანითი – ასეთი „გამოყენება“ მაშინ არის სახეზე, როდესაც ცნობილი ობიექტის ცნობილი თვისებებით სარგებლობა გადააქვთ სხვა მისთვის და ტექნიკის დონისთვის უჩვეულო სფეროში. მაგალითად, მტვერსასრუტის გამოყენება როგორც უქსოვადი ქსოვილების მიღების დანადგარი (მაგალითი ჰიპოთეტურია).

სელექციური – ამგვარი „გამოყენება“ მაშინ არის, როცა რომელიმე ნივთიერების ან ნივთიერებათა ცნობილი კლასის ჯგუფის გამოყენების შესაძლებლობა დაფუძნებულია გამომდინარეობის მიერ ამ ნივთიერებათა გამოვლენილ თვისებებზე. მაგალითად, პრეპარატ „იმიფოს“-ის გამოყენება ერთრემიის სამკურნალოდ (სსრკ საავტორო მოწმობა №182877). როგორც აღნიშნულიდან გამომდინარეობს „გამოყენება“ როგორც გამოგონების ობიექტი არ ხასიათდება კონსტრუქციული, ტექნოლოგიური ან ნივთიერების მსგავსი ნიშნებით. ამგვარი გამოგონება მულაუნდება ცნობილი საგნის ახალ დამოკიდებულებით (ურთიერთობებით) სხვა საგნებთან, რაც იძლევა საშუალებას ცნობილი საგანი (ნივთი) ახალი დანიშნულებით იყოს გამოყენებული და მიღწეულ იქნეს მისთვის უჩვეულო ეფექტი. სწორედ ასეთი უჩვეულო „არაცხადი“ ეფექტის (თვისების) გამოვლენა იძლევა საფუძველს, რომ „გამოყენება“ მიჩნეულ იქნეს გამოგონების ცალკე „სპეციფიკურ“ ობიექტად.

თაში IV

პატენტის გაცემის პროცედურა

სამრეწველო საკუთრების დაცვის სფეროში საერთაშორისო თანამშრომლობაში ერთ-ერთ ძირითად საკითხად ითვლება, რომ სხვადასხვა ქვეყნების საპატენტო პროცედურა მიუახლოვდეს ერთმანეთს და სადაც შესაძლებელია საერთაშორისო ნორმები დაწესდეს. პარიზის კონვენციამ პატენტების გაცემის მიმართ ჩამოაყალიბა ზოგიერთი აუცილებელი პროცედურული და ადმინისტრაციული ნორმა. იმისათვის, რომ ამა თუ იმ ქვეყანაში არსებობდეს პატენტის გაცემის ეფექტური სისტემა კონვენციის მ. 12-ა ითხოვს, რომ ყოველი ქვეყანა ვალდებულია შექმნას სპეციალური სამსახური სამრეწველო საკუთრების დაცვის სფეროში საქმიანობისათვის და ცენტრალური საცავი, რომ უზრუნველყოფილ იქნეს საზოგადოების გაცნობა პატენტებთან გამოგონებებზე, სასარგებლო მოდელებზე, სამრეწველო ნიმუშებზე, აგრეთვე სასაქონლო ნიშნებთან. როგორც ისმო-ს პირველი გენერალური დირექტორი განმარტავს სამრეწველო საკუთრების დაცვის უზრუნველყოფა და განსაკუთრებით მისი საერთაშორისო დაცვა ვერ განხორციელდება თუ კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოში არ იარსებებს ეროვნული ადმინისტრაციული სამსახური, რომელიც აწარმოებს სამრეწველო საკუთრების უფლებების რეგისტრაციას და გააერცვლებს ინფორმაციას მათ შესახებ.

კონვენცია ითხოვს, რომ ეროვნულმა სამსახურმა აუცილებლად უნდა უზრუნველყოს სამრეწველო საკუთრების ოფიციალური ბიულეტენის პერიოდული გამოცემა. პარიზის მონაწილე ყველა ქვეყანაში უპირობოდ სრულდება ეს დებულება და ფუნქციონირებს სამსახური, რომელსაც როგორც წესი საპატენტო ან სამრეწველო საკუთრების დაცვის უწყება ეწოდება. ეს ორგანო, ეროვნული საპატენტო სისტემის ძირითადი რგოლია ყველა ქვეყნისთვის.

საქართველოში ასეთი ორგანოა საქართველოს საპატენტო უწყება

საპატენტო განაცხადის მიწოდება

საპატენტო უფლებათა გაფორმების პროცედურა იწყება საპატენტო განაცხადის მიწოდებით. ეს ფაქტი ხდება შემდგომში ყველა საპატენტო უფლების მოქმედების ათვლის წერტილად და ამდენად ძალზე მნიშვნელოვანია, რომ თავიდანვე განაცხადი იყოს „სწორად გაფორმებული“, რათა მას მიენიჭოს განაცხადის შესვლის თარიღი, რითაც დადასტურდება პრიორიტეტი.

განაცხადი

განაცხადის შედგენილობა და ფორმა, რომელიც დადგენილია საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობით უნიფიცირებულია საერთაშორისო წესებთან. განმცხადებელი ვალდებულია წარადგინოს ყველა აუცილებელი მასალა, რათა განაცხადი იქნეს მიჩნეული „სწორად გაფორმებულად“ და უნდა იყოს დაცული გამოგონებისთვის, სასარგებლო მოდელებისთვის და სამრეწველო ნიმუშისთვის განაცხადის გაფორმების და წარდგენის წესებით რეგლამენტირებული ფორმა. თუ ფორმალური მოთხოვნები არ იქნება დაკმაყოფილებული განაცხადის განხილვა არ წარიმართება და საქპატენტში წარდგენის თარიღი არ დაფიქსირდება. ამ მოთხოვნების დაცვა იმდენად არის მნიშვნელოვანი, რამდენადაც გამოგონებას, სასარგებლო მოდელს ან სამრეწველო ნიმუშს შეიძლება მიენიჭოს ან არ მიენიჭოს პრიორიტეტი.

„სწორად გაფორმებული“ განაცხადი უნდა შეიცავდეს შემდეგ აუცილებელ მასალებს;

– პატენტის მოთხოვნის დადგენილი ფორმის განცხადებას (ფორმალიზებული ბლანკის სახით);

– გამოგონების, სასარგებლო მოდელის ან სამრეწველო ნიმუშის წესებით განსაზღვრული სტრუქტურის აღწერილობას;

– დადგენილი სტრუქტურის გამოგონების ან სასარგებლო მოდე-

ლის ფორმულას. გამოგონება შეიძლება იყოს წარმოდგენილი მრავალმუხლიანი ფორმულით, სასარგებლო მოდელი კი მხოლოდ ერთმუხლიანი ფორმულით. სამრწველო ნიმუშის შემთხვევაში ფორმულის წარმოდგენა არ არის გათვალისწინებული. მის ნაცვლად უნდა იყოს მიწოდებული ნიმუშის გამოსახულება (ნახატი, ფოტოსურათი და თუ საჭიროა დამატებითად სქემა ან ნახაზი, რომელიც გასაგებს გახდის ნიმუშის აღნაგობას);

– ნახაზები, სქემები და სხვა სახის საილუსტრაციო მასალა, თუ ისინი გამოგონების ფორმულის არსის ასახვას უზრუნველყოფს აუცილებელი. მაგალითად, მოწყობილობას თუ შეეხება განაცხადი ნახაზები აუცილებელია;

– გარდა ამისა, გამოგონების და სასარგებლო მოდელის შემთხვევაში წარმოდგენილი უნდა იყოს რეფერატი;

– განაცხადის მიწოდების თარიღისთვის ან არაუგვიანეს ერთი თვისა აუცილებელია იყოს წარდგენილი საგანაცხადო გადასახდელის (საფასურის) გადახდის დამადასტურებელი საბუთი. ამ საბუთის გარეშე განაცხადი არ განიხილება და პრიორიტეტი ვერ დადგინდება;

– თუ განმცხადებელი საქპატენტთან ურთიერთობას აწარმოებს წარმომადგენლის მეშვეობით, საჭიროა შესაბამისი მინდობილობის ხელშეკრულების წარდგენა. ამასთან, უცხოელი განმცხადებელი ვალდებულია აირჩიოს საქპატენტში რეგისტრირებული სათანადო კვალიფიკაციის მქონე წარმომადგენელი – პატენტრწმუნებული.

განაცხადის მიღების შემდეგ საქპატენტი აწარმოებს სახელმწიფო საპატენტო ექსპერტიზას, რომელიც იყოფა ორ ნაწილად: ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზა და არსობრივი ექსპერტიზა,

ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზა

საქპატენტი ამ ექსპერტიზის დროს ამოწმებს წარმოდგენილია თუ არა განაცხადის ყველა აუცილებელი დოკუმენტი. ამასთან შეისწავლება გადმოცემულია თუ არა ყველა მონაცემი გაფორმების წესების თანახმად, არის თუ არა ავტორის და განმცხადებლის ხელმო-

წერები, აღწერილობა და ფორმულა წარმოდგენილია თუ არა დადგენილი სტრუქტურით და სხვ. ამავე სტადიაზე დგინდება დაცულია თუ არა გამოგონების ან სასარგებლო მოდელის მიმართ კანონმდებლობით და გაფორმების წესებით გათვალისწინებული ერთიანობის მოთხოვნა.

განმცხადებელს, ერთიანობის დარღვევის შემთხვევაში, შეიძლება მიეცეს რეკომენდაცია განაცხადის გაყოფის თაობაზე.

ამ ეტაპზე შეისწავლება აგრეთვე ხომ არ მიეკუთვნება განცხადებული ობიექტი ისეთს, რომელზეც არ გაიცემა პატენტი ან რომელიც არ მიიჩნევა გამოგონებად, სასარგებლო მოდელად ან სამრეწველო ნიმუშად.

ყველა ამ საკითხების შესწავლის შედეგად საქპატენტს გამოაქვს განაცხადის განსახილველად მიღების შესახებ ან საპირისპირო გადაწყვეტილება. განსახილველად მიღებულ განაცხადს უდგინდება წარდგენის თარიღი და შესაბამისად პრიორიტეტი.

აღწერილობა

ყოველივე ზემოთქმულთან დაკავშირებით მხედველობაშია მისაღები, რომ გამოგონების და სასარგებლო მოდელის აღწერილობა სტრუქტურულად უნდა შეიცავდეს დასახელებას, რომელიც კონკრეტულად განსაზღვრავს ობიექტს. იგი უნდა იყოს რაც შეიძლება მოკლე, მაგალითად, ჩაის დამაქუცმაცებელი; ჩაის ფრაციებად დაყოფის ხერხი; ფილტრ-პრესი ღვინის გასაწურად და სხვა. შემდეგ მოიყვანება მონაცემები, სახალხო მეურნეობის რომელ სფეროში გამოიყენება გამოგონება ან სასარგებლო მოდელი. განაცხადის შემდეგ ნაწილში უნდა იყოს წარმოდგენილი განმცხადებლისთვის ცნობილი ტექნიკის დონის დახასიათება. ამ ნაწილში აღიწერება გამოგონების ან სასარგებლო მოდელის ანალოგები და მოიყვანება შედარებითი ანალიზი ანალოგების უარყოფითი მხარეების ჩვენებით. ამავე ნაწილში უნდა იყოს ცალკე წარმოდგენილი გამოგონების ან სასარგებლო მოდელის ყველაზე ახლო ანალოგი – პროტოტიპი, რომელთან შედარე-

ბითაც დგინდება გამოგონების ან სასარგებლო მოდელის ფორმულა და განისაზღვრება პატენტის მისაღებად წარდგენილი ობიექტის არსი. შემდეგ მოიყვანება ობიექტის დახასიათება. თუ მოწყობილობაა – სტატიკაში ნახაზების ფიგურების და პოზიციების თანამიმდევრული მითითებით და დინამიკაში – როგორ მუშაობს და-ან როგორ გამოიყენება ობიექტი. ხერხი აღიწერება ჯერ ზოგადად, შემდეგ კი მოიყვანება მისი განხორციელების ერთ-ერთი ოპტიმალური მაგალითი მაინც. ნივთიერებათა გადმოცემა ხდება ჯერ მისი შემადგენლობის ჩვენებით, შემდეგ მისი მიღების ხერხით და მოიყვანება მონაცემები მისი გამოყენების შესახებ; ამ შემთხვევებშიც უნდა იყოს აღწერილი ერთი ან რამოდენიმე კონკრეტული მაგალითი.

თუ ნივთიერება ფარმაცევტულია, მაშინ უნდა იყოს ცნობები მისი ცხოველებზე ან პაციენტებზე გამოცდის დადასტურებით, თერაპევტული ან სხვა შედეგის გამოკვეთით.

აღწერილობის დამოუკიდებელ ნაწილს წარმოადგენს გამოგონების ან სასარგებლო მოდელის ფორმულა.

სამრეწველო ნიმუშის აღწერილობა უნდა შეიცავდეს დასახელებას, მონაცემებს ნიმუშის დანიშნულების და გამოყენების სფეროს შესახებ, ანალოგების დახასიათებას პროტოტიპის გამოყოფით, ფოტოგრაფიების ან ნახატების (ნახაზების და სქემების თუ ისინი საჭიროა), ნუსხას, ნიმუშის არსის აღწერას განმასხვავებელი ნიშნების გაშუქებით, სამრეწველო წესით დამზადების დადასტურებას.

სამრეწველო ნიმუშის სამართლებრივი ფარგლები დგინდება ფოტოგრაფიით ან ნახატით, მათში აღბეჭდილი მხატვრულ-კონსტრუქციული არსებითი ნიშნების მიხედვით.

გამოგონების, სასარგებლო მოდელის ფორმულა

აღწერილობასთან ერთად უნდა იყოს წარდგენილი გამოგონების ან სასარგებლო მოდელის ფორმულა. საქართველოში ისევე, როგორც სხვა ქვეყნებში ამჟამად მოქმედი კანონმდებლობა ადგენს, რომ გამოგონების (სასარგებლო მოდელის) არსს და სამართლებრივი დაცვის

ფარგლებს განსაზღვრავს ფორმულა. აღწერილობა და სხვა მასალები (ნახაზები, სქემები...) მხოლოდ გამოგონების შინაარსის გასაშუქებლად გამოიყენება. დაცვის თვალსაზრისით იურიდიული მნიშვნელობა მხოლოდ ფორმულას გააჩნია, ისევე როგორც სამრეწველო ნიმუშისათვის ფოტოგრაფიას ან ნახატს.

გამოგონების ფორმულა ინგლისულად – Claims, პირდაპირ ითარგმნება როგორც მოთხოვნები. მასში ჩადებული აზრი ნიშნავს, რომ განმცხადებელი მოითხოვს სამართლებრივი დაცვის ფარგლებს ამ ნაწილში მოყვანილი არსებითი ნიშნების ერთობლიობით. გერმანულად გამოგონების ფორმულა „Anrecht“, მოთხოვნის უფლებას ნიშნავს და იგივე შინაარსის მატარებელი ტერმინია რასაც ინგლისური ტერმინი გულისხმობს.

გამოგონების ფორმულა დადგენილი წესით და ფორმით გადმოცემული განცხადებული ობიექტის მოკლე სიტყვიერი დახასიათებაა, წარმოდგენილი არსებითი ნიშნების ერთობლიობით. ფორმულის მთავარი დანიშნულება ყველა ქვეყნის კანონმდებლობის მიხედვით არის სამართლებრივი. ის განსაზღვრავს თუ რა რეალური ობიექტი(ები) შეესაბამება პატენტით დაცულ გამოგონებას (სასარგელო მოდელს).

ფორმულის სამართლებრივი მნიშვნელობა გამოიხატება:

– რეალური ობიექტის განსაზღვრაში, რაც შემოფარგლავს პატენტფლობის განსაკუთრებული უფლებების წრეს.

– მასში მოცემული არსებითი ნიშნების ერთობლიობის განსაზღვრაში, რომ დადგინდეს გამოყენებულია თუ არა გამოგონება ან სასარგებლო მოდელი. ამით იგი შესაძლებლობას იძლევა გამოავლინოს უნებართვოდ გამოყენების ფაქტი და შესაბამისად განსაკუთრებული უფლების დარღვევა.

ფორმულამ რომ დააკმაყოფილოს მოთხოვნები, მისი დანიშნულების მიმართ და სრულად შეესაბამებოდეს გამომგონებლის ინტერესებს იგი უნდა იყოს ლაკონიური, გააჩნდეს სისრულე, კონკრეტულობა და ამავე დროს ახასიათებდეს განზოგადებობის უნარი, უნდა პასუხობდეს გამოგონების ერთიანობის პრინციპს. ეს იმას ნიშნავს, რომ მასში უნდა იყოს აღწერილი ერთი საგამომგონებლო იდეის

მქონე ერთი გამოგონება ან სხვადასხვა ობიექტებისაგან შემდგარი გამოგონებათა ჯგუფი. მაგალითად, ახალი ნივთიერება და მისი მიღების ხერხი შეიძლება გაერთიანდეს ერთ განაცხადში. ასევე შეიძლება გაერთიანდეს ხერხი და მოწყობილობა განკუთვნილი მის განსახორციელებლად.

გამოგონების ფორმულის განზოგადოების უნარი მდგომარეობს იმაში, რომ იგი უნდა შესდგებოდეს არსებითი ნიშნების მინიმალურად საკმარისი რაოდენობისაგან. მაგრამ, სისრულე და კონკრეტულობა შეიძლება იყოს გადმოცემული მხოლოდ ყველა შესაძლო არსებითი ნიშნის მოყვანის მეშვეობით. ამ ორი ურთიერთსაწინააღმდეგო პრინციპის დაკმაყოფილება ხერხდება მრავალმუხლიანი ფორმულის ჩამოყალიბებით.

ფორმულის პირველი მუხლი უნდა იქნეს შედგენილი საერთო არსებითი ნიშნებით ისე, რომ მათ მიერ განსაზღვრული გამოგონების ფარგლები მოიცავდეს ყველა მომდევნო მუხლს.

მომდევნო მუხლებში მოყვანილი ნიშნები უნდა ანეითარებდნენ, აკონკრეტებდნენ განაცხადში აღწერილ ობიექტს და-ან დამატებით იყვნენ წარმოდგენილი, მაგრამ არამც და არამც არ ცვლიდნენ პირველ მუხლში გადმოცემულ ნიშნებს. ამდენად ყოველი მომდევნო მუხლი ამჟღავნებს მათ ტექნიკურ (არსობრივ) და სამართლებრივ დამოკიდებულებას პირველ მუხლთან. ფორმულის პირველი მუხლი მთავარი, დამოუკიდებელი და ძირითადი სამართლებრივი დატვირთვის მქონე მუხლია.

გამოგონების ფორმულის სტრუქტურა დადგენილია საქართველოში მოქმედი გამოგონების გაფორმების წესების მიერ, და იგი იმეორებს ევროპული (გერმანული) ტიპის გამოგონების ფორმულის სტრუქტურას. მასში არსებითი ნიშნების ერთობლიობა უნდა იყოს წარმოდგეგილი ლოგიკური თანამიმდევრობით და კავშირით ისე, რომ ობიექტი იყოს წარმოდგენილი დასრულებული სახით.

ფორმულა შედგება ორი ნაწილისაგან. პირველში, რომელსაც შემომფარგულელ ნაწილად მოიხსენიებენ გადმოიცემა ტექნიკის ღონისთვის ცნობილი არსებითი ნიშნები, რომლებიც ემთხვევა გამოგონე-

ბის (სასარგებლო მოდელის) ნიშნებს. მეორე ნაწილი, რომელსაც განმასხვავებელი ეწოდება შედგება განმასხვავებელი არსებითი ნიშნებისაგან. ფორმულის მომდევნო მუხლებში შემომფარგვლელი ნაწილის გამოკრება აღარ არის აუცილებელი. თავიდან მიეთითება თუ რომელი მუხლის ნიშნების განვითარება ხდება და შემდგომ მოიყვანება განმასხვავებელი ნიშნები.

ამასთან ფორმულაში მოყვანილი არსებითი ნიშნები განცხადებული ობიექტის – მოწყობილობის, ხერხის ან ნივთიერებისათვის დამახასიათებელი ნიშნები უნდა იყოს.

არსებითი ნიშნები

როგორც ცნობილია ნიშანი არის ყოველივე ის, რითაც საგნები ან მოვლენები ერთმანეთს ემსგავსება, ან განსხვავდება. ეს ნიშანი საგნის ან მოვლენის ამოცნობის, განსაზღვრის ან აღწერის შესაძლებლობას იძლევა. თავისთავად ნიშნები შეიძლება დაიყოს არსებითად, შემთხვევითად, დამატებითად.

არსებითი ნიშანი არის ის , რომელიც ყველა შემთხვევაში აუცილებლად ეკუთვნის საგანს. მის გარეშე საგნის არსებობა წარმოდგენილია, რადგან იგი გამოხატავს საგნის თუ მოვლენის ძირეულ ბუნებას და განასხვავებს ობიექტს სხვა სახის და გეარის ობიექტებისაგან. მაგალითად, მაგიდა აუცილებლად შეიცავს მაგიდის ზედაპირსა და საყრდენს, სახლი კედლებს, სახურავს (გადახურვას) და კარებს.

დამატებითი ნიშანი ის არის, რომელიც არ არის აუცილებელი საგნისთვის, მაგრამ რაღაცა მიზნისთვის იგი საჭირო ხდება. მაგალითად, უჯრა მაგიდისათვის.

შემთხვევითი ნიშანი ის ნიშანია, რომელიც შეიძლება საერთოდ არ იყოს აუცილებელი საგნისთვის, მაგრამ რაღაცა მიზეზის გამო თან ახლდეს მას. მაგალითად, მაგიდა შეიძლება იყოს შეღებილი ყავისფრად ან ნებისმიერ სხვა ფერად. ამდენად ფერი საგნისთვის მოცემულ შემთხვევაში შეიძლება შემთხვევით იყოს შერჩეული, მაგალითად, ქარხანამ შელება მაგიდა იმ ფერის საღებავით, რაც გააჩნდა.

ნათქვამის შესაჯამებლად უნდა აღინიშნოს, რომ გამოგონების ფორმულის პირველ მუხლში უნდა იყოს წარმოდგენილი მხოლოდ არსებითი ნიშნები. მომდევნო მუხლები შეიძლება გადმოიცეს დამატებითი ნიშნებით, რაც შეეხება შემთხვევით ნიშნებს, მათი მოყვანა ფორმულის ნებისმიერ მუხლში საჭირო არ არის.

გამოგონების (სასარგებლო მოდელის) ობიექტების დამახასიათებელი არსებითი ნიშნები

საპატენტო ექსპერტიზისათვის, გამოგონების ობიექტის გამოვლენისთვის და აღწერისთვის არსებით ნიშნებს ყოფენ: სტრუქტურულ, ურთიერთგანლაგების, ფორმის, შეფარდების და მასალის აღმნიშვნელ ჯგუფებად.

სტრუქტურული ნიშნები

მოწყობილობისთვის ასეთი ნიშნებია კვანძები, დეტალები, ელემენტები.

ხერხისთვის – ოპერაციები, ილეთები.

ნივთიერებისთვის – ინგრედიენტები, კომპონენტები.

სტრუქტურული ნიშნების გარეშე ობიექტი ვერ იარსებებს და ისინი აუცილებლად მოიყვანება ფორმულის პირველ მუხლში.

ურთიერთგანლაგების ნიშნები

მოწყობილობისთვის ეს ნიშნები გამოიხატება ელემენტების, კვანძების, დეტალების ურთიერთკავშირის ჩვენებით.

ხერხისთვის – ოპერაციების, ილეთების შესრულების თანამიმდევრობით.

ნივთიერებისთვის ინგრედიენტების, კომპონენტების ურთიერთგანლაგებით. მაგალითად, იზომერია.

ამ ჯგუფის ნიშნებიც, როგორც წესი, გადმოიცემა ფორმულის პი-

რველ მუხლში, რადგან მათ გარეშე ობიექტი დასრულებულ სახეს ვერ მიიღებს. მაგალითად, მაგიდა თუ აღიწერა მხოლოდ ზედაპირის და საყრდენის ჩამოთვლით და არ იქნა ნაჩვენები როგორ კავშირშია ერთმანეთში ეს ნიშნები, მაშინ ვერ გამოვლინდება ობიექტის აგებულება ანუ გამოგონების ობიექტი იქნება განუსაზღვრელი.

ფორმის ნიშნები

მოწყობილობისთვის ეს ნიშნები განსაზღვრავენ ელემენტების, კვანძების, დეტალების გეომეტრიულ ფორმას, მათი ურთიერთკავშირის ფორმას. მაგალითად, მაგიდის ზედაპირი შესრულებულია 120° კუთხით, ხოლო საყრდენები ზედაპირთან მიმაგრებულია ისე, რომ ერთმანეთის მიმართ მართი კუთხით არიან განლაგებული.

ხერხისთვის – ოპერაციების, ილეთების ჩატარების რეჟიმებია. მაგალითად, შრობა ხდება 70°C ტემპერატურის ქვეშ.

ნივთიერებისთვის – ცალკეული ინგრედიენტების, კომპონენტების ფორმა. მაგალითად, ალმასი და გრაფიტი ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან მხოლოდ სივრცობრივი სტრუქტურით, მათი კრისტალური გისოსის აღნაგობით.

ეს ნიშნები შეიძლება იყოს როგორც არსებითი ასევე დამატებითი და შესაბამისად გადმოიცეს ფორმულის პირველ ან მომდევნო მუხლში.

შეფარდების ნიშნები

მოწყობილობისთვის ეს ნიშნებია ელემენტების, კვანძების ან დეტალების ზომების შეფარდებაა. მაგალითად, მაგიდის საყრდენის სიმალლე შეეფარდება ზედაპირის სიგრძეს, როგორც 1:1 ანუ თანატოლია.

ხერხისთვის – ოპერაციებში და ილეთებში გამოყენებული მასალების შეფარდება რაოდენობითი, წონითი, მოცულობითი და ა. შ.

ნივთიერებისთვის მასში შემავალი ინგრედიენტების ან მოლეკუ-

ლაში ატომების რაოდენობრივი შეფარდება, მაგალითად, $C_N H_{2N+2}$. აქ გადმოცემულია რომ ნახშირბადის ატომების N რაოდენობას შეეფარდება წყალბადის $2n+2$ ატომის რაოდენობა.

ეს ნიშნებიც, როგორც წესი დამატებითია და გადმოიცემა ფორმულის შესაბამის ნებისმიერ მუხლში.

მასალის აღმნიშვნელი ნიშნები

მოწყობილობისთვის გადმოიცემა ელემენტების, კვანძების ან დეტალების მასალის კონკრეტული დახასიათებით. მაგალითად, მაგიდის ზედაპირი ხისგანაა შესრულებული, ხოლო საყრდენი ლითონისაგან.

ხერხისთვის – ოპერაციებში, ილეთებში გამოყენებული მასალის აღწერით, მაგალითად, ქიმიური რეაქციის ჩატარებისას გამოიყენება გარკვეული ნივთიერების – ლიტუმის კაპიტალიზატორი.

ნივთიერებისთვის – ინგრედიენტების, კომპონენტების დახასიათება. მაგალითად, მაგარი სასმელი შემდგარი წყლისაგან, სპირტისაგან და პიტნის არომატიზატორისაგან.

ეს ნიშნებიც როგორც წესი დამატებითია და მათი ფორმულაში გადმოიცემა ექვემდებარება ზემოთმოყვანილ წესს.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა, რომ ფორმულაში გადმოიცემა ისეთი არსებითი ნიშნები, რომელთაგანაც თითოეული აუცილებელია, ხოლო მათი ერთობლიობა საკმარისია, რათა აღიწეროს გამოგონების ან სასარგებლო მოდელის ობიექტი. ამასთან, საგამომგონებლო იდეასთან დამოკიდებულებით დამატებითი ნიშანი შეიძლება გახდეს არსებითი და სტრუქტურულ ნიშნებთან ერთად გადმოიცეს ფორმულის პირველ მუხლში. შეძლებისდაგვარად ფორმულაში უნდა იყოს მოყვანილი არსებითი ნიშნების მინიმალური რაოდენობა, ისე რომ ობიექტი განისაზღვროს სრულად. ასეთი პრინციპის დაცვა შესაძლებლობას იძლევა რაც შეიძლება ფართოდ დადგინდეს საპატენტო უფლებათა დაცვის ფარგლები. ხოლო რაც მეტი ნიშანი იქნება გადმოცემული ფორმულაში, მით მეტად შეიზღუდება

ხსენებულ უფლებათა ფარგლები.

სამრეწველო ნიმუშის არსებითი ნიშნები

სამრეწველო ნიმუში შეიძლება დახასიათდეს როგორც კონსტრუქციული (მოწყობილობისთვის დამახასიათებელი), ასევე მხატვრული ღირსების მქონე ნიშნებით. უმთავრესად ეს უკანასკნელნი განაპირობებენ ობიექტის მიმზიდველობას.

ყველა ნიშანი უნდა იყოს მკაფიოდ გამოხატული ფოტოსურათში ან ნახატში. ამასთან, განაცხადში წარმოდგენილი ხედების რაოდენობა უნდა იყოს იმდენი, რამდენიც საჭიროა თითოეული ნიშნის და მათი ერთობლიობის სრულად გადმოცემისთვის. სურათები და-ან ნახატები, სამრეწველო ნიმუშისთვის იურიდიული თვალსაზრისით იგივეა, რაც გამოგონებისთვის ფორმულა.

ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზა მთავრდება ფორმულის, სამრეწველო ნიმუშისთვის კი სურათების ანალიზით. თუ ისინი განაცხადის სხვა მასალებთან ერთად აკმაყოფილებენ მოთხოვნებს განაცხადი განსახილველად მიღებულად ითვლება და მას მიენიჭება „განაცხადის ნომერი“.

აღწერილობა და ფორმულა ისევე როგორც განცხადების ბლანკი უნდა იყოს ხელმოწერილი განმცხადებლის და-ან ავტორის(ების) მიერ.

განაცხადი განსახილველად მიიღება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განმცხადებელმა განაცხადის წარმოდგენასთან ერთად ან ერთი თვის ვადაში გადაიხადა საგანაცხადო საფასური და უწყებას წარუდგინა საფასურის გადახდის დამადასტურებელი საბუთი. ეს საბუთიც წარმოადგენს აუცილებელ საბუთს, რადგან მის გარეშე განაცხადი განსახილველად არ მიიღება.

გარდა ზემოთაღნიშნული საბუთებისა უწყებაში უნდა იყოს წარდგენილი რეფერატი (გამოგონების და სასარგებლო მოდელისთვის).

რეფერატი უნდა შეიცავდეს დასახელებას, რომელიც აღწერილო-

ბაში და ფორმულაში მოყვანილს ემთხვევა, ნაწილს, რომელიც აშუქებს გამოყენების სფეროს უპირატესი ღარგის გამოყოფით. მოიყვანება აგრეთვე მონაცემები იმის შესახებ, თუ რა არსებული პრობლემა გადაწყდება გამოგონების ან სასარგებლო მოდელის განხორციელებით, საიდანაც ნათელი გახდება საგამომგონებლო იდეა. რეფერატი მთავრდება გამოგონების, სასარგებლო მოდელის ძირითადი არსის გაშუქებით ფორმულასთან სრული თანხმობით. არ არის აუცილებელი ფორმულის ყველა მუხლის შინაარსის მოყვანა.

მინდობილობა, როგორც აღინიშნა, საჭიროა განხილვისთვის თუ განმცხადებელმა აირჩია წარმომადგენელი (რწმუნებული). მინდობილობა აუცილებელია იმდენად, რამდენადაც უწყებამ განმცხადებლის მიერ არჩეულ პირთან უნდა აწარმოოს საქმიანობა და მიმოწერა. ყველა შემთხვევაში რწმუნებული გამოდის განმცხადებლის სახელით. მინდობილობა უნდა იყოს შედგენილი შესაბამისი მოთხოვნების დაცვით, რომელთაგანაც ძირითადებია ხელმოწერის აუცილებლობა, შედგენის ადგილის და თარიღის ჩვენება.

არსობრივი ექსპერტიზა

პატენტის გაცემის ეს პროცედურა იწყება ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის დამთავრების შემდეგ და გულისხმობს პატენტუნარიანობის კრიტერიუმების შემოწმებას. ამავე სტადიაზე საბოლოოდ დგინდება საკონვენციო პრიორიტეტი, პირველი განაცხადის და საქართველოს საპატენტო უწყებაში ქართულად წარდგენილი განაცხადის შესწავლის საფუძველზე. ამასთან, გასათვალისწინებელია, რომ თუ წარმოშობის ქვეყანაში „პირველი განაცხადი“ განხილვიდან (რაიმე მიზეზით) იქნა მოხსნილი, საპატენტო უწყებაში განაცხადის შეტანის თარიღის დადგენის გარეშე, მაშინ იგი ადრინდელი პრიორიტეტის მინიჭებისთვის საფუძველი ვერ გახდება.

პატენტუნარიანობის კრიტერიუმების მიმართ ექსპერტიზის ჩატარების თვალსაზრისით ერთმანეთისაგან ანსხვავებენ საპატენტო ექსპერტიზის ორ ძირითად სისტემას: შემოწმებითს და წარდგე-

ნითს.

შემოწმებითი სისტემა გულისხმობს პატენტუნარიანობის ყველა კრიტერიუმის შეფასებას და, თუ ექსპერტიზა დარწმუნდა, რომ გამოგონება, ან განაცხადებული სხვა ობიექტი აკმაყოფილებს ამ კრიტერიუმების მოთხოვნებს, მაშინ გაიცემა პატენტი. შემოწმებითი სისტემის მიმდევარი ქვეყნების რაოდენობა მეტია, ვიდრე წარდგენითისა. მათ რიცხვშია აშშ, კანადა, გერმანია, დიდი ბრიტანეთი, რუსეთი, იაპონია და ა. შ. ამ სისტემის ნაირსახეობას წარმოადგენს ე. წ. „გადაღებული ექსპერტიზა“, რომელიც პირველად ნიდერლანდებმა შემოიღო სამოცდაათიანი წლების დამლევს და რომელიც გაითავისა მრავალმა სხვა ქვეყანამ გერმანიის ჩათვლით. ასეთი ექსპერტიზის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ ყველა განაცხადს კი არ ჩაუტარდეს არსობრივი ექსპერტიზა, არამედ მხოლოდ იმ განაცხადებს, რომლებზედაც საპატენტო უწყებაში აღიძვრება შუამდგომლობა თავად განმცხადებლის ან მესამე პირის მიერ. ასეთი შუამდგომლობა უნდა აღიძვრას არაუგვიანეს 7 წლისა განაცხადის წარდგენის თარიღიდან. ბოლო დროს შეიმჩნევა ტენდენცია ამ ვადის 4 წლამდე შემცირებისკენ. ევროპის საპატენტო კონვენციის მიხედვით ეს ვადა 6 თვეს უდრის.

ამასთან ყველა განაცხადი მოწმდება ფორმალური მოთხოვნების მიმართ და 18 თვის თავზე აუცილებლად ქვეყნდება. გამოქვეყნება მეორდება ექსპერტიზის ჩატარების შემდეგ (თუ იქნა მიღებული დადებითი გადაწყვეტილება) და პატენტის გაცემის შემდეგ. როგორც ვხედავთ, ამ შემთხვევაში ყველა განაცხადი ცნობილი ხდება 18 თვის შემდეგ. შემოწმებითი ექსპერტიზის ჩვეულებრივ შემთხვევაში კი (აშშ, ყოფილი სსრ კავშირი და სხვ.) განაცხადის შესახებ არავითარი ცნობა არ ქვეყნდება. გამოქვეყნება ხდება მხოლოდ პატენტის გაცემის შემდეგ.

¹ შემოწმებითი სისტემის დროს გაიცემა ე. წ. „მყარი“ ანუ „სანდო“ პატენტი, მაგრამ ქვეყანა, რომელიც მისდევს მას იძულებულია შეინახოს უზარმაზარი უწყება,¹ მაგალითად, აშშ-ს უწყებაში 3000-მდე თანამშრომელია, გერმანიის და იაპონიის უწყებებშიც დაახლოებით ამდენივე. ამ რიგის სპეციალისტების რიცხვს ითვლის ევროპის საპა-

ტენტო უწყებაც. ამასთან აღსანიშნავია ისიც, რომ დავების შემთხვევაში პატენტის გაცემის მართებულობაზე, არც თუ იშვიათად, იმარჯვებენ მოსარჩელები, რაც იმის მაუწყებელია, რომ ეს სისტემა პატენტის „ურყევობის“ სრულ გარანტიას ვერ იძლევა.

წარდგენითი სისტემა თავისი შინაარსით გაცილებით უფრო მარტივია. იგი, როგორც წესი, ითვალისწინებს ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზას (გამარტივებულს) და ყოველგვარი არსობრივი ექსპერტიზის გარეშე პატენტის გაცემას. ამ სისტემის პატენტის გაცემა ხდება ბევრად უფრო ოპერატიულად (შემოწმებითი სისტემის დროს ექსპერტიზა საშუალოდ ითხოვს 2-4 წელიწადს, გადადებული ექსპერტიზა კი შეიძლება დასრულდეს მე-8 წელიწადს). უწყების შესანახად საკმარისია მცირე შტატი. მაგრამ ამ შემთხვევაში გაიცემა „სუსტი“ პატენტუნარიანობაზე შეუმოწმებელი პატენტი. ასეთ სისტემას მისდევენ ფრანგულ-რომაული საპატენტო სამართლებრივი ოჯახის ქვეყნები. ხსენებული ნაკლის ნაწილობრივად მაინც თავიდან აცილების მიზნით საფრანგეთმა შემოიტანა სავალდებულო ნორმა ყოველი განაცხადისთვის ტექნიკის დონის მოძიების თაობაზე. შედეგად განმცხადებელი გამოიტანს დასკვნას პასუხობს თუ არა მისი გამოგონება პატენტუნარიანობის კრიტერიუმებს. საპატენტო უწყება თავად არ აფასებს ამ კრიტერიუმებს (გარდა სიახლისა) და განმცხადებლის ნებაზეა დამოკიდებული პატენტის გაცემის საკითხი.

საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად 1992 წლის 1 მაისიდან იყო შემოღებული ორგვაროვანი არსობრივი ექსპერტიზა: „სრული“ და „არასრული.

ექსპერტიზის ასეთი დაყოფა ახასიათებს შვეიცარიის საპატენტო კანონმდებლობასაც, სადაც გათვალისწინებულია წარდგენითი სისტემის ექსპერტიზა ერთის მხრივ, და სრული ექსპერტიზა (დროის საზომები, საფეიქრო მრეწველობა — მოწყობილობები და ტექნოლოგიები შესაბამისად) მეორეს მხრივ,

სრული ექსპერტიზა სამივე პატენტუნარიანობის კრიტერიუმის შემოწმებას მოიცავს და ტარდებოდა მევენახეობა-მეღვინეობასთან, მეჩაიეობასთან, მეციტრუსეობასთან და მეხილეობასთან, დაკავშირე-

ბულ ტექნოლოგიურ და ტექნიკურ საშუალებებზე. ასევე მანგანუმის მოპოვებისა და გადამუშავების სფეროში. ეს ექსპერტიზა ისეთივე ხასიათისაა როგორსაც ატარებდა ყოფილი სსრ კავშირის უწყება. ექსპერტიზის შედეგების მიხედვით „საქპატენტი“ თავად წყვეტს პატენტის გაცემა – არ გაცემის საკითხს. განმცხადებელს შეპასუხებისა და გადაწყვეტილების გასაჩივრების უფლება გააჩნია მხოლოდ.

არასრული ექსპერტიზა ტარდება დანარჩენ დარგებისთვის. იგი მოიცავს ტექნიკის დონის სავალდებულო მოძიებას, დოკუმენტური დასკვნის შედგენას. დოკუმენტურ დასკვნაში მიეთითება ტექნიკის დონის ის ელემენტები, რომლებიც უნდა გაითვალისწინოს განმცხადებელმა გამოგონების პატენტუნარიანობის შესაფასებლად. დაწერილებითი პირობები ტექნიკის დონის განსაზღვრისათვის მოცემულია „ინსტრუქციაში გამოგონების თაობაზე წარმოდგენილი განაცხადის სახელმწიფო ექსპერტიზის ჩატარების შესახებ“ ტექნიკის დონის დასადგენად ძიება ტარდება გამოგონების ფორმულაზე დაყრდნობით, განაცხადისა და ნახაზების იმ მონაცემების გათვალისწინებით, რომლებიც განსაზღვრავენ სავარაუდო გამოგონების სამართლებრივი დაცვის ფარგლებს. როდესაც ერთ განაცხადში წარმოდგენილია ერთი საგამომგონებლო იდეით დაკავშირებული რამოდენიმე გამოგონების ობიექტი, მაშინ ტექნიკის დონე განისაზღვრება თითოეული მათგანისთვის. მოძიების პროცესში ელინდება ინფორმაციის ის წყაროები, სადაც არის გაშუქებული სავარაუდო გამოგონების ანალოგები. ეს ისეთი ობიექტებია, რომლებიც განეკუთვნება იგივე ფუნქციური დანიშნულების სფეროს და რომელთა ნიშნებიც ემთხვევა სავარაუდო გამოგონების არსებით ნიშნებს. დარგების მიხედვით საპატენტო საინფორმაციო მოძიება ტარდება სიღრმით არანაკლებ 10 წლისა. მოძიებული ინფორმაციის ანალიზის საფუძველზე დგინდება უკვე ხსენებული დოკუმენტური დასკვნა, რომლის ფორმა და შინაარსი შესაბამება საერთაშორისო საპატენტო კოოპერაციის შესახებ ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ დოკუმენტურ დასკვნას. მასში მოყვანილი მოძიების და ანალიზის შედეგები გამოიყენება, როგორც განმცხადებლის მიერ პატენტუნარიანობის შესაფასებლად, ასევე საქპატენტის

მიერ სიახლის დასადგენად. თუ აღმოჩნდება, რომ სავარაუდო გამოგონებას არ გააჩნია სიახლე, საქპატენტი პატენტს არ გასცემს. სწორედ იმიტომ, რომ საქპატენტი ამოწმებს სიახლეს და სამრეწველო გამოყენებადობას, ანუ პატენტუნარიანობის სამ კრიტერიუმიდან მოწმდება ორი, ამგვარ ექსპერტიზას ეწოდა „არასრული“.

ამასთან, როგორც ითქვა, დოკუმენტური დასკვნა ეგზავნება განმცხადებელს და თუ ის დარწმუნდა, რომ განცხადებული გამოგონება პატენტუნარიანი არ არის, აღარ მოითხოვს პატენტის გაცემას. ხოლო პირიქით, თუ განმცხადებელს მიაჩნია, რომ გამოგონებას გააჩნია საგამომგონებლო დონე მისი მოთხოვნით საქპატენტი ვალდებულია გასცეს დამცავი დოკუმენტი.

დოკუმენტური დასკვნა და ძიების ანგარიში, რომელიც ეგზავნება განმცხადებელს საქპატენტის მიერ, უნდა შეიცავდეს:

– საინფორმაციო მასალების ნუსხას, რომელთა საფუძველზეც გაკეთდა დოკუმენტური დასკვნა;

– მონაცემებს დადგენილი პრიორიტეტის შესახებ;

– დასკვნას გამოგონების ერთიანობაზე;

– გამოგონების ფორმულის დაზუსტებულ ტექსტს;

– საინფორმაციო წყაროებს, რომლებშიც წარმოდგენილი გამოგონების ნიშნები მთლიანად ან ნაწილობრივ ემთხვევა სავარაუდო გამოგონების არსებით ნიშნებს.

განმცხადებელმა. დოკუმენტური დასკვნის მიღების დღიდან ორი თვის ვადაში უნდა აცნობოს საქპატენტს თავისი მოსაზრება გამოგონების პატენტუნარიანობის შესახებ, თუ დათქმულ ვადაში ეს მოსაზრება არ ეცნობება საპატენტო უწყებას, მაშინ მაინც გამოიტანება გადაწყვეტილება პატენტის გაცემის თაობაზე.

უნდა აღინიშნოს, რომ თუ სრული ექსპერტიზის შედეგების მიხედვით პატენტი გაიცემა მასზე ინფორმაციის სამრეწველო საკუთრების ოფიციალურ ბიულეტენში გამოქვეყნებასთან ერთად, არასრული ექსპერტიზის შემთხვევაში გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ პატენტის გაცემას წინ უსწრებს გამოქვეყნება. თუ მოხდა ისე, რომ პატენტი გაიცა მასზე ინფორმაციის გამოქვეყნების გარეშე, მაშინ ასეთ

პატენტს იურიდიული ძალა არ აქვს. ბიულეტენში გამოქვეყნებული რეფერატის გარდა ნებისმიერ პირს შეუძლია გაეცნოს სრულ აღწერილობას და ნებისმიერ საგანაცხადო მასალას. შემდეგ, თუ საქპატენტში 90 დღის განმავლობაში არ შემოვიდა შედაგება გაიცემა პატენტი.

თუ დაინტერესებული პირის მიერ საპატენტო უწყებაში შევიდა შედაგება საქპატენტი აღგენს მის მართლზომიერებას და თუ დადასტურდა, რომ შედაგების შედეგად გამოგონებას ეკარგება სიახლე, მაშინ უქმდება ადრე მიღებული გადაწყვეტილება პატენტის გაცემაზე, რაც ეცნობება განმცხადებელს.

როცა შედაგების შედეგად ვლინდება სავარაუდო გამოგონების არსებითი ნიშნების ნაწილობრივი დამთხვევა, მაშინ განმცხადებელს ეცნობება შედაგების შესახებ, რომელმაც ორ თვეში უნდა გადაწყვიტოს შედაგების მართებულობა და შესაბამისად შეცვალოს ან უცვლელად დატოვოს გამოგონების ფორმულა. საქპატენტი შესაბამისად მოამზადებს ადრინდელი გადაწყვეტილების კორექტირებას (ან დასტოვებს უცვლელად), და მასალების გამოქვეყნებასთან ერთად გასცემს პატენტს. მოდავეს ყველა შემთხვევაში აქვს უფლება მიმართოს სასამართლოს.

როგორც სრული ასევე არასრული ექსპერტიზის დროს მოწმდება გამოგონების შესაბამისობა სიახლისა და სამრეწველო გამოყენებადობისადმი.

სამრეწველო გამოყენებადობის შემოწმება

ამ კრიტერიუმის შემოწმების ძირითადი არსი გამოიხატება იმაში, რომ შესწავლილ იქნეს:

განაცხადში წარმოდგენილი მონაცემების თანახმად ადამიანის საქმიანობის რომელ სფეროში შეიძლება გამოგონების გამოყენება:

გამოგონების დამოუკიდებელ მუხლში დახასიათებული ობიექტის განხორციელებადობის შესაძლებლობა, რაც უნდა ვლინდებოდეს აღწერილობიდან ანდა უნდა დასტურდებოდეს სპეციალისტისათვის

პრიორიტეტის თარიღამდე ცნობილი მეთოდების და საშუალებების გამოყენებით.

განცხადებული გამოგონება ისე უნდა იყოს აღწერილი, რომ დასტურდებოდეს იმ ტექნიკური შედეგის მიღწევა, რომელიც დასახული აქვს განმცხადებელს. ამ კრიტერიუმის დასაკმაყოფილებლად აღწერილობაში უნდა იყოს წარმოდგენილი გამოგონების კონკრეტული მაგალითი.

სიახლის შემოწმება

სიახლე მოწმდება მოძიებულ ერთ-ერთ ობიექტთან (ანალოგთან) განცხადებული გამოგონების არსებითი ნიშნების შედარებით. შემოწმებისას მხედველობაში მიიღება სავარაუდო გამოგონების არსებითი ნიშნების ერთობლიობა, მოყვანილი გამოგონების ფორმულის დამოუკიდებელ და დამოკიდებულ მუხლებში. რაც შეეხება ობიექტს, რომელთანაც ხდება გამოგონების შედარება სიახლის შემოწმებისას, მხედველობაში მიიღება ნებისმიერი სახით გადმოცემული მისი არსებითი ნიშნების ერთობლიობა. მაგალითად, თუ ნახაზი ან სქემა გადმოსცემს არსებითი ნიშნების ერთობლიობას ისე, რომ სრულფასოვნად შედარდეს გამოგონების ნიშნების ერთობლიობასთან, მაშინ საკმარისია ამ ნახაზის ან სქემის ანალიზიც სხვა მასალების გარეშე. სტატიის ან სხვა სახის აღწერის ანალიზისას მხედველობაში მიიღება ნებისმიერი ის ნაწილი, რომელიც შედარებისათვის საკმარისად გადმოსცემს არსებითი ნიშნების ერთობლიობას. ასევე დაპირისპირებული გამოგონების აღწერილობის ანალიზისას.

ამასთან აღსანიშნავია, რომ მოწმდება საქპატენტში ყველა ადრე შეტანილი განაცხადი, რომლებიც არ არის გატანილი. იგივე ავტორის ადრინდელი განაცხადი, რომელზეც პატენტი არ გაიცა სიახლის შემოწმებისას არ მიიღება მხედველობაში.

თუ შემოწმებისას აღმოჩნდა, რომ სავარაუდო გამოგონების არსებითი ნიშნების ერთობლიობა იდენტურია ანალოგის არსებითი ნიშნების ერთობლიობისა (ან ეკვივალენტურია) მაშინ გამოგონებას სი-

ახლე არ გააჩნია და საპატენტო უწყებას გამოაქვს უარყოფითი გადაწყვეტილება პატენტის გაცემის თაობაზე. ინსტრუქციის თანახმად ეკვივალენტური ნიშნების შემოწმება სიახლის კრიტერიუმის ანალიზისას საპატენტის მიერ არ ტარდება.

საგამომგონებლო დონის შემოწმება

ამ კრიტერიუმის შემოწმება ტარდება მხოლოდ ადრე ჩამოთვლილი იმ დარგების ობიექტების მიმართ, რომლებიც ექვემდებარება სრული ექსპერტიზის ჩატარებას. ამ შემთხვევაშიც ექსპერტიზის პროცესში მხედველობაში მიიღება მხოლოდ გამოგონების ფორმულაში გადმოცემული ყველა არსებითი ნიშნების ერთობლიობა. ამასთან შეფასება ხდება „საშუალო დონის სპეციალისტის“ თვალთახედვით. მაშასადამე, აკადემიკოსის, ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორის ან კანდიდატის ცოდნა, რომელიც აღემატება საშუალო დონის სპეციალისტის ცოდნას ამ კრიტერიუმის ანალიზისას მისაღები არ არის. ექსპერტიზის ჩატარების ინსტრუქცია ადგენს, რომ გამოგონება აშკარად განსხვავდება მოცემულ დარგში ტექნიკის არსებულ დონისაგან, თუ არ გამოვლინდა ის იდენტური ან ეკვივალენტური ნიშნები, რომლითაც ხასიათდება ტექნიკური შედეგის მისაღწევად გამოგონების განმასხვავებელი არსებითი ნიშნები.

ინსტრუქცია იძლევა აგრეთვე ჩამონათვალს რა შემთხვევაში არ აკმაყოფილებს საგამომგონებლო დონეს განცხადებული გამოგონება.

საგამომგონებლო დონეს არ აკმაყოფილებს შემდეგი სავარაუდო გამოგონებანი:

– ტექნიკური შედეგის მისაღწევად, ცნობილ საშუალებაზე, რომელიმე დამატებითი ცნობილი ნაწილის (ნაწილების) დამატება, რომელიც უერთდება ამ საშუალებას ცნობილი წესებით, რომლის მიმართ ზეგავლენა გამოწვეულია მხოლოდ ასეთი დამატებებით;

– ტექნიკური შედეგის მისაღწევად, ცნობილი საშუალების რომელიმე ნაწილის (ნაწილების) შეცვლა სხვა ცნობილი ნაწილებით, რომლის მიმართაც ზეგავლენა გამოწვეულია მხოლოდ ასეთი შეცვლის

მეშვეობით;

– ცნობილი საშუალებებიდან რომელიმე ნაწილის (ელემენტის, მოქმედების) მოცილება, რომელიც იწვევს ერთდროულად მასზე დამოკიდებული ფუნქციისა და მიღწეული შედეგების მოცილებას (გამართლება, მასის ამაღლება, გაბარიტების შემცირება, ლითონშემცველობა, საიმედოობის ამაღლება, პროცესის ხანგრძლივობის შემცირება და სხვ.);

– ერთნაირი ტიპის ელემენტების რაოდენობრივი გაზრდა, რომლის მოქმედებაც აძლიერებს ტექნიკურ შედეგს, რომელიც განპირობებულია მხოლოდ ასეთი ელემენტების მოქმედებით;

– ტექნიკური შედეგის მისაღწევად, ცნობილი საშუალების ან მისი ნაწილის (ნაწილების) შესრულება, ცნობილი მასალებით ან საშუალებებით;

– ისეთი საშუალების შექმნა, რომელიც შედგება ცნობილი ნაწილებისაგან, რომელთა შერჩევა და ურთიერთკავშირი განხორციელებულია ცნობილი წესებისა და რეკომენდაციების საფუძველზე. ამათგან ტექნიკური შედეგი მიიღწევა ობიექტის მხოლოდ ცნობილი ნაწილებისა და მათ შორის ურთიერთმაკავშირებელი საშუალებებით;

– ცნობილი საშუალების, ხერხის, ნივთიერების, შტამის ახალი დანიშნულებით გამოყენება განპირობებულია ცნობილი საშუალებით, სტრუქტურით, შესრულებით და ცნობილია, რომ მხოლოდ ასეთი საშუალება, სტრუქტურა და შესრულება აუცილებელი ახალი დანიშნულებით მის გამოსაყენებლად.

გამოგონება არ შეესაბამება საგამომგონებლო დონეს, როცა რაოდენობრივი ნიშნის (ნიშნების) შეცვლის საფუძველზე წარმოდგენილია ისეთი ნიშნების ურთიერთკავშირი, რომელიც ცვლის მხოლოდ მის გარეგნულ სახეს, თუ ცნობილია, რომ თითოეული მათგანის ზეგავლენა ტექნიკურ შედეგზე და მათი დანიშნულება ანდა მათი ურთიერთკავშირი შეიძლება მიღებული ყოფილიყო ცნობილი კანონზომიერებით გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც:

– გადალახულია სპეციალისტების შეხედულება უკვე მიღწეული ტექნიკური შედეგის შეუძლებლობის შესახებ.

– მიღწეულია შედეგი, რომელიც აკმაყოფილებს დიდი ხნის წინათ არსებულ საზოგადოებრივ მოთხოვნას, რომლის მიღწევაც ვერ შეძლეს სპეციალისტებმა.

საგამომგონებლო დონის მოთხოვნებს შეესაბამება, დადგენილი სტრუქტურით ახალი ინდივიდუალური შენაერთის მიღების ხერხი, რომელიც:

– დაფუძნებულია შენაერთების მოცემული კლასის ან ჯგუფისათვის ახალ რეაქციაზე;

– დაფუძნებულია შენაერთების მოცემული კლასის ან ჯგუფისათვის ცნობილ რეაქციაზე, რომლის ჩატარების პირობები უცნობი იყო;

– გვაძლევს ახალი კლასის შენაერთს;

– კომპოზიცია, რომელიც შედგება უკიდურეს შემთხვევაში, ორი ან მეტი ცნობილი ინგრედიენტისაგან, რომელიც უზრუნველყოფს სინერგეტიკულ ეფექტს (ე. ი. ამჟღავნებს ორთავე ინგრედიენტის თვისებებს, ხოლო თვისების რაოდენობრივი მაჩვენებლები ერთ-ერთ მათგანს მეტი აქვს ცალკეული ინგრედიენტის თვისების მაჩვენებელზე);

– ინდივიდუალური შენაერთი, რომელიც ხდება ცნობილი საერთო სტრუქტურული ჯგუფის ფორმის შენაერთში (სელექციური გამოგონება), მაგრამ არ არის აღწერილი, როგორც სპეციალურად მიღებული და გამოკვლეული, ამასთან ხარისხობრივი ან რაოდენობრივი მიმართებით ამჟღავნებს ამ ჯგუფის შენაერთისათვის ახალ თვისებას.

ექსპერტი ვერ დაასკვნის, რომ გამოგონება არ შეესაბამება საგამომგონებლო დონის მოთხოვნებს იმის გამო, რომ ტექნიკური შედეგის გახსნის მექანიზმი განაცხადის მასალებში მას მოეჩვენა უბრალოდ, თუ ეს მექანიზმი ცნობილი გახდა არა ტექნიკის დონიდან, არამედ მხოლოდ განაცხადის მასალებიდან.

საგამომგონებლო დონის ანალიზის შედეგად ექსპერტს გამოაქვს გადაწყვეტილება პატენტის გაცემის თაობაზე. შემოწმების პროცესში ექსპერტის წინადადებით ან საკუთარი ინიციატივით განმცხადებელმა შეიძლება დაახუსტოს გამოგონების ფორმულა. ამ შემთხვევაში მან უნდა იხელმძღვანელოს საპატენტო პრაქტიკის განუ-

ხრელი წესით და დაზუსტებული ფორმულით არ გააფართოვოს გამოგონების დაცვის ფარგლები. ამ თვალსაზრისით ძალზე მნიშვნელოვანია განაცხადის კვალიფიციურად გაფორმების ფაქტი, რადგან განაცხადის განსახილველად მიღების შემდეგ აღწერილობაში და განსაკუთრებით გამოგონების ფორმულაში ცვლილებების შეტანა შეზღუდულია. ახალი მონაცემების და არსებითი ნიშნების შეტანა კი საერთოდ არ დაიშვება. ასევე არსებითი ნიშანი, რომელიც ფიგურირებს აღწერილობაში გამოგონების ფორმულაში ვეღარ გადაინაცვლებს, თუ ის აფართოვებს გამოგონების დაცვის ფარგლებს.

აღწერილი სრული ექსპერტიზის შემდეგ საქართველოს პატენტის გაცემისათვის საჭირო აღარ არის გამოქვეყნების შემდეგ 90 დღიანი ლოდინი და პატენტის გაცემა ხდება გამოქვეყნებასთან ერთდროულად.

როგორც ადრე აღინიშნა ექსპერტიზის ნებისმიერი გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს სააპელაციო პალატაში ან სასამართლოში.

საქართველოში საპატენტო უფლებების გაფორმება ყოფილი სსრ კავშირის საპატენტო უწყებაში გამოგონებების და სამრეწველო ნიმუშების რეგისტრაციის საფუძველზე

საბჭოთა კავშირის დაშლასთან ერთად წარმოიშვა სამართლებრივი ვაკუუმი იმ გამოგონებების და სამრეწველო ნიმუშების ავტორების უფლებათა დაცვის თვალსაზრისით, რომლებიც იყო რეგისტრირებული საბჭოთა კავშირის აღმოჩენათა და გამოგონებათა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ (რეგისტრირებულის ქვეშ წინამდებარე ტექსტში იგულისხმება ისეთი გამოგონებები და სამრეწველო ნიმუშები, რომლებზეც გაიცა პატენტები ან საავტორო მოწმობები, ან რომლებზეც ჯერ კიდევ ექსპერტიზა არ დასრულებულა). აღნიშნული სიტუაციის მოწესრიგების მიზნით საქართველოს მეცნიერებისა და ტექნიკის სამინისტროს კოლეგიის მიერ 1992 წლის 21 ივლისს დამტკიცდა საქართველოს რესპუბლიკის დამცავი დოკუმენტების გა-

ფორმების სპეციალური წესი და ექსპერტიზის ჩატარების ინსტრუქცია. ამ წესის და ინსტრუქციის მიღების საფუძველი იყო საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის 1992 წლის 16 მარტის №№ 302 და 303 დადგენილებები. მათ თანახმად დაშვებულ იქნა საქართველოს პატენტის გაცემა ყოფილი სსრ კავშირის საავტორო მოწმობით ან პატენტით დაცულ, ისევე როგორც განსახილველად მიღებულ (მიუსხედავად იმისა გამოტანილია თუ არა გადაწყვეტილება დამცავი დოკუმენტის გაცემის შესახებ) განაცხადში წარმოდგენილ გამოგონებებზე და სამრეწველო ნიმუშებზე. ამასთან საქართველოს რესპუბლიკის პატენტი გაიცემა საავტორო მოწმობით ან პატენტით დაცულ გამოგონებაზე თუ არ ამოიწურა დაცვის 20 წლიანი ვადა, ხოლო სამრეწველო ნიმუშებისათვის 15 წლიანი ვადა.

„გადაფორმებული“ პატენტის მოქმედების ვადა საქართველოში აითვლება ყოფილ სსრ კავშირის უწყებაში განაცხადის შეტანის თარიღიდან.

აღნიშნული პირობები მოქმედებს როგორც საქართველოს მაცხოვრებლებისთვის, ისევე ნებისმიერ უცხოეთის ქვეყნის მოქალაქეთათვის, რომლებსაც აქვთ დამცავი დოკუმენტები ყოფილ სსრ კავშირში ან შეტანილი აქვთ განაცხადები, რომლებზედაც ექსპერტიზა მიმდინარეობს.

განაცხადი უნდა შეიცავდეს განცხადებას (დადგენილი ფორმის); ყოფილი სსრ კავშირის საპატენტო უწყების მიერ გაცემული პატენტის, საავტორო მოწმობის ასლს (აღწერილობითურთ); პატენტის გაცემის შესახებ დადებით გადაწყვეტილებას ან საპრიორიტეტო ცნობას; ყველა წარმოდგენილი დოკუმენტის ავთენტიკურ ქართულ თარგმანს; რეფერატს (გამოგონებისთვის), ნახაზებს (თუ საჭიროა). თუ პატენტი მოითხოვება ყოფილი სსრ კავშირის საპრიორიტეტო ცნობის საფუძველზე მაშინ საჭიროა სსრკ უწყების სამართალმემკვიდრის – რუსეთის საპატენტო უწყების მიერ დამოწმებული განაცხადის ასლიც. როცა პატენტი მოითხოვება დადებითი გადაწყვეტილების საფუძველზე მაშინ ამ გადაწყვეტილების და მისი ავთენტიკური თარგმანის წარდგენასთან ერთად საკმარისია მასში მოყვანილი გამო-

გონების ფორმულის თანახმად ქართულ ენაზე აღწერილობის მიწოდება.

ასევე აუცილებელია შესაბამისი საფასურის გადახდა, როდესაც საქართველოს პატენტი მოითხოვება სსრკ პატენტის ან საავტორო მოწმობის საფუძველზე. საპატენტო ექსპერტიზა შემოიფარგლება ფორმალური მოთხოვნების შემოწმებით და წარმოდგენილი მასალების თარგმანის ავთენტიკურობის შესწავლით. თუ ეს მოთხოვნები დაცულია გაიცემა საქართველოს პატენტი.

ასეთივე წესით გაიცემა საქართველოს პატენტი სსრკ საპატენტო უწყების დადებითი გადაწყვეტილების საფუძველზე. ხოლო სსრკ საპატენტო უწყების საპრიორიტეტო ცნობის საფუძველზე საქართველოს პატენტი გაიცემა ჩვეულებრივი ექსპერტიზის შედეგად.

საერთაშორისო განაცხადი

საქართველოში საპატენტო უფლებების გაფორმება გამოგონებაზე შეიძლება საერთაშორისო განაცხადის მეშვეობითაც. საერთაშორისო განაცხადია ის განაცხადი, რომელიც ფორმდება საერთაშორისო საპატენტო კოოპერაციის ხელშეკრულების (შემდგომში ხელშეკრულება) პირობების თანახმად. ხსენებული ხელშეკრულება, რომლის მონაწილეა საქართველო, ადგენს მოთხოვნებს საერთაშორისო განაცხადის შედგენილობის და გაფორმების მიმართ. ეს მოთხოვნები საქართველოში ადრე აღნიშნული კანონმდებლობით ჩამოყალიბებული მოთხოვნების იდენტურია. ხელშეკრულების თანახმად საერთაშორისო განაცხადის წარდგენის უფლება აქვთ მონაწილე ქვეყნების მოქალაქეებს, მუდმივი ადგილსამყოფელის მქონე პირებს ან მოქმედი სამეწარმეო საქმიანობის (საწარმოს) მქონე პირებს. ყოველი მასში მონაწილე ქვეყნის მოქალაქეს შეუძლია ერთ სამუშაო ენაზე (ინგლისური, რუსული, ფრანგული, გერმანული, იაპონური, ჩინური, ესპანური), გაფორმებული განაცხადი წარადგინოს საკუთარი ქვეყნის საპატენტო უწყებაში ან სხვა „მიმღებ“ უწყებაში იმ ქვეყნების მინიშნებით, სადაც მოითხოვება საპატენტო დაცვა. საქართველო

თუ იქნა აღნიშნული უცხოელი განმცხადებლის მიერ, განაცხადი უნდა იყოს შედგენილი ინგლისურ ან რუსულ ენაზე. საქართველოს მოქალაქეს თავის მხრივ შეუძლია ინგლისურად, ხოლო თუ დაცვა მოითხოვება დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის ქვეყნებში რუსულად გაფორმებული ერთი განაცხადით მოითხოვოს დაცვა მრავალ ქვეყანაში საკუთარი ქვეყნის ჩათვლით. განაცხადი წარედგინება საქაატენტს, რომელიც შეასრულებს მიმღები უწყების ფუნქციებს და ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ფორმალური მოთხოვნების შემოწმების შემდეგ თავად უზრუნველყოფს განაცხადის გადაგზავნას საერთაშორისო ბიუროში. განმცხადებელი ვალდებულია გადაიხადოს საერთაშორისო საგანაცხადო საფასური, რომლის ოდენობაც დამოკიდებულია აღნიშნული ქვეყნების (რომლებშიც მოითხოვება საპატენტო დაცვა) რაოდენობაზე, მაგრამ ზღვრული გადასახადი განაცხადის მიწოდების სტადიაზე დათქმულია 10 ქვეყნის ანგარიშით, თუ აღნიშნულია 10 ქვეყანაზე მეტი, მაშინ საფასური ზღვრულის ტოლია. განაცხადის მიმღებ უწყებაში შეტანით იწყება საერთაშორისო პროცედურა, რომელიც აუცილებლად ითვალისწინებს საერთაშორისო ძიების ჩატარებას და პრიორიტეტიდან 18 თვის შემდეგ გამოქვეყნებას. საერთაშორისო ძიება ტარდება ხელშეკრულებით დადგენილ რომელიმე უფლებამოსილ ორგანოს მიერ. ეს ორგანოებია შემდეგი ქვეყნების საპატენტო უწყებები: ავსტრალიის, ავსტრიის, ჩინეთის, იაპონიის, რუსეთის, ესპანეთის, შვეციის, აშშ-ს, ევროპის საპატენტო უწყება. ყოველი ქვეყანა ამ ორგანოთა რიცხვიდან თავად ირჩევს მისთვის მისაღებს. საქართველოსთვის ეს უწყებებია რუსეთისა და ევროპის საპატენტო უწყება. ეს იმას ნიშნავს, რომ საქართველოს მოქალაქის მიერ წარდგენილ განაცხადს საერთაშორისო ძიება ჩაუტარდება ერთ-ერთ ამ ორ უწყების მიერ. ეს კი დამოკიდებულია განმცხადებლის არჩევანზე. თუ იგი აპირებს პატენტის მიღებას ევროპის ან ამერიკის ქვეყნებში მაშინ უნდა აირჩეს ევროპის საპატენტო უწყება. ამ უკანასკნელმა ყოფილი სოციალისტური ქვეყნებისთვის დააწესა შეღავათიანი გადასახდელი 25%-ის ოდენობით დათქმულთან შედარებით, ანუ საქართველოს მოქალაქე გადაიხდის

არა 2400 გერმანულ მარკას არამედ მის 25%-ს. საერთაშორისო ძიების საფუძველზე უფლებამოსილი ორგანო აღგენს ანგარიშს, რომელიც შეიცავს მონაცემებს გამოვლენილ ანალოგების შესახებ. ძიება უპირატესად დგინდება საპატენტო ინფორმაციის გამოყენებით. საერთაშორისო ანგარიში ეგზავნება განმცხადებელს, რომელიც აფასებს საკუთარ გამოგონებას და საბოლოოდ მოხაზავს იმ ქვეყანათა წრეს, სადაც მას შეუძლია მიიღოს პატენტი. გარდა ამისა, განმცხადებელმა შეიძლება გადაწყვიტოს განაცხადის გაუქმება თუ ის დარწმუნდა გამოგონების პატენტუნარიანობის სისუსტეში. საბოლოო არჩევანი უნდა მოხდეს არაუგვიანეს 20 თვისა ან 30 თვისა პრიორიტეტის თარიღიდან და განაცხადი უნდა იქნეს გადატანილი შესაბამისი ქვეყნების საპატენტო ექსპერტიზის ეროვნულ ფაზაში. 30 თვის ვადა ეძლევათ იმ ქვეყნების განმცხადებლებს, რომლებიც ამ ხელშეკრულების მეორე თავის მონაწილენია. ამ თავის პირობაა საერთაშორისო წინასწარი ექსპერტიზის ჩატარება. ხელშეკრულების ამ პირობის გავრცელება დამოკიდებულია მონაწილე ქვეყნის სურვილზე. წინასწარი საერთაშორისო ექსპერტიზის ჩატარება სავალდებულო არ არის შვეიცარიის, საბერძნეთის, ლიხტენშტეინის და ესპანეთის პატენტის მოთხოვნისას. ხოლო ამ ქვეყნების განმცხადებლები ვერ ისარგებლებენ წინასწარი ექსპერტიზის ჩატარების პროცედურით. წინასწარი ექსპერტიზის საფუძველზე, რომელსაც ატარებს ზემოაღნიშნული უფლებამოსილი ორგანოთაგან ერთ-ერთი (გარდა ესპანეთის უწყებისა), დგება დოკუმენტური დასკვნა, სადაც მიეთითება აკმაყოფილებს თუ არა განაცხადში აღწერილი გამოგონება პატენტუნარიანობის კრიტერიუმებს. დასკვნა გადაეგზავნება განმცხადებელს, რაც საერთაშორისო პროცედურის დამთავრების მაუწყებელია. განმცხადებელმა განაცხადი უნდა გადაიყვანოს ეროვნულ ფაზაში ყველა იმ ქვეყნის მოთხოვნების შესაბამისად, სადაც სურს მიიღოს პატენტი. ამასთან აღსანიშნავია, რომ ეროვნულ ფაზაში დამოუკიდებლად ტარდება საპატენტო ექსპერტიზა, რადგან ხელშეკრულების თანახმად წინასწარი საერთაშორისო ექსპერტიზის დასკვნა სავალდებულო არ არის. საბოლოოდ პატენტის გაცემა ხდება ეროვნული ნორმატიული

აქტების ყველა მოთხოვნების დაცვით. საქართველოს პატენტის მისაღებად განაცხადის ეროვნულ ფაზაში გადატანისას იგი უნდა ითარგმნოს ქართულ ენაზე. ასევე ქართველი განმცხადებელი ვალდებული იქნება თავისი ხარჯებით თარგმნოს განაცხადი, მაგალითად, იაპონურად ან სხვა ენაზე.

საპატენტო უფლება-მოვალეობანი

ცნობილია, რომ კანონმდებლობით მინიჭებული უფლება-მოვალეობანი იძენენ სოციალურ მნიშვნელობას მხოლოდ იმ შემთხვევაში და იმ პირობით, როცა მათი შესრულება რეალურია. უფლებების და მოვალეობების რეალური განხორციელება შეიძლება მოხდეს ნებაყოფლობით. ეს გარკვეულ წილად მორალური ხასიათის გარანტიად გვევლინება, კანონმდებლობით დათქმული უფლება-მოვალეობების გამოყენებისთვის. სახელმწიფომ რომ უზრუნველყოს კანონის ქმედითობა იგი აწესებს იურიდიულ გარანტიებსაც, რაც იმაში გამოიხატება, რომ ახორციელებს სამართალდამცავ ღონისძიებებს, რომლებიც ითვალისწინებენ მოვალეობის იძულებით შესრულებას თუ ვალდებული მხარე გაურბის ან არ ასრულებს კანონისმიერ მოქმედებას.

უფლებების და მოვალეობების წარმოშობის შეცვლის და შეწყვეტის საფუძველი ყოველთვის არის გარკვეული ფაქტის დადგომა რეალურად, რომელსაც კანონი ანიჭებს იურიდიულ მნიშვნელობას და ასახავს მას შესაბამის საკანონმდებლო ნორმებში. ასეთ ფაქტებს იურიდიული ფაქტები ეწოდებათ. უფლებები, რომლებიც რომელიმე პირს ეკუთვნის პიროვნების უფლებებია და იყოფიან სამოქალაქო, სამოქალაქო-საპროცესო, შრომით, ადმინისტრაციულ და სხვა სახეებად. შემდგომში ძირითადად განიხილება სამოქალაქო უფლებები, რადგან ყველა ქვეყანაში საპატენტო უფლება-მოვალეობანი ძირითადად სამოქალაქო სამართლის ნორმებში პოვებს ასახვას.

სამოქალაქო უფლებები წარმოიშობიან რაიმე კონკრეტული მოქმედების შესრულებით ან რაიმე მოვლენის დადგომით.

საპატენტო უფლებამოვალეობანი წარმოიშვება დასაპატენტებელი ობიექტის შექმნით, განაცხადის მიწოდებით, პატენტის გაცემით, დაპატენტებული ობიექტის გამოყენებით და ა. შ. მათი შეწყვეტა ან წარმოშობა ასევე შეიძლება მოხდეს ისეთი მოვლენის დადგომით,

როგორცაა იმ ვადის გასულა, რომელთანაც კანონი აკავშირებს კონკრეტული უფლებების წარმოქმნას ან შეწყვეტას. 4

სამოქალაქო უფლებები იყოფა პირად არაქონებრივ და ქონებრივ უფლებებად.

ეკონომიკური შინაარსის მქონე უფლებებს ეწოდებათ ქონებრივი. ასეთებია გამოგონებაზე, სასარგებლო მოდელზე ან სამრეწველო ნიმუშზე პატენტით დადასტურებული განსაკუთრებული უფლება, დაპატენტებული ობიექტის გამოყენების შედეგად შესაბამისი ფულადი შემოსავლის მიღების უფლება და სხვა.

პირად არაქონებრივ უფლებებად ითვლება ის უფლებები, რომლებიც პიროვნებისაგან განუყოფელია და სხვა პირს ვერ გადაეცემა, მაგალითად, გამოგონებაზე (ნებისმიერ ნაწარმოებზე) ავტორობის უფლება, მათთვის სპეციალური სახელწოდების მინიჭების უფლება და სხვა.

სამართლის თეორიიდან ცნობილია, რომ პირადი არაქონებრივი და ქონებრივი უფლებები თავის მხრივ იყოფიან ორ კატეგორიად: აბსოლუტური და შეფარდებითი. აბსოლუტური უფლებები ისინია, რომლებიც პიროვნებას (სუბიექტს) აძლევენ საშუალებას, რომ მოთხოვოს პირთა განუსაზღვრელ წრეს გარკვეული ქმედობებისგან თავის შეკავება. მაგალითად, არავის არ აქვს უფლება სხვის მაგიერ გამოაცხადოს საკუთარი თავი გამოგონების ან ნებისმიერი ნაწარმოების ავტორად. ასევე აკრძალულია ნებისმიერი პირის მიერ სხვისი განსაკუთრებული უფლებების გამოყენება.

შეფარდებითი უფლება გამოიხატება რომელიმე კონკრეტული პირისაგან რაიმე ქმედობის განხორციელების მოთხოვნის შესაძლებლობაში. აღნიშნულ შემთხვევაში უფლებამოსილი პირის ინტერესის დაკმაყოფილება მის მოქმედებაზე არ არის დამოკიდებული, არამედ მეორე პირის მოქმედებაზე. ანუ მისი უფლება ეფარდება მეორე პირის მოვალეობას. შეფარდებითი უფლების მაგალითია ნებისმიერი ხელშეკრულების პირობებიდან გამომდინარე უფლება. მაგალითად, ლიცენზიარს უფლება აქვს მოსთხოვოს ლიცენზიატს, რომ ამ უკანასკნელმა გადაუხადოს განსაზღვრული თანხა. 5

საპატენტო უფლება-მოვალეობანი შეიძლება დაიყოს ოთხ კატეგორიად:

1. ობიექტის შექმნიდან გამომდინარე.
2. განაცხადის მიწოდებიდან გამომდინარე.
3. პატენტის გაცემაზე დადებითი გადაწყვეტილებიდან და განაცხადის გამოკვეყნებიდან გამომდინარე.
4. პატენტიდან გამომდინარე.

გამოგონების შექმნის ფაქტიდან გამომდინარე უფლება-მოვალეობანი

გამომგონებელმა უნდა იხელმძღვანელოს საპატენტო პრაქტიკის პრინციპით, რომ საჭიროა რაც შეიძლება სწრაფად დაიმიჯიდროს პრიორიტეტი, რადგან სავარაუდოა, რომ მას სხვამ დაასწროს და მომავალში მორალური თუ ეკონომიკური ზასიათის სარგებელიც სხვამ ნახოს. მაშასადამე, გამომგონებელმა უნდა გამოიყენოს გამოგონების შექმნის ფაქტით წარმოქმნილი უფლება და საპატენტო უწყებაში განაცხადის მიწოდებით მოითხოვოს პატენტი.

ეს უფლება გამომგონებელს ბუნებით ეკუთვნის და ამდენად არ აქვს მნიშვნელობა ქმედუნარიანია იგი თუ არა. თუ გამომგონებელი არაქმედუნარიანია, თუნდაც ასაკის გამო, მაგალითად, იგი სულ შეიდი წლისაა, მაგრამ შეუძლია თუნდაც საკუთარ მშობლებს სრულად განუმარტოს მის მიერ შექმნილი გამოგონების არსი, მაშინ ასეთ გამომგონებელს უფლება აქვს მოითხოვოს პატენტის მიღება. პროცესუალურად, ამ შემთხვევაში უნდა იქნეს დაცული არასრულწლოვანთათვის განკუთვნილი შესაბამისი წესები სამოქალაქო ურთიერთობათა განხორციელების თვალსაზრისით. იმ მომენტიდანვე, როდესაც გამომგონებელი დარმუწნდება, რომ პატენტის აღება შესაძლებელია სწორად უნდა განისაზღვროს ის სუბიექტი, რომელიც არის უფლება-მოსილი მიაწოდოს განაცხადი და მოითხოვოს პატენტი. ამ საკითხის გადაჭრა აქტუალურია მაშინ, როდესაც გამომგონებელი რაიმე სახის შრომით ურთიერთობებს ასრულებს. უფლებას გამოგონების საპატე-

ნტო დაცვაზე, რომელიც სამართლის ბუნებითი თეორიიდან გამომდინარე ეკუთვნის გამომგონებელს და შესაბამისადვე არის ასახული საქართველოს კანონმდებლობაში თან სდევს გარკვეული ხასიათის შრომითი მოვალეობანი.

მუშაკი ჩვეულებრივად მოვალეა აცნობოს დამქირავებელს გამომგონების შექმნის ფაქტი. ამის შემდეგ ორივე მხარემ უნდა იხელმძღვანელონ მათ შორის არსებული შრომის ან სხვა სახის ხელშეკრულების პირობებით, რომელიც აწესრიგებს მათ ურთიერთობებს გამომგონების (ისევე როგორც სასარგებლო მოდელის, სამრეწველო ნიმუშის) შექმნის შემთხვევაში. ამ ხელშეკრულებით უნდა იყოს განსაზღვრული თუ ვის ეკუთვნის უფლება პატენტის მიღებაზე და მის შესაბამისად გაირკვეს სუბიექტი, რომელიც მიაწვდის საპატენტო განაცხადს: გამომგონებელი თუ დამქირავებელი.

იმ შემთხვევაში, როდესაც ხსენებული ხელშეკრულება არ ითვალისწინებს გამომგონების ან საპატენტო დაცვის სხვა ობიექტის მიმართ არავითარ ურთიერთობების მოწესრიგებას, მაშინ პატენტის მიღების უფლება ეკუთვნის გამომგონებელს. ამავე დროს დამქირავებლისა და გამომგონებლის სურვილით შეიძლება დაიდოს სპეციალური შეთანხმება, რომელშიც გამომგონებელი გარკვეული პირობებით დაუთმობს დამქირავებელს პატენტის მიღების უფლებას როგორც მის უფლებამონაცვლეს. ამ შემთხვევაში, განაცხადს პატენტის მიღებაზე მიაწვდის დამქირავებელი, რაც სრულ შესაბამისობაში იქნება მოქმედ კანონმდებლობასთან, რომელიც ითვალისწინებს პატენტის გაცემას გამომგონებლის უფლებამონაცვლეზეც.

როდესაც გამომგონებელი რაიმე საწარმოს ან ორგანიზაციის მუშაკია პატენტის მიღების უფლების მქონე სუბიექტის გარკვევისათვის მიზანშეწონილი იქნება მცირე მიმოხილვის მოტანა თანამედროვე საპატენტო პრაქტიკისა და შედარებითი ანალიზის წარმოდგენა თუ რომელი ქვეყანა როგორ სწყვეტს წარმოდგენილ საკითხს.

ამჟამად განაცხადის წარდგენის ორი სისტემაა ცნობილი. პირველი, რომელიც შემოიღო ამერიკის შეერთებული შტატების პრაქტიკამ და რომელსაც მისდევს ქვეყნების აბსოლუტური უმრავლესობა,

სობა არის საგამომგონებლო სისტემა. მის თანახმად პატენტის მიღების უფლება ეკუთვნის ნამდვილ გამომგონებელს და განაცხადის მიწოდების უფლებაც ეკუთვნის შესაბამისად მას. ამავე დროს ხსენებული სისტემა უშვებს განაცხადის მიწოდებას უფლებამონაცვლის მიერ, მაგრამ აშშ-ს, კანადის, ფილიპინების კანონმდებლობით განაცხადით ყველა შემთხვევაში უნდა წარდგეს ნამდვილი გამომგონებელი, ხოლო უკვე შემდეგ დაშვებულია პატენტის მიღების უფლების გადაცემა.

ინგლისურ-ამერიკული სამართლის ოჯახის ქვეყნებში უფლებათა გადაცემა მუშაკ გამომგონებელს და დამქირავებელს შორის რეგულირდება საერთო სამართლის ნორმებით.

ინგლისის საპატენტო კანონმდებლობა აშშ-ს კანონმდებლობისაგან განსხვავებით აწესებს სპეციალურ ნორმებს, რომელთა თანახმადაც პატენტის მიღების უფლება ეკუთვნის გამომგონებელს. მაგრამ, იგივე საპატენტო კანონის თანახმად მეწარმეს შეიძლება ეკუთვნოდეს პატენტი თუ მუშაკი ასრულებს მისთვის ჩვეულებრივ სამსახურებრივ მოვალეობას ან ისეთ მოვალეობას, რომელიც ჩვეულებრივის ფარგლებს სცილდება და მისგან მოსალოდნელია გამოგონების შექმნა. პრინციპი, ამ შემთხვევაში, ის არის, რომ მუშაკი უნდა ასრულებდეს ისეთ საქმიანობას და ისეთი კვალიფიკაცია უნდა გააჩნდეს მას, რომ მოსალოდნელი იყოს გამოგონება, ანუ მას უნდა ჰქონდეს დაკისრებული საგამომგონებლო მისია.

გერმანიის და სკანდინავიური ქვეყნების სპეციალური კანონმდებლობა დაწვრილებით იზილავს ურთიერთობებს მუშაკსა და დამქირავებელს შორის და კანონის ძალით წყვეტს საკითხს თუ ვის უნდა ეკუთვნოდეს პატენტის მიღების უფლება. კანონმდებლობა ემყარება დოქტრინას, რომელიც აცხადებს შემდეგ პრინციპს. გამოგონება თავისთავად გამომგონებლის კუთვნილებაა, მაგრამ თუ ის სამსახურებრივი ურთიერთობის შესრულების შედეგია, მაშინ მეწარმეს საკუთრება უნდა გახდეს. ხსენებულის თანახმად კანონი მუშაკის მოვალეობების, მისი კვალიფიკაციის და სამუშაოთა შინაარსიდან გამომდინარე აწესებს გარკვეულ შემთხვევებს, როდესაც პატენტი დამქირა-

ვებელს ეკუთვნის. ამ შემთხვევებისთვის გამოგონებაზე საკუთრების უფლების გადაცემისას არ მოითხოვება რაიმე სახელშეკრულებო პირობა ან მუშაკის თანხმობა. გამოგონების შექმნის ფაქტს მუშაკი აცნობებს დამქირავებელს და თუ ეს უკანასკნელი ოთხი თვის ვადაში არ გადაწყვეტს საპატენტო განაცხადის მიწოდებას, მაშინ პატენტი შეიძლება მიიღოს გამომგონებელმა. ამასთან როგორც ინგლისურ-ამერიკული, ისე კონტინენტური ევროპის და სხვა ქვეყნების საკანონმდებლო პრაქტიკა აწესებს, რომ გამომგონებელს (როდესაც პატენტს დამქირავებელი იღებს) უნდა მიეცეს გამოგონების ღირებულებასთან დაკავშირებით გონიერი გასამრჯელო.

ინგლისურ-ამერიკული სამართალი მეტსაც ამბობს კერძოდ იმას, რომ თუ გამომგონებლისთვის გაცემული გასამრჯელო არ არის ადეკვატური გამოგონების იმ „მოულოდნელი“ ღირსებისა, რამაც მოიტანა მოულოდნელი სარგებელი, მაშინ გამომგონებელს უფლება აქვს მოითხოვოს დამატებითი გასამრჯელო. ამ წესით ირკვევა, რომ შეიძლება არსებობდეს განსაკუთრებული ხასიათის „მოულოდნელი“ გამოგონება. ამ შემთხვევაში, საერთოდ საკითხავია შეიძლება კი რომ კანონის ძალით პატენტი ეკუთვნოდეს დამქირავებელს?

მეორე სისტემა არის საგანმაცხადებლო. მისი პრაქტიკაში შემომტანი საფრანგეთია და მას მისდევენ ძირითადად ფრანგულ-რომანული სამართლის ოჯახის ქვეყნები. ამ ქვეყნების საპატენტო კანონის თანახმად პატენტის მიღებაზე განაცხადი შეიძლება წარადგინოს ნებისმიერმა პირველმა განმცხადებელმა. ამავე დროს საფრანგეთის საპატენტო კანონი ითვალისწინებს ნორმებს, რომლებიც მეტნაკლებად აწესრიგებენ გამომგონებლისა და დამქირავებლის ურთიერთობებს.

პატენტი შეიძლება ეკუთვნოდეს დამქირავებელს თუ მუშაკს დაკისრებული აქვს საგამომგონებლო მისია, ან თუ იგი საქმიანობს სპეციალური დავალების თანახმად.

განასხვავებენ მუდმივ საგამომგონებლო მისიას, რომელიც წესდება შრომითი ხელშეკრულებით და მიზნობრივ საგამომგონებლო მისიას, რომელიც სახეზეა მაშინ, როდესაც მუშაკს სპეციალური დავალება აქვს მოცემული პრობლემის შესწავლის და კვლევების ჩატა-

რების მიზნით. ეს მისია მუშაკს ეკისრება სპეციალური განკარგულებით და იმ პირობით, რომ იგი განთავისუფლებული იქნება თავისი ყოველდღიური საქმიანობიდან.

იაპონიის საპატენტო კანონი, რომელმაც გაიზიარა როგორც ამერიკული საპატენტო სამართლის, ასევე გერმანიის საპატენტო კანონმდებლობის გავლენა აწესებს რომ პატენტი ყველა შემთხვევაში უნდა ეკუთვნოდეს გამომგონებელს. მაგრამ, უფლებების გადაცემა შეიძლება დაწესდეს შრომითი კანონმდებლობით ან ხელშეკრულებით და პატენტი უფლებამონაცვლეობის პრინციპით მიიღოს მეწარმემ.

ამავე დროს ყველა ქვეყნის კანონმდებლობა ადგენს, რომ როდესაც პატენტს ღებულობს გამომგონებელი მეწარმეს უნდა გააჩნდეს უფლება მარტივ, მათ შორის უსასყიდლო ლიცენზიაზე და უპირატესი შესყიდვის უფლება.

საქართველოს კანონმდებლობაში აისახა ყველა ხსენებული მიდგომა და დაწესდა, რომ პატენტის მიღების უფლება ეკუთვნის გამომგონებელს, მაგრამ შრომითი ან სხვა ხელშეკრულების საფუძველზე პატენტი უფლებამონაცვლეობის პრინციპზე დაყრდნობით შეიძლება ეკუთვნოდეს მეწარმეს. გამომგონებლის მიერ პატენტის მიღების შემთხვევაში დამქირავებელს უფლება აქვს უპირატეს შესყიდვაზე და მარტივ ლიცენზიაზე გამოგონების პრიორიტეტის დღიდანვე. ამასთანავე გათვალისწინებულია, რომ თუ მუშაკი სპეციალურად საგამომგონებლო საქმიანობისთვის იყო დაქირავებული, მაშინ პატენტი მეწარმეს ეკუთვნის. ითვლება, რომ გამომგონებელი საგამომგონებლო საქმიანობით არის დაკავებული თუ ის სამეცნიერო-კვლევითი ან საკონტრუქტორო-ტექნოლოგიური თემატიკით არის დასაქმებული.

ამ შემთხვევაში დამქირავებელი ახალი ობიექტის შექმნას ელის, რაც შეიძლება პატენტის საგანი იყოს და ბუნებრივია, ასეთი ობიექტი მისი კუთვნილება გახდეს. გასათვალისწინებელია ის, რომ როდესაც განმცხადებელი მეწარმეა აუცილებელია საპატენტო უწყებაში გამოგონებაზე უფლებების გადაცემის შესახებ შეთანხმების წარდგენა საგანაცხადო მასალებთან ერთად.

აქვე აღსანიშნავია, რომ რადგან საქართველოს საპატენტო დაცვის ძალზე მცირე პრაქტიკა გააჩნია, მოსაწესრიგებელია ბევრი საკითხი, რომელიც ეხება მუშაკთა და მეწარმეთა ურთიერთობებს და სასურველია სპეციალური კანონის მიღება. კანონმა, მრავალ სხვა საკითხთან ერთად ჩვენის აზრით, ნორმატიულად უნდა დაადგინოს რას გულისხმობს საგამომგონებლო საქმიანობა და დასაპატენტებლად წარდგენილი ობიექტის შინაარსიდან გამომდინარე უნდა დაადგინოს რომელი სახის გამოგონება შეიძლება ეკუთვნოდეს მხოლოდ გამომგონებელს და პირიქით.

თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ მეცნიერ სამართალმცოდნეთა თვალსაზრისით საერთოდ უმართებულოა გამოგონების დაგეგმვა ან დავალების გაცემა გამოგონების შექმნის თაობაზე (სწორედ ამ პრინციპის გამო სხვადასხვა ქვეყნის საპატენტო კანონი პატენტის მიღების უფლებას აძლევს გამომგონებელს), მაშინ ალბათ, ყველაზე სწორი იქნებოდა „პიონერულ“ გამოგონებაზე პატენტის მიღების უფლება ეკუთვნოდეს მხოლოდ გამომგონებელს. ამ შემთხვევაში შრომის ხელშეკრულებით გამოგონებაზე უფლებების გადაცემის საკითხი ვერ მოწესრიგდება.

ამასთან მისაღები იქნება პრინციპი, რომ პიონერულისგან განსხვავებით (რომელსაც არავითარი ანალოგი და პროტოტიპი არ მოეძებნება და ამდენად ვერც დაეალება გაიცემა ასეთ ობიექტის შექმნაზე) ჩვეულებრივი გაუმჯობესების ხასიათის გამოგონებაზე (აგრეთვე პირველ რიგში, სასარგებლო მოდელებზე), პატენტის მიღების უფლება ეკუთვნოდეს მეწარმეს.

იმის შემდეგ, რაც ზუსტად გაირკვა სუბიექტი, განმცხადებელმა უნდა შეადგინოს „სწორად გაფორმებული“ განაცხადი და მიაწოდოს საპატენტო უწყებას, რათა დაიმკვიდროს პრიორიტეტი განაცხადის მიწოდების თარიღით. საქართველოს კანონმდებლობით დაშვებულია საგანაცხადო მასალების მიწოდება ნებისმიერ ენაზე. ეს მასალები ერთი თვის ვადაში განმცხადებელმა უნდა თარგმნოს და წარადგინოს ქართულ ენაზე. პრიორიტეტი ამ შემთხვევაში დადგინდება სხვა ენაზე წარდგენის თარიღით. თუ თარგმანის წარდგენა დაგვიანდა (გა-

ნაცხადი უკვე გატანილად ითვლება) უწყებას შეუძლია მხოლოდ ქართულად შესრულებული საგანცხადო მასალების მიწოდების თარიღით დაადგინოს პრიორიტეტი. განმცხადებელს უფლება აქვს (მაგრამ არა მოვალეობა) მიმართოს შესაბამის კვალიფიკაციის მქონე სპეციალისტს, მაგალითად, პატენტრწმუნებულს და სათანადო პირობებით სთხოვოს საპატენტო განაცხადის გაფორმება, პატენტრწმუნებული მოვალეა გაუწიოს განმცხადებელს, განსაკუთრებით საქართველოს მოქალაქეს, შესაბამისი მაღალკვალიფიცირებული მომსახურება და დაეხმაროს მას გამოგონების არსის ზუსტ გამოვლენაში და საპატენტო უფლებების გაფორმებაში.

განაცხადი განმცხადებლის სახელით შეიძლება ფიზიკურად წარადგინოს ნებისმიერმა პირმა, ხოლო პატენტრწმუნებულმა შეიძლება წარმართოს მთელი საქმიანობა საპატენტო უფლებების საბოლოოდ გაფორმებამდე.

ზემოთ წარმოდგენილ იქნა გამოგონების შექმნის ფაქტიდან (ეს ფაქტი ყოველთვის გამოგონებლის ვარაუდია) გამომდინარე უფლება-მოვალეობანი, რომელთა სპექტრი კიდევ უფრო ფართოდება განაცხადის წარდგენის ფაქტით.

განაცხადის მიწოდებიდან გამომდინარე უფლება-მოვალეობანი

საპატენტო სამართლის მთავარი პრინციპის შესაბამისად, საპატენტო უფლება-მოვალეობანი შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ იმის შემდეგ, როცა განაცხდით წარდგენილი ობიექტი შესაბამისი კომპეტენტური ორგანოს მიერ გამოგონებად, სასარგებლო მოდელად ან სამრეწველო ნიმუშად იქნება ცნობილი, ანუ როცა გაიცემა დამცავი დოკუმენტი. მაგრამ საგანცხადო მასალების მიწოდება თავად წარმოქმნის შესაბამის უფლება-მოვალეობებს. მაგალითად, საპატენტო უწყებამ უნდა დაადასტუროს, რომ წარდგენილი განაცხადი სწორად გაფორმებული განაცხადია. სხვა სიტყვებით რომ ითქვას განაცხადის მიწოდებით წარმოქმნილი უფლება-მოვალეობების სრული რეალიზაცია შეიძლება მოხდეს იმის შემდეგ, რაც დადგინდა განა-

ცხადის წარდგენის თარიღი ანუ პრიორიტეტი. საგანაცხადო მასალების მიწოდებით, მანამ, სანამ უწყების მიერ არ დადგინდა განაცხადის წარდგენის თარიღი, ან ფორმალური მოთხოვნების დაუცველობის გამო სანამ განაცხადი არ იქნა მიღებული განსახილველად, წარმოიქმნება გარკვეული წრის უფლება-მოვალეობები, რომლებიც თავისი მოცულობით ნაკლებია ვიდრე ისეთი განაცხადიდან გამომდინარე, რომელსაც დაუდგინდა პრიორიტეტი.

ფოსტაში, ან უშუალოდ საპატენტო უწყებაში საგანაცხადო მასალების მიწოდებით განმცხადებელს წარმოექმნება უფლება, რომ შემდგომში სასამართლო განხილვის ჩათვლით მოითხოვოს განცხადებული ობიექტის პრიორიტეტის დადგენა შესაბამისი თარიღით. საპატენტო უწყება ვალდებულია, ხოლო განმცხადებელს გააჩნია მოთხოვნის უფლება გასცეს ცნობა საგანაცხადო მასალების მიღების შესახებ, ანუ დაადასტუროს ამ მასალების მიწოდების იურიდიული ფაქტი. თუ განაცხადი მიწოდებულია ფოსტით, საფოსტო განყოფილება გასცემს შესაბამის საბუთს, რომელიც შემდგომში შეიძლება გამოყენებულ იქნეს რაიმე სადავო ურთიერთობის გასარკვევ იურიდიულ მტკიცებულებად.

საგანაცხადო მასალების მიწოდების ფაქტით, ჩვენის აზრით, წარმოიქმნება აგრეთვე საავტორო უფლებები, რაც იმას ნიშნავს, რომ ავტორის ნებართვის გარეშე განაცხადის გამოქვეყნება გარკვეული პროცესუალური სტადიების განხორციელებამდე დაუშვებელია.

ეს უფლება იდენტურია ნებისმიერ სამეცნიერო-ტექნიკურ ნაწარმოებზე საავტორო უფლებებისა. ამ მიმართებაში ერთი განსხვავებაა აღსანიშნავი. ნაწარმოებზე საავტორო უფლებების წარმოშობა ნაწარმოების შექმნის ფაქტზეა დამოკიდებული და ამდენად ავტორს ამ მომენტიდანვე უფლება აქვს ისეთ მოთხოვნაზე, რომ დადასტურდეს მისი ავტორობა. საპატენტო საგანაცხადო მასალების წარდგენით კი (იმ შემთხვევაშიც კი როცა განაცხადს დაუდგინდა წარდგენის თარიღი ანუ უწყების მიერ ცნობილ იქნა როგორც სწორად გაფორმებული განაცხადი) განმცხადებელს ჯერ კიდევ არ აქვს უფლება, რომ

იგი ცნობილ იქნეს გამოგონების, სასარგებლო მოდელის ან სამრეწველო ნიმუშის ავტორად. ამ მოთხოვნის უფლება წარმოიშება იმის შემდეგ, როდესაც განაცხადში აღწერილი ობიექტი საპატენტო უწყების მიერ იქნება აღიარებული გამოგონებად, სასარგებლო მოდელად ან სამრეწველო ნიმუშად.

აღნიშნული უფლებების გარდა განმცხადებელს შეუძლია მოითხოვოს შესაბამისი პროცესუალური ქმედობების შესრულება საპატენტო უწყებისგან და გაასაჩივროს რომელიმე მისი შეხედულებით არასწორად განხორციელებული ქმედობა.

განმცხადებლის ძირითადი უფლებები წარმოშობილია საგანაცხადო მასალების მიწოდებით და ამ უკანასკნელთა განხილვა საპატენტო უწყების მოვალეობაა. ამასთან განმცხადებელი ვალდებულია დადგენილი ღრის ფარგლებში მოთხოვნისამებრ მიაწოდოს უწყებას ყველა საჭირო მონაცემები.

დასაწყისიდანვე განმცხადებელი ვალდებულია დაიცვას განაცხადის გაფორმების ყველა ფორმალური მოთხოვნა, მათ შორის განცხადებული ობიექტის სრულად აღწერის მიმართ. განმცხადებელს შეუძლია არსებითად დაშვებული ხარვეზების და ნაკლის გამოსწორება საპატენტო უწყების მოთხოვნით ან საკუთარი ინიციატივით საპატენტო პროცედურის პირველ სტადიაზე – ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის განმავლობაში. როგორც წესი ეს ვადა განისაზღვრება ერთიდან ორ თვემდე. საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად ხსენებული ვადა ასახულია საპატენტო ექსპერტიზის ჩატარების ინსტრუქციაში და იგი შეადგენს ერთ თვეს საგანცხადო მასალების მიწოდების თარიღიდან.

ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზა მთავრდება უწყების მიერ განაცხადის წარდგენის თარიღის დადგენით. ამის შედეგად განმცხადებელს ეგზავნება საპროორიტეტო ცნობა (შესაბამისად, წარდგენილი საგანცხადო მასალები იძენენ საპატენტო განაცხადის სტატუსს), რომელიც საქართველოში მოქმედი წესების თანახმად, განმცხადებლის მიერ შეტანილ, დადგენილი ფორმის სათანადოდ შე-

ვსებულ და უწყების მიერ დამოწმებულ პატენტის მოთხოვნის განცხადების ბლანკს წარმოადგენს.

საპრიორიტეტო ცნობის გაცემის ფაქტი წარმოშობს ახალ უფლება-მოვალეობებს. მათგან ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანია განმცხადებლის უფლება საკონვენციო პრიორიტეტის მოთხოვნაზე. ამ მოთხოვნის უფლება ქართველ განმცხადებელს გააჩნია ნებისმიერ საპატენტო უწყების მიმართ, რომელიც მონაწილეა სამრეწველო საკუთრების დაცვის პარიზის კონვენციისა. ამ მოთხოვნის განხორციელება რეალურია საპრიორიტეტო ცნობის მიღების ფაქტზე დაყრდნობით. ამასთანავე წარმოიშობა უცხოეთის ქვეყნების უწყებების მოვალეობა განსახილველად მიიღონ და დააკმაყოფილონ ქართველი განმცხადებლის თხოვნა ადრინდელი პრიორიტეტის შენარჩუნების თაობაზე საქართველოს საპატენტო უწყების მიერ დადგენილი თარიღის მიხედვით.

როგორც ექსპერტიზის წინა სტადიაზე, ასევე მომდევნო ამ სტადიაზე, ავტორს (განმცხადებელს) უფლება აქვს მოითხოვოს რომ განაცხადის არსი არ ეცნობოს მესამე პირებს. საპატენტო უწყება ვალდებულია პროცედურულად გათვალისწინებული განაცხადის გამოქვეყნების ვადის დადგომამდე ექსპერტიზა წარმართოს „დახურულად“ ისე, რომ განაცხადის შინაარსი იცოდეს მხოლოდ საპატენტო უწყების ექსპერტმა და განმცხადებელმა. ამ უკანასკნელს უფლება აქვს აგრეთვე მოითხოვოს, ხოლო საპატენტო უწყება ვალდებულია დაიცვას პროცედურული ვადები, აცნობოს განმცხადებელს დაპირისპირებული მასალების შესახებ.

უწყება ვალდებულია განიხილოს განმცხადებლის მოტივირებული შეპასუხება ამა თუ იმ მოთხოვნაზე ან შეტყობინებაზე, ჩაატაროს ძიება და შეადგინოს ტექნიკის დონის შესახებ დოკუმენტური დასკვნა.

1992 წლის გამოგონების შესახებ დებულებით გათვალისწინებული სრული ექსპერტიზის შემთხვევაში შეაფასოს პატენტუნარიანობა, გამოიტანოს გადაწყვეტილება პატენტის გაცემაზე და ა. შ. საპრიორიტეტო ცნობის გაცემის შემდეგ საპატენტო უწყება ვალდებულია

ჩართოს განაცხადი ტექნიკის დონისთვის ცნობილ ობიექტების რიცხვში სიახლის კრიტერიუმის შემოწმებისათვის.

განაცხადის განსახილველად მიღების შემდეგ განმცხადებელს უფლება აქვს საპატენტო უწყებას მოსთხოვოს ნებართვა საზღვარგარეთ დაპატენტების შესახებ.

საზღვარგარეთ დაპატენტების თაობაზე ნებართვის მიღებას განმცხადებელს ავალბებს მრავალი ქვეყნის კანონმდებლობა, მათ შორის აშშ-ს, დიდი ბრიტანეთის, რუსეთის და სხვა. ასეთი მოთხოვნა დაკავშირებულია გამოგონების შინაარსის შესწავლასთან იმის თაობაზე, ხომ არ წარმოადგენს გამოგონება სახელმწიფო საიდუმლოებას ქვეყნის თავდაცვის თვალსაზრისით. ასეთი გამოგონების მიმართ მოქმედებს განხილვის სპეციალური წესი, რომლის შესაბამისადაც გამოიტანება გადაწყვეტილება საზღვარგარეთ დაპატენტებაზე ნებართვის გაცემის შესახებ.

უწყება ვალდებულია დადგინდეს ვადებში აცნობოს მიღებული გადაწყვეტილება. თუ გადაწყვეტილების შესახებ დროულად არ ეცნობა განმცხადებელს მას უფლება აქვს წარადგინოს განაცხადი საზღვარგარეთ დასაპატენტებლად. ამავე მომენტიდან ავტორს (განმცხადებელს) უფლება აქვს მოთხოვნაზე, რომ დასაპატენტებლად წარდგინდეს ობიექტს მიენიჭოს სპეციალური სახელწოდება.

სპეციფიკურია საქართველოს საპატენტო კანონმდებლობიდან გამომდინარე საპატენტო უწყების უფლება ორ ან მეტი იდენტურ განაცხადის უწყებაში ერთი და იგივე დღეს შეტანის შემთხვევაში მოსთხოვოს განმცხადებლებს საპატენტო განაცხადების გაერთიანება. განმცხადებლები, თუ მათ სურთ პატენტის მიღება, ვალდებული არიან დააკმაყოფილონ ეს მოთხოვნა.

ავტორს ასევე უფლება აქვს გადასცეს სასამართლოს განსახილველად საპატენტო უწყების მიერ განაცხადის შინაარსის უნებართვოდ გამჟღავნების საკითხი, რასაც შეიძლება მოყვეს როგორც სამოქალაქოს ასევე სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაც.

პატენტის გაცემაზე დადებითი გადაწყვეტილებიდან და განაცხადის გამოქვეყნებიდან გამომდინარე უფლება-მოვალეობანი

არსობივი ექსპერტიზის შედეგი შესაბამისი გადაწყვეტილების გამოტანის ფაქტს წარმოადგენს. ჯერ კიდევ მოქმედი წესით საქპატენტის მიერ გადაწყვეტილების გამოტანა თავისი შინაარსით განსხვავდება არასრული ექსპერტიზის და სრული ექსპერტიზის მიხედვით (მომავალი საპატენტო კანონის პროექტი აღარ ითვალისწინებს სრული ექსპერტიზის ჩატარებას.). არასრული ექსპერტიზის დროს ტექნიკის დონის მოძიების მასალებთან გაცნობის შემდეგ ორივე მხარე, განმცხადებელიც და საპატენტო უწყებაც, ვალდებულია დადგენილი წესის ფარგლებში გააგრძელონ ურთიერთობა. განმცხადებელს უფლება აქვს დაეთანხმოს ან არ დაეთანხმოს დოკუმენტური დასკვნის შედეგებს და თავისი შეხედულებით შეაფასოს საგამომგონებლო დონე.

დაწესებულია საპატენტო უწყების უფლება უარყოფითი გადაწყვეტილების გამოტანაზე პატენტის გაცემის შესახებ, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ტექნიკის დონის მოძიების შედეგად აღმოჩენილია ისეთი ანალოგი, რომელიც ყველა არსებითი ნიშნებით ემთხვევა გამოგონებას. ეს წესი დებულებაში გამოგონების შესახებ პირდაპირ არ არის ასახული.

განმცხადებელს უფლება აქვს შედავებაზე ან სასამართლო წესით გასაჩივრებაზე. უწყებას, გარდა ამისა, უფლება აქვს გამოიტანოს უარყოფითი გადაწყვეტილება სამრეწველო გამოყენებადობის კრიტერიუმის არადამაკმაყოფილებლად გადმოცემის შემთხვევაში, თუ ასეთმა განაცხადმა ექსპერტიზის ამ ეტაპამდე მოაღწია. რადგან პრაქტიკაში ხშირია მიმართვები საპატენტო უწყებაში, იმის თაობაზე, რომ განიმარტოს, თუ როგორ უნდა იყოს გადმოცემული ეს კრიტერიუმი მიზანშეწონილი იქნება სახელმწიფო საპატენტო ექსპერტიზის შესაბამისი მუხლის სრულად მოყვანა. ხსენებული ინსტრუქციის თანახმად ექსპერტიზა ადგენს შეესაბამება თუ არა განცხადებული გამოგონება გამოყენებადობის მოთხოვნებს მათ შორის მრეწველობაში

და განაცხადი შეიცავს თუ არა შემდეგი პირობების ერთობლიობას:

– განცხადებული გამოგონება განკუთვნილი უნდა იყოს მრეწველობაში, სოფლის მეურნეობაში, ჯანმრთელობის დაცვასა ან ქვეყნის სახალხო მეურნეობის სხვა დარგში გამოსაყენებლად.

– განცხადებულ გამოგონებაში იმ სახით, როგორც დახასიათებულია გამოგონების ფორმულის დამოუკიდებელ მუხლში, უნდა იყოს დასაბუთებული მისი განხორციელების შესაძლებლობა გამოგონების აღწერილობის დახმარებით ანდა პრიორიტეტის თარიღამდე ცნობილი მეთოდებით და საშუალებებით.

– განცხადებულ გამოგონებას უნდა შესწევდეს უნარი მიაღწიოს იმ ტექნიკურ შედეგს, რომელიც დასახული აქვს განმცხადებელს.

თუ ხსენებული პირობები არ არის დაცული გამოგონების კონკრეტული შესრულებისათვის, რაც აისახება გამოგონების ფორმულის დამოკიდებულ მუხლებში ეს არ ნიშნავს, რომ შეიძლება გამოტანილ იქნეს დასკვნა თითქოს განაცხადში არ არის წარმოდგენილი სამრეწველო გამოყენებადობა. უბრალოდ, ამ შემთხვევაში შესაბამისი დამოკიდებული მუხლი არ განიხილება ექსპერტიზის მიერ.

სრული ექსპერტიზისთვის ინსტრუქცია 1992 წლის გამოგონების შესახებ დებულების თანახმად ადგენს პირობებს მათ შორის საგამომგონებლო დონის კრიტერიუმის შემოწმების შედეგად შესაბამისი გადაწყვეტილებების გამოტანაზე. საპატენტო უწყებას აქვს უფლება გამოიტანოს უარყოფითი გადაწყვეტილება ამ კრიტერიუმის მიხედვითაც.

სიახლის კრიტერიუმისგან განსხვავებით საგამომგონებლო დონის შესწავლისას მხედველობაში მიიღება რამოდენიმე ანალოგი და თუ აღმოჩნდა რომ გამოგონება აშკარაა მოცემული დარგის „საშუალო დონის“ სპეციალისტისთვის ტექნიკის არსებული დონიდან, მიიღება პატენტის გაცემაზე უარყოფითი გადაწყვეტილება.

განმცხადებელს ყოველთვის აქვს უფლება გაეცნოს ექსპერტიზის მიერ გამოყენებულ საინფორმაციო წყაროს და მოახდინოს გამოგონების ფორმულის კორექტირება ან შედავება.

ყველა სხვა შემთხვევაში მიიღება დადებითი გადაწყვეტილება პატენტის გაცემაზე.

საქართველოში მოქმედი წესით დადებითი გადაწყვეტილების (როგორც დოკუმენტის) იურიდიული სტატუსი არასრული ექსპერტიზის შემთხვევაში, განსხვავდება სრული ექსპერტიზის დროს გამოტანილი გადაწყვეტილებისგან. საქმე იმაშია, რომ მოქმედი დებულების თანახმად პირველ შემთხვევაში გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ გამოგონება ჯერ კიდევ აღიარებულად არ ითვლება და პატენტი არ გაიცემა. უწყება ვალდებულია გამოაქვეყნოს ინფორმაცია გამოტანილი გადაწყვეტილების შესახებ სამრეწველო საკუთრების ოფიციალურ ბიულეტენში. ამავე დროს, ნებისმიერი პირისთვის უნდა იყოს უზრუნველყოფილი საგანაცხადო მასალების დაუბრკოლებელი გაცნობა. შემდეგ უწყება ვალდებულია დაელოდოს 3 თვე. თუ დაინტერესებულ პირისგან, რომელსაც აქვს უფლება გაეცნოს ნებისმიერ საგანაცხადო მასალას, არ შეუა შედავება უწყებაში, გაიცემა პატენტი.

მეორე შემთხვევაში კი (სრული ექსპერტიზა) პატენტი გაიცემა ინფორმაციის გამოქვეყნებისთანავე. სწორედ ამ ფაქტის გამო არსებობს განსხვავება დადებითი გადაწყვეტილების იურიდიულ სტატუსში. სრული ექსპერტიზის შედეგად გამოტანილი გადაწყვეტილება პრაქტიკულად აღიარებს განაცხადში აღწერილ ობიექტს გამოგონებად და წარმოქმნის პატენტიდან გამომდინარე უფლებების უმთავრეს ნაწილს. ჩვენის აზრით, ასეთი დადებითი გადაწყვეტილების საფუძველზე შეიძლება განხორციელდეს სასამართლო წესით საჩივრის განხილვა, სადაც განმცხადებელი შეიძლება წარსდგეს როგორც პატენტმფლობელი, განმცხადებელს ექნება უფლება სრულად მოითხოვოს მისი პირადი არაქონებრივი (მორალური) უფლებების დაცვა, ხოლო ქონებრივი უფლებების განხორციელება მოითხოვოს საპატენტო სიგელის გაცემიდან გამომდინარე უფლებებთან მიახლოებით.

მაგალითისათვის, გამოდგება რუსეთში განხილული საპატენტო უფლებების დარღვევის შესახებ 1993 წელს წარდგენილი სარჩელი. საქმე ესებოდა პუღეერიზატორის სამრეწველო ნიმუშის უნებართვოდ გამოყენებას თავდაცვის სისტემის საწარმოს „КРИСТАЛЛ“-

-ის მიერ. მოსარჩელე მხარე იყო მცირე საწარმო „ТОО ВИСМО-ТЕК“. სარჩელი განიხილებოდა ჟელეზნოგორსკის საქალაქო სასამართლოში და ითვალისწინებდა 100 მილიონი (დაახლოებით 10 ათასი ამერიკული დოლარი) რუსული რუბლის ანაზღაურებას. მოსამართლემ ნინა ჩიჟიკოვამ დაადასტურა, რომ დადებითი გადაწყვეტილება პატენტის გაცემის თაობაზე და ცნობა „როსპატენტიდან“ საკმარისი იყო სარჩელის წარდგენისათვის.

ძალზე მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ არასრული ექსპერტიზის შედეგად გამოტანილ დადებითი გადაწყვეტილების შესახებ ინფორმაციის გამოქვეყნება ჩვენის აზრით წარმოშობს აუცილებელ საჭიროებას, რათა დადგინდეს გადაღებული ექსპერტიზის ქვეყნებში არსებული პრაქტიკის ანალოგიურად გამოგონებისთვის დროებითი დაცვის რეჟიმი საქართველოში. ამჟამად მოქმედ დებულებაში დაშვებულია აღნიშნული ხარვეზი და პრაქტიკულად გაურკვეველია რა უფლებებით უნდა ისარგებლოს განმცხადებელმა (უპირველესად მხედველობაშია ქონებრივი უფლებები).

ამგვარი გადაწყვეტილების გამოტანის და გამოქვეყნების შემდეგ პატენტის გაცემამდე არსებული დროის შუალედში.

თუ მივიღებთ მხედველობაში პატენტის გაცემის ტექნიკურ მხარეს, ეს დრო შეიძლება სამ თვეზე მეტი იყოს (ეს პრაქტიკიდან გამომდინარე ასეც არის და 6 თვესაც აღწევს), რაც უფრო ამძიმებს სიტუაციას. სახეზე იქნება გამოგონების შესახებ ყოველგვარი ინფორმაციის გამოქვეყნების ფაქტი, შესაძლებელი გახდება მესამე პირთა მხრიდან შესაბამისი გამოგონების უნებართვოდ გამოყენება და დიდი სირთულე, რომ განმცხადებელმა (მომავალმა პატენტმფლობელმა) რეალურად, სამართლებრივ ნორმებზე დაყრდნობით, დაიცვას საკუთარი უფლებები.

თუ ზოგადად შევაჯამებთ ნათქვამს, გადაწყვეტილების გამოტანა პატენტის გაცემის შესახებ და ინფორმაციის გამოქვეყნება წარმოშობს პატენტიდან გამომდინარე საპატენტო უფლებებთან მიახლოებულ უფლებებს. ორივე შემთხვევაში განმცხადებელს წარმოექმნება

მთელი სპექტრი პირადი არაქონებრივი უფლებებისა, ხოლო ქონებრივი უფლებები კი ნაკლები იქნება, ვიდრე პატენტმფლობელისა. მაგალითად, უმეტეს ქვეყნებში მიღებულია, რომ მესამე პირის მიმართ ვერ განხორციელდება მოთხოვნა გამოგონების უნებართვოდ გამოყენების შეწყვეტის თაობაზე და ზიანის ანაზღაურებაზე. განმცხადებელმა შეიძლება მოსთხოვოს ამგვარი დარღვევის ჩამდენ პირს მხოლოდ უნებართვოდ გამოყენების შედეგად მიღებული შემოსავლის ფარდი ანაზღაურება. ეს უფლებაც შეუძლია განახორციელოს მხოლოდ პატენტის მიღების შემთხვევაში. ჩვენის აზრით, დროებითი დაცვის განხორციელებისთვის საზოგადოდ მიღებული ამგვარი წესი საქართველოს კანონმდებლობით შეიძლება გაძლიერდეს მისთვის პატენტმფლობელის უფლებების სრულად მინიჭებამდეც კი. ამის მაგალითს იძლევა ავსტრალიის საპატენტო კანონმდებლობა, რომლის თანახმადაც გამოგონების გამოქვეყნების შემდეგ პატენტის გაცემის შუალედამდე განმცხადებელმა შეუძლია განახორციელოს პატენტმფლობელის შესაფერისი ყველა უფლება.

სამრეწველო ნიმუშებზე და სასარგებლო მოდელებზე პატენტის გაცემის შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანის ფაქტი წარმოშობს იგივე უფლება-მოვალეობებს, რაც ახასიათებს არასრული ექსპერტიზის დროს გადაწყვეტილების გამოტანას. ეს იმით აიხსნება, რომ მათთვისაც მოქმედებს იგივე გამოქვეყნების და პატენტის გაცემის წესი, როგორცაა დადგენილი გამოგონებებისთვის.

პატენტიდან გამომდინარე უფლება-მოვალეობანი

სანამ შევეხებოდეთ საკითხის ძირითად არსს, საჭიროა გაშუქდეს თუ რა სახის პატენტის გაცემაა დაკანონებული. საქართველოში გამოგონებაზე გაიცემა პატენტი (ძირითადი პატენტი) და დამატებითი პატენტი. ცნობილია აგრეთვე ე. წ. შემოტანილი (დადასტურებული, იმპორტირებული) პატენტი. შემოტანილი პატენტი გაიცემა უცხოეთის რომელიმე ქვეყანაში მოქმედი პატენტის საფუძველზე.

შემოტანილი პატენტის ნაირსახეობად შეიძლება ვიგულისხმოთ

ყოფილი სსრ კავშირის დამცავი დოკუმენტის საფუძველზე გაცემული საქართველოს პატენტი.

ყველა ეს დამცავი დოკუმენტი წარმოშობს ერთნაირ უფლება-მოვალეობებს, მაგრამ დაცვის ფარგლები, განსაკუთრებით დროში სხვადასხვაა.

გარდა ამისა, აღსანიშნავია, რომ დამატებითი და შემოტანილი პატენტი შეიძლება გაიცეს მხოლოდ ძირითადი პატენტის მოქმედების შემთხვევაში.

ძირითადი პატენტისგან განსხვავებით შემოტანილი და დამატებითი პატენტის მისაღებად განაცხადის შეტანისას სუბიექტი, რომელსაც გააჩნია პატენტის მოთხოვნის უფლება, წინასწარვე განსაზღვრული. დამატებითი პატენტის მიღების უფლება, თითქმის ყველა ქვეყანაში და მათ შორის საქართველოში, ეკუთვნის მხოლოდ ძირითადი პატენტის მფლობელს. ასევე მხოლოდ უცხოეთის პატენტის მფლობელს შეუძლია მიიღოს შემოტანილი პატენტი.

პატენტი როგორც დამცავი დოკუმენტი წარმოშობს უფლება-მოვალეობებს სივრცეში და დროში. პატენტმფლობელს ენიჭება განსაკუთრებული უფლება გამოგონებაზე 20 წლის ვადით. სასარგებლო მოდელზე 8 წლით, ხოლო სამრეწველო ნიმუშზე 10 წლით. პატენტმფლობლის სურვილით დაშვებულია ამ ვადის გაგრძელება მომდევნო 5 წლით. დამატებითი პატენტის მოქმედების ვადა (რომელიც გაიცემა მხოლოდ გამოგონებაზე) შემოფარგლულია ძირითადი პატენტის მოქმედების ვადით – ასეთია ძირითადი წესი მსოფლიო საპატენტო პრაქტიკაშიც. ასევე მოქმედებს შემოტანილი პატენტი, მაგრამ მისი მოქმედება არ შეიძლება აღემატებოდეს 10 წელიწადს), ვადები როდესაც პატენტი მოქმედებაშია ანუ ძალაშია, აითვლება განაცხადის შეტანის თარიღიდან. ზოგიერთ ქვეყანაში, მაგალითად აშშ-ში პატენტის გაცემის დღიდან. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ პატენტის მოქმედება შემოფარგლულია იმ ქვეყნის ტერიტორიით, რომელშიც გაიცა დამცავი დოკუმენტი.

პატენტი ადასტურებს ავტორობას და პრიორიტეტს, ანიჭებს პატენტმფლობელს განსაკუთრებულ უფლებას. პატენტმფლობლის

უფლებათა განსაკუთრებულობა ერთის მხრივ გამოიხატება პატენტმფლობლის მიერ უნებართვო ქმედობების პირთა განუსაზღვრელი წრისთვის აკრძალვის შესაძლებლობაში. მეორეს მხრივ, პატენტმფლობელს გააჩნია უფლება საკუთარი შეხედულებისამებრ გამოიყენოს და განკარგოს დაპატენტებული ობიექტი. ამ უფლების თანხედრია მოვალეობა მესამე პირთა მხრიდან აკრძალულ ქმედობაზე თავის შეკავების შესახებ.

პატენტმფლობლის უფლებათა განსაკუთრებული ხასიათი აახლოვებს პატენტიდან გამომდინარე უფლებებს მესაკუთრეობის უფლებასთან. უფლებას ფლობდეს, განკარგავდეს და გამოიყენებდეს ნივთს თან სდევს ყოველი პირის მოვალეობა, თავი შეიკავოს მესაკუთრის ამ ნივთზე უფლებების დარღვევისგან. პატენტმფლობლის და მესაკუთრის უფლებების მსგავსობამ მისცა საფუძველი სამართალს, რომ პატენტმფლობლის უფლებები განხილული იქნეს მესაკუთრეობის უფლებების ნაირსახეობად. ეს პრინციპი ასახულია საქართველოს კანონმდებლობაშიც და საპატენტო უფლებები მიკუთვნებულია სამოქალაქო სამართლისადმი. ნიდერლანდების საპატენტო კანონში პირდაპირ არის ნათქვამი, რომ საპატენტო განაცხადი და პატენტი არის მოძრავი ქონების ერთ-ერთი სახე.

თუ პატენტის მფლობელი რამდენიმე პირია პატენტმფლობელობის უფლება მათ თანაბრად ეკუთვნით სამოქალაქო სამართლის დებულებების შესაბამისად. როდესაც ხდება პატენტის გასხვისება ან რაიმე უფლების გადაცემა, საჭიროა ყველა თანამფლობელის თანხმობა. ასევეა საპატენტო კანონმდებლობაშიც.

ავტორობის უფლება

პატენტიდან გამომდინარე ავტორობის უფლება პირადი არაქონებრივი უფლებათაგანია და თავისებურებებით ხასიათდება. განსაკუთრებით გვინდა აღვნიშნოთ, რომ დებულება საპატენტო უფლებების ტერიტორიით და ვადით შეზღუდვაზე ამ უფლებაზე არ ვრცელდება. კანონმდებლობითვე აღიარებულია, რომ ავტორობის უფლება უკა-

დოდ არის დაცული და იგი განუსხვისებელია.

ქონებრივი უფლებებისგან განსხვავებით ავტორობის უფლების დაცვის განხორციელება საკუთარი ქვეყნის პატენტის საფუძველზე შეიძლება მოხდეს ნებისმიერ ქვეყანაში, ამასთან არა აქვს მნიშვნელობა მონაწილეა თუ არა ესა თუ ის ქვეყანა რაიმე საერთაშორისო ხელშეკრულებაში. რადგან პატენტი ადასტურებს ავტორობას, მხოლოდ პატენტის გაცემის შემდეგ შეიძლება რეალურად განხორციელდეს ეს საპატენტო უფლება გამოგონებაზე, სასარგებლო მოდელებზე, სამრეწველო ნიმუშზე.

საპატენტო უფლება ავტორობაზე ჩვენის აზრით, განსხვავდება საავტორო უფლებისგან და განსხვავებული შინაარსისაა. მაგალითად, საავტორო უფლება ვრცელდება ნაწარმოების უნებართვოდ გავრცელებაზე და მისი შინაარსის ნებართვის გარეშე შეცვლაზე, რაც იმას ნიშნავს, რომ ავტორობის ფაქტის დამტკიცებისას ნაწარმოებზე საკმარისია შედარდეს იდენტურობა. გამოგონების შემთხვევაში კი მისი საგანი ისეთნაირად შეიძლება აღწეროს სხვა პირმა, რომ გარეგნულად სრულიად არ გავდეს პატენტით დაცულ გამოგონებას. მხოლოდ ანალიზით ეკვივალენტების თეორიის გამოყენების ჩათვლით და საგამომგონებლო იდეის გამოვლენით შეიძლება დადგინდეს პატენტმფლობელის ავტორობა თითქოსდა ორ განსხვავებულ ობიექტზე, რომელზედაც ავტორობის პრეტენზიას აცხადებს სხვადასხვა პირი. საპატენტო პრაქტიკაში შემოწმებითი ექსპერტიზის სისტემის მიმდევარ ქვეყნებში ეს ფაქტი მუდმივად მოწმდება ირიბად, როდესაც შეისწავლება სიახლე და საგამომგონებლო დონე. ამ კრიტერიუმების გამო უარის თქმა ფაქტიურად ნიშნავს გვიან წარდგენილ გამოგონებაზე ავტორობის პრეტენზიის მქონე პირთათვის ამ უფლებაზე უარის თქმას.

ყოველივე ნათქვამიდან ნათლად ჩანს, რომ ავტორობის უფლება ქვეყნის ტერიტორიით შეზღუდული არ არის ისევე, როგორც არ არის შეზღუდული დროში. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ უფლების დაცვა პატენტმფლობელის სურვილზე დამოკიდებული არ არის და ავტორმა შეიძლება სასამართლო წესით დაამტკიცოს ავტორობა, თუნდაც რომ

მას პატენტი არ ეკუთვნოდეს. ამ პრინციპზეა აგებული საპატენტო სამართლის სფეროში დადებული ყველა საერთაშორისო ხელშეკრულება, რომლებიც მოითხოვენ ავტორის ვინაობის აუცილებელ მითითებას, თუ თავად ავტორს არ სურს ანონიმურად დარჩენა.

ხშირად ერთი ობიექტის გამომგონებელი რამდენიმეა. არა აქვს მნიშვნელობა ერთობლივად მუშაობენ ისინი თუ ცალ-ცალკე. როგორც წესი საპატენტო სამართალი მათ თანაავტორებად მოიხსენიებს, თუ ერთი და იგივე საპატენტო განაცხადაშია მითითებული მათი სახელები.

აქ გვინდა კიდევ ერთი მოსაზრება გამოეთქვათ. შვეიცარიის საპატენტო კანონის თანახმად, მრავალი სხვა ქვეყნის კანონისგან განსხვავებით, დაშვებულია განმცხადებლის უფლება — არ დაასახელოს განაცხადში ავტორი ან თანაავტორები ზოგიერთ შემთხვევაში. ეს მაშინ ხდება, როდესაც სავარაუდო გამოგონება ქვეყნის კანონმდებლობის თანახმად შეიძლება მიჩნეულ იქნეს ე. წ. „შიდასაფირმოლ“. ასეთი რამ დაშვებულია მაშინ, როდესაც ვერ განისაზღვრება სამსახურებრივი მოვალეობის კავშირი გამოგონების შექმნასთან და მუშაკთა კონკრეტული საგამომგონებლო წვლილი. ხსენებულ პირობებში გამოგონება ხდება მეწარმის კუთვნილება, ხოლო ავტორთა ვინაობა ანონიმური რჩება.

რა თქმა უნდა, დასაშვებია სიტუაცია როდესაც ყოველი გამომგონებლის წვლილის კონკრეტულად განსაზღვრა შეუძლებელია არა მარტო სხვა პირთა მიერ არამედ თავად შემოქმედებით პროცესში მონაწილეთა მიერაც კი. როგორც გამოჩენილი ქართველი იურისტი, პროფესორი ს. ჯორბენაძე აღნიშნავს „სინამდვილეში, განხილვის პროცესში, კამათის და კოლეგათა შორის დიალოგის დროს იდეა განიცდის ისეთ დამუშავებას, მოთელვას, რომ ხშირად ძნელი ხდება თვალის დევნება მისი თანდათანობითი ფორმირებისთვის, მისი პირვანდელი სახით გამოვლენა და გამომდინარე ნათქვამიდან იდეის კონკრეტულად იმ პირისადმი მიკუთვნება, რომელმაც პირველად წარმოაჩინა იგი“. მაგრამ პირთა წრე ხომ ცნობილია. სწორედ ამ შემთხვევაშია ყოველი პირი თანაბარუფლებიანი თანაავტორი და მათი

მითითება განაცხადში აუცილებელია. თავის დროზე, ეტყობა საკითხის სირთულის გამო და ყოფილ სსრ კავშირის რეალობით გამოწვეულმა თანააქტორის ცნების გაუკუღმართებამ იქონია გავლენა და საქართველოს საკანონმდებლო ნორმებში ცნება „თანააქტორი“ აღარ ფიგურირებს. ჩვენის აზრით, ეს ხარვეზიც გამოსასწორებელია.

ქონებრივი უფლება-მოვალეობები

პატენტიდან გამომდინარე უფლება-მოვალეობების განხორციელებისას ცენტრალური ფიგურა არის პატენტმფლობელი. საკითხის განხილვა მიზანშეწონილი იქნება ამ უკანასკნელის უფლება-მოვალეობების მაგალითზე.

სანამ ამ საკითხს შევეხებოდეთ მიზანშეწონილი იქნება განისაზღვროს განსაკუთრებული უფლების მოცულობა. თუ განსაკუთრებული უფლების შინაარსს განსაზღვრავს საპატენტო კანონმდებლობა უფლებათა მოცულობას ფარგლავს გამოგონების ან სასარგებლო მოდელის ფორმულა, ხოლო სამრეწველო ნიმუშისთვის მისი ფოტო ან სხვაგვარი გამოსახულება მასში წარმოდგენილი არსებითი ნიშნების ერთობლიობით. ყველა ქვეყნის კანონით საპატენტო დაცვის მოცულობის განსაზღვრა უნიფიცირებულია და იდენტურია ხსენებულისა.

გამოგონების ან სასარგებლო მოდელის ინტერპრეტაცია ხდება სასამართლოს მიერ მოქმედ კანონმდებლობაზე და ზოგიერთ სხვა წესზე დაყრდნობით. ამდენად გამოგონების ფორმულის არსი დამოკიდებულია იმაზე, თუ რანაირ ინტერპრეტაციას იძლევა იურისდიქციის ორგანო. გამოგონების ფორმულისადმი ორი მიდგომა არის გავრცელებული მსოფლიოში: „ცენტრალური“ და „პერიფერიული“.

პირველი მიდგომა გავრცელებულია კონტინენტური ევროპის სამართალში, მათ შორის საქართველოში. ამ ტიპის ფორმულას ლოგიკური ხასიათის აგებულება გააჩნია და იგი წარმოადგენს საგამომგონებლო (სასარგებლო მოდელის) იდეის განსაზღვრავს არსებითი ნიშნების მეშვეობით. ამასთან გამოგონების მრავალმუხლიანი ფორმუ-

ლის შემთხვევაში დამოუკიდებელი იურიდიული მნიშვნელობა გააჩნია მხოლოდ პირველ მუხლს. დამატებით მუხლებს ეს მნიშვნელობა არ გააჩნიათ. იმიტომ ეწოდება მას ცენტრალური, რომ უფლებათა მოცულობა თავმოყრილია მთავარ, ანუ ცენტრალურ, მუხლში. აღწერილობა კი გამოიყენება გამოგონების არსის განმარტებისთვის მხოლოდ.

მეორე – პერიფერიული, დამახასიათებელია საერთო სამართლის ქვეყნებისთვის, რომლის მაგალითსაც ამერიკის შეერთებული შტატების გამოგონების ფორმულა წარმოადგენს. ამ ფორმულის თავისებურება ის არის, რომ არსებითი ნიშნები განითესება ცალკეულ მუხლებში და ფორმულის ყოველი, დამოკიდებული მუხლიც კი იურიდიული დატვირთვის მატარებელია.

ევროპული „ცენტრალური“ ტიპის გამოგონების ფორმულის ინტერპრეტაციისას, არსებული ცოდნის საფუძველზე, თანამედროვე ტექნიკის დონის გათვალისწინებით, არკვევენ გამოგონების არსს ეკვივალენტების თეორიაზე დაყრდნობით. ამერიკული „პერიფერიული“ ტიპის გამოგონების ფორმულის შემთხვევაში არკვევენ, თუ რა კონკრეტულ სტრუქტურას აღწერს ფორმულის ესა თუ ის მუხლი. სხვაგვარად რომ ითქვას, კონტინენტური ევროპის სამართლის მიხედვით ფორმულა აღწერს გამოგონების არსს, ხოლო საერთო სამართლის მიხედვით კი ადგენს გამოგონების საზღვრებს, იმ კონკრეტულ სტრუქტურებს, რომლებიც არის გადმოცემული ფორმულით.

მაშასადამე, საპატენტო დაცვით მინიჭებულ პატენტმფლობელის განსაკუთრებული უფლების მოცულობას, დაპატენტებული ობიექტის განსაზღვრის თვალსაზრისით, ადგენს გამოგონების, სასარგებლო მოდელის ფორმულა ან სამრეწველო ნიმუშის გამოსახულება. ამ საკითხის გარკვევა განსაკუთრებით არის მნიშვნელოვანი დაპატენტებული ობიექტის გამოყენების ფაქტის დადგენისას.

პატენტმფლობელის უფლებები

ამ უფლებათაგან ძირითადი ეკონომიკური ხასიათის მატარებელია

განსაკუთრებული უფლება გამოყენებაზე და განკარგვაზე. დაპატენტებული ობიექტის საკუთარი შეხედულებისამებრ გამოყენების მონოპოლიური უფლება ნიშნავს, რომ მხოლოდ პატენტმფლობელს შეუძლია დაამზადოს, გაყიდოს, გასწიოს რეკლამა, საზღვარგარეთიდან შემოიტანოს, შეინახოს, გადაზიდოს და სხვა. პატენტმფლობელს შეუძლია დამოუკიდებლად განახორციელოს ნებისმიერი ზემოთაღნიშნული ქმედობა ან დაუთმოს უფლება რომელიმე მათგანზე ან ყველაზე ერთად სხვა პირს, ანუ განკარგოს პატენტით დაცული ობიექტი. განკარგვა მას შეუძლია განსაკუთრებული უფლების ნაწილობრივად ან სრულად დათმობით (ლიცენზიის გაცემა) ან პანეტის გასხვისებით. თუ პატენტმფლობელი რამოდენიმე პირია ლიცენზიის გაცემისას ან პატენტის გასხვისებისას საჭიროა ყოველი მათგანის თანხმობა.

ლიცენზიას, რომელიც გაცემულია პატენტით დაცული ობიექტის გამოყენებაზე საპატენტო ლიცენზია ეწოდება.

ლიცენზიის გაცემა შეიძლება მოხდეს აგრეთვე პატენტის მიღებამდეც, მაშინ საქმე გვაქვს უპატენტო ლიცენზიასთან. ამ შემთხვევაში ლიცენზია გაიცემა ნოუ-ჰაუს საფუძველზე. ცნობილია, რომ ნოუ-ჰაუ შეიძლება იყოს მეწარმისთვის ან სხვა პირისთვის განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანი ინფორმაცია, რომელიც საიდუმლოდ ინახება. ამ სახის ინფორმაციას მიეკუთვნება განაცხადი გამოგონებაზე, სასარგებლო მოდელზე ან სამრეწველო ნიმუშზე სანამ ის არ გამოქვეყნებულია.

ლიცენზია შეიძლება იყოს მარტივი, განსაკუთრებული და სრული.

მარტივი ლიცენზიის შემთხვევაში ლიცენზიის გამცემი (ლიცენზიარი) გადასცემს მყიდველს (ლიცენზიატს) უფლებას ობიექტის გამოყენებაზე. ლიცენზიარს ამ შემთხვევაში რჩება ობიექტის გამოყენების უფლებასთან ერთად სხვა პირებზე ლიცენზიის გაცემის უფლებაც. ამ შემთხვევაში სალიცენზიო ხელშეკრულების ფასი უფრო ნაკლები იქნება.

განსაკუთრებული ლიცენზიისას ლიცენზიარი გადასცემს ლიცენზიატს ობიექტის გამოყენების განსაკუთრებულ უფლებას შეთანხმე-

ბის პირობებით. თავად ლიცენზიარს (პატენტმფლობელს, როცა ობიექტი დაპატენტებულია) არ აქვს იგივე პირობებით ლიცენზიის სხვა პირზე გაცემის უფლება. ამავე დროს ლიცენზიარს შეუძლია თავად გამოიყენოს ობიექტი და გასცეს სხვა ლიცენზია ისეთი პირობებით, რომლებიც არ ეწინააღმდეგება პირველი სალიცენზიო ხელშეკრულების პირობებს.

სრული ლიცენზიის შემთხვევაში ლიცენზიატს გადაეცემა განსაკუთრებული უფლება გამოყენებაზე პატენტის მოქმედების მთელი ვადით. ლიცენზიარი ვალდებულია თავი შეიკავოს ობიექტის გამოყენებისგანაც და მასზე სხვა პირებისთვის ლიცენზიების გაცემისაგანაც. ლიცენზიარს ფაქტიურად ერთმევა გამოყენების და განკარგვის უფლება. მას რჩება მხოლოდ პატენტის ფლობის უფლება, ანუ ტიტული. ასეთი ლიცენზიის ღირებულება ყველაზე მაღალია.

ცნობილია აგრეთვე „ღია ლიცენზია“. ღია ლიცენზიის შეთავაზება ხდება საჯარო გამოცხადებით. მას აცხადებს პატენტმფლობელი, როდესაც თავად ვერ ახერხებს გამოყენებას ან ასე უფრო ამჯობინებს. განცხადება ღია ლიცენზირებაზე ქვეყნდება, როგორც წესი, საპატენტო უწყების მიერ. ნებისმიერ მსურველს შეუძლია მიაკითხოს პატენტმფლობელს და მიიღოს ლიცენზია. შეთანხმება შეიძლება იყოს მხოლოდ მარტივი ლიცენზიის სახისა.

ყველა სახის ლიცენზია უნდა დარეგისტრირდეს საქართველოს საპატენტო უწყებაში, წინააღმდეგ შემთხვევაში ისინი ბათილია.

გარდა ჩამოთვლილისა არსებობს აგრეთვე ოფიციალური და იძულებითი ლიცენზია, მაგრამ ამ სახის ლიცენზირება პატენტმფლობელის უფლებათა შეზღუდვას წარმოადგენს და შემდგომ იქნება განხილული.

პატენტმფლობელის უფლებათა შეზღუდვა

პატენტიდან გამომდინარე პატენტმფლობელის უფლებების მონოპოლიური ხასიათის მიუხედავად, საზოგადოებრივი მოთხოვნებისა და ინტერესების გათვალისწინებით საპატენტო კანონმდებლობა

ასრულებს სამართლისთვის დამახასიათებელ რეგულაციურ ფუნქციებს და აწესებს პატენტმფლობლის უფლებების შემზღვეველ ნორმებს. ეს ნორმები პრაქტიკულად უნიფიცირებულია, განსაკუთრებით პარიზის კონვენციის მონაწილე ქვეყნების მიერ. საქართველოს საპატენტო კანონმდებლობაც ითვალისწინებს მათ და აწესებს წინათსარგებლობის, შემდგომსარგებლობის, ქვეყნის ტერიტორიაზე დროებით მყოფ სატრანსპორტო საშუალებებზე, მათ შორის საჰაერო საშუალებებზე პირადი მიზნებისათვის და ინტერესებისათვის დაპატენტებული ობიექტის უნებართვოდ გამოყენების უფლებებს.

წინათსარგებლობის უფლება ნებადართულია მაშინ, როცა საპატენტო განაცხადის შეტანამდე რომელიმე პირმა განახორციელა ყველა საჭირო სამუშაოს ან გამოიყენა დაპატენტებული ობიექტი. ამ უფლების თანახმად წინათმოსარგებლე პირს შეუძლია პატენტმფლობელის ნებართვის გარეშე განაგრძოს დაპატენტებული ობიექტის გამოყენება. წინათმოსარგებლე პირი უნდა მოქმედებდეს კეთილსინდისიერად.

წინათსარგებლობის უფლების გადაცემა ან გასხვისება შეიძლება მოხდეს მხოლოდ საწარმოსთან ერთად.

აშშ-ს კანონმდებლობის მიმდევარ ქვეყნებში ეს უფლება არ არის გათვალისწინებული. მიზეზი იმაშია, რომ ამ ქვეყნებში პრიორიტეტი დგინდება გამოგონების შექმნის ფაქტის თარიღის მიხედვით.

შემდგომსარგებლობის უფლება გათვალისწინებულია იმ ქვეყნებში, სადაც დაშვებულია პატენტის ძალის აღდგენა გადასახდელების გადაუხდელობის გამო მოქმედების შეწყვეტისას. ეს უფლება ანალოგიურია წინათსარგებლობისა, ოღონდ იგი წარმოიშობა პატენტის მოქმედების შეწყვეტის მომენტიდან პატენტის ძალის აღდგენის მომენტამდე არსებულ შუალედში.

სატრანსპორტო საშუალებებზე გამოგონების გამოყენება უნებართვოდ დაიშვება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც დაპატენტებული ობიექტი საჭიროა აღნიშნული საშუალების შემადგენელი ნაწილის ან მოწყობილობის მუშაუნარიანობის უზრუნველყოფისათვის.

დაპატენტებული ობიექტის პირად მიზნებისთვის გამოყენება უნებართვოდ დაიშვება მხოლოდ თუ ის არაკომერციული მიზნების განხორციელებას ემსახურება.

დაპატენტებული ობიექტის აუცილებელი გამოყენების მიზნით საქართველოს კანონმდებლობით დაწესებულია იძულებითი და ოფიციალური ლიცენზია. იძულებითი ლიცენზიის მოთხოვნა შეუძლია ნებისმიერ პირს პატენტის გაცემიდან 4 წლის შემდეგ. ამ უფლების მოთხოვნის განხორციელება შეიძლება თუ დაპატენტებული ობიექტი ან არ გამოიყენება ან გამოიყენება არასაკმარისად, ისე რომ არ კმაყოფილდება საზოგადოებრივი მოთხოვნილება. მედიკამენტების შემთხვევაში იძულებითი ლიცენზირება შეიძლება განხორციელდეს ამ ოთხწლიანი ვადის დაუცველადაც. ამ შემთხვევაში ისევე როგორც ქვეყნის თავდაცვის ინტერესებიდან გამომდინარე იძულებითი ლიცენზიის მოთხოვნის უფლება გააჩნია შესაბამის კომპეტენტურ ორგანოს. ასეთ იძულებით ლიცენზიას ოფიციალური ლიცენზია ეწოდება. ყველა შემთხვევაში პატენტმფლობელს უნდა გადაეხადოს შესაბამისად „გონიერი“ გასამრჯელო.

საპატენტო უფლებების შეზღუდვას წარმოადგენს აგრეთვე საზღვარგარეთ დაპატენტების შესახებ ნებართვის არ გაცემა. საქართველოს მოქალაქე პირი ვალდებულია თავდაპირველად განაცხადი საქპატენტში წარადგინოს და მიანიშნოს რომ მას საზღვარგარეთ დაპატენტება სურს. უწყება ვალდებულია ორი თვის შემდეგ აცნობოს განმცხადებელს ნებართვის გაცემის შესახებ. თუ არ აცნობებს არაფერს, მაშინ ითვლება, რომ გაცემულია „ჩუმი თანხმობა“ და განმცხადებელს ულება აქვს საზღვარგარეთ დაპატენტებაზე. ასეთი დაპატენტების აკრძალვა შეიძლება მოხდეს მხოლოდ სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის აუცილებლობიდან გამომდინარე, როდესაც საპატენტო განაცხადი ეხება შეიარაღებას ან შეიარაღების განვითარების ტექნოლოგიებს.

მრავალი ქვეყანა ითვალისწინებს პატენტის ჩამორთმევასაც კი. საქართველოში პატენტის ჩამორთმევა დაშვებული არ არის.

პატენტმფლობელის მოვალეობანი

პატენტმფლობელს ეკისრება ორი ძირითადი მოვალეობა – საპატენტო გადასახდელების დროული გადახდა და დაპატენტებული ობიექტის გამოყენება. საქართველოში მოქმედი წესებით საპატენტო გადასახდელებისაგან თავშეკავება გამოიწვევს პატენტის ძალის დაკარგვას. გადასახდელების შეტანის პირობებს და ვადებს აწესებს საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის 1992 წლის 23 ივნისის №664 დადგენილება სამრეწველო საკუთრების ობიექტებზე უფლებების დაცვისა და მომსახურების საფასურების დამტკიცების შესახებ. პატენტმფლობელისთვის აუცილებელი პირობაა, თუ კი მას სურს პატენტის ძალაში შენარჩუნება, ყოველწლიური გადასახდელების გადახდა. თუ ეს პირობა დროულად არ შესრულდა პატენტი ძალას კარგავს.

ეს პირობა უნდა იცოდეს ყოველმა პატენტმფლობელმა და არ უნდა ელოდოს საპატენტო უწყებისაგან რაიმე წინასწარ გაფრთხილებას. საპატენტო უწყების ვალდებულებებში არ შედის ეს ქმედობა. პატენტმფლობელი საპატიო მიზეზად იმ ფაქტს, რომ წინასწარ არ გააფრთხილეს საფასურის გადახდის შესახებ ვერ მოიყენს, რადგან პატენტის ძალის შენარჩუნებაზე გავლენას ვერ იქონიებს. ხსენებული დადგენილების პირობები აწესებენ აგრეთვე პატენტის აღდგენის შესაძლებლობას თუ საფასურების გადახდა ვერ მოხერხდა საპატიო მიზეზით 6 თვის განმავლობაში, მაშინ პატენტმფლობელს უფლება აქვს მომდევნო 6 თვეში აღძრას შუამდგომლობა პატენტის აღდგენაზე. არასაპატიო მიზეზით საფასურის გადახდის დაგვიანებისას (არა უმეტეს 6 თვით) პატენტს, მისი მფლობელის შუამდგომლობით, შეუნარჩუნდება ძალა, თუ დამატებით გადახდილ იქნება 50% საურავი, წინააღმდეგ შემთხვევაში პატენტი ძალას კარგავს.

უნდა აღინიშნოს, რომ ყოველწლიური გადასახდელების ოდენობა თანდათან იზრდება (ისევე როგორც თითქმის ყველა ქვეყანაში). ეს პირობა ემყარება იმ პრინციპს, რომ ოცი წლის განმავლობაში გამოგონების პატენტის შენარჩუნებას აზრი აქვს და პატენტმფლობელი შე-

ასრულებს ამ პირობას თუ პატენტს მისთვის შემოსავალი მოაქვს. ასეთივე პრინციპით განისაზღვრა სასარგებლო მოდელის ყოველწლიური საფასურები. სამრეწველო ნიმუშისთვის დადგენილია საფასურის გადახდა ყოველ ხუთ წელიწადში ერთხელ.

აქ გვინდა აღვნიშნოთ, რომ პატენტის ძალაში შენარჩუნებისთვის საფასურების გადახდის დაწესება იურიდიულად კორექტული არ არის (ეს აზრი გამოთქმულია სპეციალურ ლიტერატურაში). საქმე იმაშია, რომ განაცხადის განხილვისას განმცხადებელმა უკვე გადაიხადა ყველა პროცედურული გადასახადი, რომელთა დაწესება სწორია იმ თვალსაზრისით, რომ უწყება დიდ შრომას ხარჯავს ექსპერტიზის ჩატარებისას და მას უნდა აუნაზღაურდეს, თუ სულ არა, რაღაცა წილი მაინც. გამოგონების ან სხვა ობიექტის დაპატენტებისას განმცხადებელმა შეასრულა მთავარი მოთხოვნა – საჯაროდ გახსნა საკუთარი გამოგონება, რითაც გახადა მისი შინაარსი ყველასათვის ხელმისაწვდომი. ამ მომენტიდან უკვე სახელმწიფოა ვალდებული დაიცვას პატენტმფლობლის უფლებები და შეუნარჩუნოს პატენტი ძალაში დადგენილი დროის ფარგლებში. მიუხედავად ამ პრინციპისა თითქმის ყველა ქვეყანა აწესებს ყოველწლიურ გადასახდელებს. ყოველწლიურ გადასახდელებს არ აწესებდნენ (1978 წლის მონაცემებით) აშშ, კანადა, კოლუმბია, პარაგვაი, პანამა, ჰაიტი (ამჟამად ასეთი წესი ხსენებულ ქვეყნებშიც აღარ მოქმედებს).

საქართველოში მოქმედი წესები საპატენტო საფასურების შესახებ ადგენენ შეღავათებს მოსწავლეთათვის, სტუდენტებისთვის, ასპირანტებისთვის, პენსიონერებისთვის. მათ ყველა სახის გადასახადი უმცირდება 50%-ით.

დაპატენტებული ობიექტის აუცილებელი გამოყენების მოთხოვნა აქედან გამომდინარე პატენტმფლობელის შესაბამისი მოვალეობა დადგენილია და როგორც უკვე ითქვა გამოინახატება იძულებითი ლიცენზიის ან ოფიციალური ლიცენზიის გაცემით, თუ ეს მოვალეობა არ სრულდება. აქ მთავარია, რომ დაპატენტებული ობიექტი მზადდებოდეს და ქვეყნის შიდა ბაზრის მოთხოვნილება კმაყოფილდებოდეს. ამიტომ, მნიშვნელობა არ აქვს თვითონ ამზადებს პატენტმფლობელი

დაპატენტებულ ობიექტს თუ სხვას გადასცემს ამის უფლებას, მაგალითად, სალიცენზიო ხელშეკრულების საფუძველზე.

ღია ლიცენზირების გამოცხადება მიიჩნევა ნომინალურ გამოყენებად. იგი უნდა გამოცხადდეს როგორც საპატენტო უწყების ოფიციალური ბიულეტენის მეშვეობით, ასევე კომერციული ხასიათის ჟურნალებში და გაზეთებში.

ზოგიერთ ქვეყანაში დაპატენტებული ობიექტის გამოფენებზე ან ბაზრობებზე გამოფენის სახით გამოტანაც ითვლება გამოყენებად.

გამოყენება სახეზეა, თუ ქვეყნის საზოგადოებრივი მოთხოვნილება განუწყვეტლივ კმაყოფილდება. ამ პირობის შეუსრულებლობაც იწვევს იძულებითი ხასიათის ნორმების გამოყენებას.

როგორც ითქვა აშშ-ს საპატენტო კანონში არ არის ასახული იძულებითი ლიცენზირების ნორმები. იქ იძულება შეიძლება განხორციელდეს ანტიტრესტული კანონმდებლობის საფუძველზე, რომელიც დაპატენტებული ობიექტის განზრახ გამოყენებლობას განიხილავს თავისუფალი კონკურენციის შეზღუდვად.

პატენტით დაცული ობიექტის აუცილებელი გამოყენების ნორმებს მნიშვნელობა აქვს ეროვნული მრეწველობის სამართლებრივი დაცვის თვალსაზრისითაც. ეს ნორმები არ აძლევენ საშუალებას განვითარებული ქვეყნების ძლიერ ფირმებს, რომ მათ მიიღონ პატენტი მხოლოდ იმ მიზნით, რომ ქვეყნის ბაზარზე არ გამოჩნდეს მათი ნაწარმის გარდა სხვა, ხოლო თავად არ იზრუნონ მოცემული ქვეყნის მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებაზე.

საპატენტო პრაქტიკაში იშვიათია შემთხვევები იძულებითი ხასიათის ნორმების გამოყენებისა პატენტმფლობელთა წინააღმდეგ. მათი მნიშვნელობა მაინც საგრძნობია, რადგან კანონით არსებობს ისეთი იძულებითი საშიშროება, რაც პატენტმფლობელს უბიძგებს დაპატენტებული ობიექტის აუცილებელ და დროულ გამოყენებისკენ, ან პატენტის მოქმედების შეწყვეტისკენ.

თავი VI

პატენტიდან გამომდინარე უფლებების დარღვევა და საპატენტო დავების განხილვა

პატენტიდან გამომდინარე უფლებების დარღვევა

პატენტიდან გამომდინარე განსაკუთრებული უფლების დარღვევად ითვლება პატენტით დაცული ობიექტის გამოყენება პატენტმფლობელის თანხმობის გარეშე და მისი ნების საწინააღმდეგოდ.

საპატენტო კანონმდებლობა ან აწესებს საპატენტო უფლებების გამოყენების ცნებას ან ჩამოთვლის იმ მოქმედებებს, რომლებსაც მოიცავს განსაკუთრებული უფლება და რომლებიც წარმოადგენენ ამ უფლების შინაარსს.

პირველი მიდგომის თანახმად „გამოყენებას“ ესაჭიროება განმარტება, რასაც იურისდიქციის ორგანო, კერძოდ სასამართლო აკეთებს. მეორე მიდგომას ასეთი განმარტება არ სჭირდება. საქართველოს კანონმდებლობა პირველ გზას მისდევს და არ განმარტავს თუ რა იგულისხმება პატენტმფლობელის მიერ განსაკუთრებული უფლების გამოყენების ქვეშ. მოცემულია ცალკეული მოქმედებების არასრული ჩამონათვალი. მაგალითად, დადგენილია, რომ პატენტმფლობელს ენიჭება განსაკუთრებული უფლება, რათა მისი გამოყენებით მიიღოს შემოსავალი ან მოგება. ასევე დადგენილია, რომ პატენტმფლობელი თავის შეხედულებისამებრ განკარგავს პატენტს. მას შეუძლია გაყიდოს ან სხვა გზით გაასხვისოს პატენტი, დადგენილი წესით გასცეს ლიცენზია. ამ სახით არის გადმოცემული განსაკუთრებული უფლების შინაარსი, რაც დასრულებას მოითხოვს. ასევე მთელი სისრულით არ არის მოყვანილი მოქმედებების კანონმდებლობაში განსაკუთრებული უფლების დარღვევის შინაარსი. ნათქვამია მხოლოდ, რომ დაპატენტებული ობიექტის არასანქცირირებულად დამზადებას, გამოყენებას, სამოქალაქო ბრუნვაში შეტანას ან სხვაგვარად სარგე-

ბლობას შეიძლება მოყვეს სხვადასხვაგვარი პასუხისმგებლობა.

საპატენტო დაცვით უზრუნველყოფილი განსაკუთრებული უფლება ვრცელდება შემდეგ მოქმედებებზე:

- დამზადება;
- გამოყენება;
- იმპორტირება;
- გასაყიდად შეთავაზება;
- შენახვა და დაგროვება გამოყენების ან გაყიდვის მიზნით;
- პატენტით დაცული ობიექტის გამოყენებისათვის საჭირო საშუალებების შეთავაზება იმ პირისთვის, რომელსაც პატენტფლობელის ნებართვა არ გააჩნია.

ყოველი ნათქვამი მოქმედების უნებართვოდ შესრულება ითვლება განსაკუთრებული უფლების დარღვევად და იწვევს შესაბამის ადმინისტრაციულ, სამოქალაქო ან ზოგ შემთხვევაში სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას საქართველოს მოქმედ კანონმდებლობის ფარგლებში.

სხვადასხვა ქვეყნებში საპატენტო დავების განხილვის პრაქტიკის შედეგად ჩამოყალიბდა შეხედულება იმაზე, თუ რა იგულისხმება ამა თუ იმ მოქმედების ქვეშ. პატენტით დაცული ობიექტის დამზადებად ითვლება კომერციული მიზნების განსახორციელებლად ამ ობიექტის წარმოება. არ აქვს მნიშვნელობა მოხდა გაყიდვა თუ სხვაგვარად გასაღდა პატენტით დაცული ობიექტი. მთავარია მიზანი და ამ მიზნის მისაღწევად დამზადებული პროდუქცია შეიძლება დაგროვდეს და ინახებოდეს გარკვეული პერიოდი მის გასაღებამდე. ამასთან, სულ ერთია სად გასაღდება უნებართვოდ წარმოებული პროდუქცია ქვეყნის შიგნით თუ საზღვარგარეთ. განსაკუთრებული უფლების დარღვევად შეიძლება ჩაითვალოს აგრეთვე პატენტით დაცული ობიექტის გამოყენებისთვის ან წარმოებისთვის საჭირო საშუალებათა დამზადება, გაყიდვა ან შეთავაზება არაუფლებამოსილ პირთათვის.

პატენტით დაცული ობიექტის გამოყენებად ითვლება მისი გამოყენება კომერციული მიზნებისთვის იმ სახით, რა სახითაც არის ის დაპატენტებული. პატენტით დაცული ობიექტის ფლობა ზოგ ქვეყანაში

ითვლება განსაკუთრებული უფლების დარღვევად, ზოგში არა.

ყიდვა პირადი სარგებლობისთვის პატენტიდან გამომდინარე უფლების დარღვევით არ ითვლება.

გაყიდვა და გასაყიდად შეთავაზება, რაც გულისხმობს რეკლამას, მაღაზიის ვიტრინებში ან სავაჭრო ადგილებში დემონსტრაციის ჩათვლით, პატენტით დაცული ობიექტის მონაცემების გამოყენებას აფიშებში, კატალოგებში, პროსპექტებში და სხვ. ითვლება განსაკუთრებული უფლების დარღვევად.

იმპორტირება ნიშნავს პატენტით დაცული ობიექტის შეტანას სხვა ქვეყანაში და თუ ეს ხდება იმ ქვეყანაში, სადაც მოქმედებს პატენტმფლობელის განსაკუთრებული უფლება, მაშინ ეს მოქმედება დამრღვევ ქმედებად ჩაითვლება. ამასთან მნიშვნელობა არ აქვს მოქმედებს თუ არა პატენტი იმ ქვეყანაში, საიდანაც ხდება იმპორტირება.

თავისებურია გამოგონების ან სასარგებლო მოდელის პატენტით დაცული ხერხის მიმართ საპატენტო დაცვის და შესაბამისად განსაკუთრებული უფლების დარღვევის განსაზღვრა. დარღვევად ჩაითვლება ხერხის ანუ მასში შემავალი ოპერაციების განხორციელება სამეწარმეო საქმიანობაში.

თუ ხერხი შეიცავს რამოდენიმე ოპერაციას, რომლებიც სხვადასხვა მეწარმე პირის მიერ გამოიყენება, მაშინ განსაკუთრებულ უფლებას არღვევს პირი, რომელიც ბოლო ოპერაციას იყენებს. ამასთან დამზადება, გამოყენება და გაყიდვა იმ პროდუქციისა, რომელიც მიიღება პატენტით დაცული ხერხით, განსაკუთრებული უფლების დარღვევას წარმოადგენს. იმისთვის, რომ შეიძლებოდეს გარკვევა პატენტით დაცული ხერხით მზადდება პროდუქტი თუ არა, ზიოგი ქვეყნის კანონი ითხოვს ნაწარმზე დამზადების ხერხის მითითებას. თავისთავად თუ ხერხით მიიღება ახალი პროდუქტი და სხვა ხერხი ჯერ ცნობილი არ არის, დარღვევის დადგენა უფრო იოლია.

განსაკუთრებული უფლების დარღვევა შეიძლება მოხდეს არაპირდაპირი გზით — „ირიბად“.

ირიბი დარღვევა სახეზეა, თუ პირი აქეზებს ან ახალისებს სხვა პირს აკრძალული მოქმედების ჩადენისთვის. მაგალითად, პირი ამარა-

გებს მეწარმეს პატენტით დაუცველი ნაწარმით, რომელიც გამოიყენება სხვისთვის კუთვნილი პატენტით დაცული ხერხის განხორციელებისათვის. ირიბი დარღვევა უმეტეს შემთხვევაში ხდება აგრეთვე მარაგნაწილების მიწოდებისას. ირიბი დარღვევა შეიძლება იყოს სახეზე მხოლოდ მაშინ თუ გამოვლინდა განსაკუთრებული უფლების პირდაპირი დარღვევა.

უნდა აღინიშნოს, რომ პასუხისგებას ექვემდებარება განსაკუთრებული უფლების დარღვევა კომერციული მიზნებით. ამ დარღვევას კონტრაფაქცია ეწოდება.

დარღვევის დადგენა ხდება გამოგონების, სასარგებლო მოდელის ფორმულაში მოყვანილ ან სამრეწველო ნიმუშის გამოსახულებაში ასახულ არსებითი ნიშნების ერთობლიობის გამოყენების დადასტურებით.

წინათსარგებლობის, შემდგომსარგებლობის უფლების გამოყენება დარღვევად ვერ ჩაითვლება.

საპატენტო დავების განხილვა

საზოგადოდ, საპატენტო კანონი შეიცავს როგორც საჯარო სამართლის, ასევე კერძო სამართლის ნორმებს.

საჯარო სამართლის ქვეშ იგულისხმება იურიდიული ნორმების ერთობლიობა, რომლებიც აწესრიგებენ სახელმწიფო ორგანოებს შორის ან ამ ორგანოებსა და კერძო პირებს შორის წარმოშობილ ურთიერთობებს. სახელმწიფო ორგანოები არიან ადმინისტრაციულ სამართლებრივი ფუნქციების განმახორციელებელი დაწესებულებები. მათ რიცხვს მიეკუთვნება საპატენტო უწყებაც. კერძო სამართლის ქვეშ კი იგულისხმება იურიდიული ნორმების ერთობლიობა, რომლებიც აწესრიგებენ ურთიერთობებს კერძო იურიდიულ პირებს ან ფიზიკურ პირებს შორის.

ადმინისტრაციული სამართლის ნორმებით განისაზღვრება საპატენტო უწყების ორგანიზაცია, სტრუქტურა და ურთიერთობები განმცხადებლებთან, მათ შორის პატენტის გაცემის შესახებ შესაბამისი

აქტის (გადაწყვეტილების) გამოტანა. ამ დებულების პრაქტიკული მნიშვნელობა იმაში გამოიხატება, რომ დავები განმცხადებლებსა და საპატენტო უწყებას შორის განიხილება ადმინისტრაციული წესით სპეციალური სასამართლოების ჩათვლით. მაგალითად, საქართველოს კანონმდებლობით დამკვიდრებული წესით განმცხადებელს შეუძლია ედავოს საპატენტო უწყებას სააპელაციო პალატაში საჩივრის წარდგენით.

სასამართლოს კომპეტენციაშია პატენტის ნაწილობრივ ან მთლიანად ბათილად ცნობასთან, აგრეთვე საზღვარგარეთ დაპატენტებასთან, იძულებითი ლიცენზიების გაცემასთან დაკავშირებული საკითხები. ამ საკითხების ირგვლივ საჩივარი შეუძლია შეიტანოს ნებისმიერმა დაინტერესებულმა პირმა.

ზოგიერთი ქვეყნის, კანონმდებლობა აუცილებლად აწესებს განმცხადებლის მიერ საჩივრის შეტანას და განხილვას ჯერ თავად უწყებაში, შემდეგ მის ზემდგომ ორგანოში და მხოლოდ შემდეგ სპეციალურ სასამართლოში (მაგალითად, სკანდინავიურ ქვეყნებში და გერმანიაში შექმნილია სპეციალური საპატენტო სასამართლო). საქართველოში განმცხადებელს შეუძლია პირდაპირ სასამართლოსაც მიმართოს.

ზოგიერთ ქვეყანაში, მაგალითად, აშშ-ში ხსენებული დავების განხილვა ექვემდებარება არა იმდენად ადმინისტრაციულ ნორმებს, რამდენადაც ჩვეულებითი სამართლის წესებს. ამ ქვეყანაში მოქმედებს სპეციალური საბაჟო და საპატენტო საქმეების განსახილველად მოწოდებული სააპელაციო სასამართლო. მისი გადაწყვეტილებები საპატენტო უწყებისთვის ადმინისტრაციულად აუცილებელ შესასრულებელ აქტებს არ წარმოადგენს, მაგრამ მიღებული ჩვეულებითი წესისამებრ უწყება ემორჩილება სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებებს.

კერძო (სამოქალაქო) სამართლის ნორმები აწესრიგებენ ურთიერთობებს, რომლებიც გამომდინარეობენ პატენტმფლობელთა განსაკუთრებულ უფლებებიდან.

პატენტმფლობელთა უფლებებთან დაკავშირებულ დავებს განიხილავს სამოქალაქო სასამართლოები. დავები განიხილება, ჩვეულებრივად, ისევე როგორც შესაკუთრის უფლებათა დარღვევის შემთხვევაში. სამოქალაქო საპროცესო წესით წყდება დავები პატენტის მართებულად გაცემის შესახებ და პატენტის გამოყენების შესახებ. ამ კატეგორიას განეკუთვნება დავები პატენტმფლობელის განსაკუთრებული უფლებების დარღვევის შესახებ, სალიცენზიო ხელშეკრულებების პირობების დარღვევის შესახებ, პატენტმფლობელის მიერ მისი უფლება-მოვალეობის შესრულების შესახებ.

როდესაც სასამართლოში შეტანილია სარჩელი განსაკუთრებული უფლებების დარღვევის შესახებ, მოპასუხეს შეუძლია თავი დაიცვას შემხვედრი სარჩელის მიწოდებით პატენტმფლობელის წინააღმდეგ. როგორც წესი, სარჩელის მთავარი შინაარსი ამ შემთხვევებში მდგომარეობს პატენტის გაუქმების მოთხოვნაში.

პატენტი უქმდება, თუ:

– პატენტმფლობელი არ აღმოჩნდა გამომგონებელი, არც მის მიერ უფლებამოსილი პირი და მას არ ჰქონდა პატენტის მიღების სხვაგვარი უფლება;

– პატენტის საგანი არ არის პატენტუნარიანი;

– პატენტის საგანი განეკუთვნება ისეთ ობიექტებს, რომლებზეც პატენტი არ გაიცემა;

– პატენტი არ აღწერს ობიექტს ისეთი სისრულით, რომ შესაძლებელი იყოს მისი განხორციელება;

– პატენტის საგანი სცილდება იმ განაცხადის შინაარსის ფარგლებს, რომლის მიხედვითაც დადგინდა პრიორიტეტი.

პატენტის გაუქმება შეიძლება მოხდეს სხვა მიზეზებითაც. მათ ჩამონათვალს ყველაზე სრულად იძლევა ავსტრალიის საპატენტო კანონი, რომლის თანახმადაც გარდა ხსენებულისა პატენტი შეიძლება გაუქმდეს, თუ:

– პატენტში არ არის მითითებული განმცხადებელი;

– ფორმულიდან ვერ ირკვევა გამოყენებადობა ან განხორციელებადობა;

- პატენტმფლობელი არ იცავს პატენტში აღნიშნულ პირობებს;
- განცხადებული გამოგონება ფარულად გამოიყენებოდა ავსტრალიაში პრიორიტეტის თარიღამდე;
- გამოგონების აღწერილობაში ცვლილებების შეტანის უფლება იქნა მიღებული მოტყუებით;
- განმცხადებელმა ან პატენტმფლობელმა გამოგონების აღწერილობა საკანცელარიო ნაკლის ან აშკარა შეცდომების გასწორების გარდა სხვა მიზნებისთვის მიიღო მოტყუებით.

პატენტის გაუქმებისას (გაბათილებისას) ის კარგავს ძალას პრიორიტეტის თარიღიდანვე, ანუ ასეთ გადაწყვეტილებას უკუქცევითი ძალა აქვს. ასეთი ძალა არ აქვს პატენტის მოქმედების შეწყვეტის ფაქტს, მაგალითად, საფასურების გადაუხდელობის გამო.

თავი VII

საქართველოს მონაწილეობა საერთაშორისო თანამშრომლობაში

ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია

ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია, შემდგომში ისმო, სამთავრობათაშორისო ორგანიზაციაა, იგი 1974 წლიდან არის გაეროს სპეციალიზირებული დაწესებულება. კონვენციას, რომელმაც დააფუძნა ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია ხელი მოეწერა 1967 წელს ზოლო ძალაში შევიდა 1970წ.

დასაბამი ამ ორგანიზაციის ჩამოყალიბებას მიეცა 1883 წლის სამრეწველო საკუთრების დაცვის პარიზის კონვენციით და 1886 წლის ლიტერატურული და მხატვრული ნაწარმოებების დაცვის შესახებ ბერნის კონვენციით. ორივე კონვენცია ითვალისწინებდა საერთაშორისო სამდივნოების შექმნას, მათ ზედამხედველობას უწევდა შევიცარიის მთავრობა. თანამდებობრივი პირები, რომლებიც ახორციელებდნენ კონვენციების ადმინისტრაციულ ხელმძღვანელობას იმყოფებოდნენ ბერნში. საქმიანობას ფაქტიურად ეწეოდა ორი სამსახურიერთი სამრეწველო საკუთრების, ხოლო მეორე საავტორო უფლებათა სფეროში. 1893 წელს ეს ორი სამსახური გაერთიანდა და ფუნქციონირებდა ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის გაერთიანებული საერთაშორისო ბიუროს სახელწოდებით. 1960 წელს ეს ბიურო გადავიდა ჟენევაში.

1967 წლიდან სტოკჰოლმში დიპლომატიურ კონფერენციაზე გადაწყდა, რომ ბიუროს ნაცვლად დაარსებულიყო ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია, შემოკლებით ისმო (ინგლისურად – WIPO, ფრაგულად და ესპანურად OMPI, რუსულად – ВОИС).

ყველა ადმინისტრაციული მუხლი, რომლებიც იყო გათვალისწინებული საერთაშორისო ბიუროს ეგიდით დადებულ მრავალმხრივ ხე-

ლშეკრულებებში, ხელახლა იქნა მიღებული. მათი გადახედვა მოხდა იმის გამო, რომ ისმოს წევრ ქვეყნებს სურვილი ჰქონდათ რომ ეს ორგანიზაცია ყოფილიყო სამთავრობოთაშორისო ან სამთავრობათაშორისო ორგანოთა ორგანიზაცია და ამავე დროს შეეცარიის მთავრობისგან დამოუკიდებელი. ქვეყნების სურვილით ისმო გახდა გაეროს სპეციალიზირებული ორგანიზაცია 1974 წის 17 დეკემბერს.

ისმოს ძირითადი მიზნებია:

– ხელი შეუწყოს ინტელექტუალური საკუთრების დაცვას მსოფლიოში.

ამისათვის მისი ხელმძღვანელობით იღება მრავლმხრივი საერთაშორისო ხელშეკრულებები სახელმწიფოთა შორის. ისმო ზრუნავს საერთაშორისო თანამშრომლობის განვითარებაზე და როდესაც მიზანშეწონილია ამ თანამშრომლობაში მოიწვევს სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებს, რომლებიც კომპეტენტურნი არიან მოცემულ საკითხებში.

– უზრუნველყოფს ადმინისტრაციულ კოოპერირებას ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში არსებულ საერთაშორისო თანამშრომლობის კავშირებს შორის.

არსებული საერთაშორისო შეთანხმებები იყოფა სამ ჯგუფად. პირველ ჯგუფს წარმოადგენენ ხელშეკრულებები, რომლებიც აფუძნებენ საერთაშორისო დაცვას. ესენია სამრეწველო საკუთრების პარიზის კონვენცია; მადრიდის ხელშეკრულება საქონელზე ცრუ და შეცდომაში შემყვანი აღნიშვნების მითითების აღკვეთის შესახებ; ლისაბონის შეთანხმება ადგილწარმოშობის დაცვის და რეგისტრირების შესახებ; ოლიმპიურ სიმბოლოთა დაცვის შესახებ ნაირობის ხელშეკრულება.

საქართველო პარიზის კონვენციის წევრია.

მეორე ჯგუფს განეკუთვნება ხელშეკრულებები, რომლებიც ხელს უწყობენ საერთაშორისო დაცვას. ამ ჯგუფში შედის: ხელშეკრულება საპატენტო კოოპერაციის შესახებ; სასაქონლო ნიშნების საერთაშორისო რეგისტრირების შესახებ მადრიდის ხელშეკრულება; სასაქონლო ნიშნების საერთაშორისო რეგისტრირების მადრიდის ხელშე-

კრულების პროტოკოლი; ხელშეკრულება სასაქონლო ნიშნების კანონმდებლობის შესახებ; ლისაბონის ზემოთხსენებული ხელშეკრულება (იგი მიეკუთვნება ორივე ჯგუფს); საპატენტო პროცედურისთვის მიკროორგანიზმების დეპონირების საერთაშორისო აღიარების შესახებ ბუდაპეშტის ხელშეკრულება; სამრეწველო ნიმუშების საერთაშორისო დეპონირების შესახებ ჰააგის ხელშეკრულება.

საქართველო საპატენტო კოლპერაციის შესახებ ხელშეკრულებას წევრია.

მესამე ჯგუფში შედიან ხელშეკრულებები, რომლებიც ადგენენ საკლასიფიკაციო სისტემებს და მათი გაუმჯობესების და განახლების პროცედურებს. ესენია: საერთაშორისო საპატენტო კლასიფიკაციის შესახებ სტრასბურგის ხელშეკრულება, სასაქონლო ნიშნების და მომსახურების რეგისტრაციისთვის საერთაშორისო კლასიფიკაციის შესახებ ნიცის ხელშეკრულება; სასაქონლო ნიშნების გამოსახულებითი ელემენტების კლასიფიკაციის დაფუძნების შესახებ ვენის შეთანხმება; სამრეწველო ნიმუშების საერთაშორისო კლასიფიკაციის დაფუძნების შესახებ ლოკარნოს ხელშეკრულება.

ისმო უწევს დახმარებას შესაბამის ქვეყნებს ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის ჩამოყალიბებასა და განვითარებაში, ხელს უწყობს ინტელექტუალური საკუთრებისადმი პატივისცემის ამაღლებას, როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე საერთაშორისო თანამშრომლობაში. ეწევა საქმიანობას კადრების მომზადებასა და მათი კვალიფიკაციის ამაღლებაში, იძლევა იურიდიულ კონსულტაციებს და დახმარებას უწევს ქვეყნებს კანონების შემოღებისას ან მათი განახლებისას, ქვეყნების თხოვნით ქმნის ან ეხმარება სამრეწველო საკუთრების დაცვის უწყებების გაძლიერებაში, ხელს უწყობს საინოვაციო და საგამომგონებლო საქმიანობას, ხელმისაწვდომს ხდის საპატენტო დოკუმენტებში არსებულ სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის გამოყენებას.

ისმო იმართება შემდეგი ოთხი ორგანოს მიერ: გენერალური ასამბლეა, კონფერენცია, საკოორდინაციო საბჭო და ისმოს საერთაშორისო ბიურო (სამდივნო).

გენერალური ასამბლეა უზენაესი ორგანოა. იგი ნიშნავს გენერალურ დირექტორს და წყვეტს ყველა კარდინალურ საკითხს. ასამბლეაში მონაწილეობას იღებენ ისმოს ყველა წევრი, ან რომელიმე კავშირში მონაწილე ქვეყნები.

კონფერენცია იძლევა რეკომენდაციებს ამა თუ იმ საკითხებზე, აღგენს ორწლიან პროგრამებს განვითარებადი ქვეყნების დახმარებისთვის, ლებულობს ბიუჯეტს. მის მუშაობაში მონაწილეობის უფლება აქვს ისმოს ყველა წევრ ქვეყანას.

საკოორდინაციო საბჭო საკონსულტაციო ორგანოა. იგი აგრეთვე არის გენერალური ასამბლეის და კონფერენციის აღმასრულებელი ორგანო.

ისმოს საერთაშორისო ბიურო, ანუ სამდივნო, წარმოადგენს ორგანოს რომელსაც ხელმძღვანელობს გენერალური დირექტორი და მის შემადგენლობაშია მუდმივი თანამშრომლები სხვადასხვა ქვეყნებიდან.

1996 წლის 1 იანვრისთვის ისმოს წევრ ქვეყანათა რიცხვი იყო 157, მათ შორის, როგორც უკვე ითქვა, საქართველო.

ხელშეკრულება საპატენტო კოოპერაციის შესახებ

ეს ხელშეკრულება მრავალმხრივი საერთაშორისო ხელშეკრულებაა, რომელსაც ხელი მოეწერა ვაშინგტონში 1970 წელს. მისი დანაშაულების მიზანია, რომ გამარტივდეს და უფრო ეფექტიანად წარიმართოს გამოგონებების საერთაშორისო დაცვასთან დაკავშირებული საქმიანობა. ეს ხელშეკრულება, ისევე როგორც პარიზის კონვენცია ღიაა მასთან მიერთებისთვის.

საპატენტო კოოპერაციამ შესაძლებელი გახადა ცალკეული საერთაშორისო განაცხადის წარდგენა და რეგისტრაცია. ამ განაცხადის მიწოდებას იგივე ძალა აქვს, როგორც პირდაპირ მიწოდებას განაცხადში აღნიშნული რომელიმე ქვეყნის უწყებაში.

განაცხადი, როგორც წესი მიეწოდება საკუთარი ქვეყნის უწყებას – „მიმღებ უწყებას“, რომელიც ამოწმებს მას ფორმალური მოთხო-

ვნების თვალსაზრისით. შემდეგ განაცხადი გადაიგზავნება საერთაშორისო ბიუროში, რომელიც განლაგებულია ქენევაში ისმოს შტაბ-ბინაში და საერთაშორისო საპატენტო-საინფორმაციო ძიების ჩამტარებელ უფლებამოსილ ორგანოში.

საერთაშორისო განაცხადი აუცილებლად გადის საერთაშორისო ძიების ფაზას. შემდეგ განაცხადი შეიძლება გახდეს საერთაშორისო წინასწარი ექსპერტიზის ჩატარების ობიექტი, მაგრამ ეს ფაზა სავალდებულო არ არის კოოპერაციაში მონაწილე ქვეყნისთვის.

ქვეყანამ შეიძლება ხელი მოაწეროს ამ ხელშეკრულების პირველ თავს, ან პირველ და მეორე თავს ერთად. თუ ხელი მოწერილია მხოლოდ პირველ თავზე საერთაშორისო ფაზა ამ ქვეყნისთვის საერთაშორისო ძიებით მთავრდება. თუ ორივეზე, მაშინ წინასწარი საერთაშორისო ექსპერტიზა ამთავრებს საერთაშორისო ფაზას. შემდეგ განაცხადი, განმცხადებლის მიერ საბოლოოდ დაზუსტებული სურვილის მიხედვით გადადის შესაბამისი ქვეყნების ეროვნულ ფაზაში. გადაწყვეტილება პატენტის გაცემის თაობაზე გამოიტანება ეროვნული კანონმდებლობის სრული დაცვით. ხელშეკრულების აუცილებელი მოთხოვნაა პრიორიტეტის დღიდან განაცხადის 18 თვის შემდეგ გამოქვეყნება.

კოოპერაცია ხელსაყრელია განმცხადებლისთვის საწყის ეტაპზე. განაცხადი ფორმდება ერთ ენაზე. რამდენი ქვეყანაც არ უნდა აღნიშნოს გადასახდელი შემოიფარგლება 10 ქვეყნის აღნიშვნისთვის განკუთვნილი გადასახდელის ოდენობით. საერთაშორისო ძიების საფუძველზე განმცხადებელს ეძლევა საშუალება დარწმუნდეს პატენტუნარიანობაში, სანამ საბოლოოდ დაადგენს სიტუაციას თუ რომელ და რამდენ ქვეყანაში დააპატენტოს გამოგონება. ამისთვის განმცხადებელს ეძლევა პრიორიტეტიდან 20 ან 30 თვე. საწყის ეტაპზე მას არ სჭირდება პატენტრწმუნებული, რაც ზოგავენ პირველად ხარჯებს და სხვა.

საპატენტო კოოპერაციის მონაწილე ქვეყნების რიცხვი, საქართველოს ჩათვლით, 1997 წლის 1 იანვრისთვის შეადგენდა 83 ქვეყანას. იგი მეტად პოპულარული ხდება და მასში მონაწილე ქვეყანათა

რიცხვი მკვეთრად იზრდება.

პირველი საერთაშორისო განაცხადი განსახილველად იქნა წარდგენილი 1978 წელს, ხოლო 1979 წლისთვის სულ იქნა მიწოდებული 2625. 1993 წელს მიეწოდა უკვე 28577 საერთაშორისო განაცხადი, ხოლო 1994 წელს 34104 და 38906. თუ 1979 წელს აღნიშნულ ქვეყანათა საშუალო რიცხვი შეადგენდა 6,66, 1993 წელს კი 31,46, 1994 წელს უკვე 38,474 და 46,45 – 1995 წელს. აქვე გვინდა აღვნიშნოთ, რომ საერთაშორისო განაცხადის მიწოდება ეფექტიანია როცა განმცხადებელს სურს დააპატენტოს გამოგონება არანაკლებ 5 ქვეყანაში.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს კონსტიტუცია
2. საქართველოს რესპუბლიკის სამოქალაქო სამართლის კოდექსი. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს უწყებები, 1964 წ. №36, მუხ. 662.
3. საქართველოს რესპუბლიკის სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსი. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს უწყებები, 1964 წ. №36, მუხ. 662.
4. საქართველოს რესპუბლიკის შრომის კანონთა კოდექსი. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს უწყებები, 1973 წ. №6, მუხ. 112.
5. საქართველოს რესპუბლიკის სისხლის სამართლის კოდექსი. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს უწყებები, 1961 წ. №1, მუხ.10.
6. PARIS CONVENTION FOR THE PROTECTION OF INDUSTRIAL PROPERTY. OFFICIAL TEXT. WIPO, GENEVA, 1996
7. PATENT COOPERATION TREATY (PCT), AND REGULATIONS, WIPO, GENEVA, 1994.
8. CONVENTION ON THE GRANT OF EUROPEAN PATENTS (EUROPEAN PATENT CONVENTION), EPO, APRIL, 1993.
9. THE HAGUE AGREEMENT CONCERNING THE INTERNATIONAL DEPOSIT OF INDUSTRIAL DESIGNS, WIPO, GENEVA, 1992.
10. WIPO MODEL LAW FOR DEVELOPING COUNTRIES ON INVENTIONS. VOL 1. PATENTS, GENEVA, 1979.
11. ПАТЕНТНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН, В ДВУХ ТОМАХ, М, ПРОГРЕСС, 1987.
12. დებულება „გამოგონების შესახებ“, თბილისი, 1992.
13. დებულება „სამრეწველო ნიმუშების შესახებ“, თბილისი, 1992.
14. Закон Союза Советских Социалистических Республик "Об изобретениях в СССР", М., НПО "Пойск", 1991 г.
15. Законодательство по изобретательству стран-членов СЭВ, в 3-х томах, М., ВНИИПИ, 1987 г.

16. Законодательство СССР по изобретательству, в 3-х томах, М., ВНИИПИ, 1981 г.
17. Патентный закон Российской Федерации, М., 1992 г.
18. PATENT LAW OF THE PEOPLES REPUBLIC OF CHINA, ADOPTED ON 1984 AND AMENDED ON SEPTEMBER 9, 1992.
19. Патентные законы скандинавских стран, М., ВНИИПИ, 1987 г.
20. Патентные законы стран американского континента, М., ВНИИПИ, 1984
21. Патентные законы стран карибского бассейна, М., ВНИИПИ, 1989 г.
22. В.И. Еременко. Патентное законодательство развивающихся стран Азии, М., ВНИИПИ, 1988 г.
23. Евразийская патентная конвенция, ВОИС, ЕПО, 1995 г.
24. Конвенция учреждающая Всемирную Организацию Интеллектуальной собственности, ВОИС, Женева, 1995 г.
25. А.Н. Григорьев и др. Законодательство государств СНГ в области промышленной собственности. Том 1, М., ВНИИПИ, 1996 г.
26. Патентный закон США, М., ВНИИПИ, 1986 г.
27. ლევან ალექსიძე, თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, თბილისის დამოუკიდებელი უნივერსიტეტი, გამომცემლობა „ნეკერი“, 1994 წ.
28. М.М. Богуславский. Международное частное право. Учебник 2-е изд., М., Международные отношения, 1994 г.
29. Изобретательское право. Учебник, М., Юридическая литература, 1986 г.
30. Изобретательское право в системе Советского права (ко-

спект лекций), М., ВНИИПИ, 1989 г.

31. В.Р. Скрипко. Охрана прав изобретателей и рационализаторов в Европейских социалистических странах, М., Наука, 1975 г.

32. Е. А. Богатых, В. И. Левченко. Патентное право капиталистических и развивающихся государств, М., Юридическая литература, 1978 г.

33. Питер Розенберг. Основы патентного права США, М., Прогресс, 1979.

34. Ю. И. Свядосц. Буржуазное патентное право, М., ВНИИПИ, 1967 г.

35. И. Д. Иванов. Патентная система современного капитализма. М., ВНИИПИ, 1966 г.

36. В. В. Андришин. Изобретательское и патентное право. Минск, Беларусь, 1975 г.

37. М. М. Богуславский, И. В. Червяков. Международное сотрудничество в области охраны промышленной собственности, М., ВНИИПИ, 1972 г.

38. Г. Боденхаузен. Парижская конвенция по охране промышленной собственности. Комментарии, М., Прогресс, 1977 г.

39. Н. К. Финкель. Правовое регулирование служебных изобретений в капиталистических странах, М., ВНИИПИ, 1989 г.

40. Ю. И. Свядосц. Основные положения патентного права Франции, М., ЦНИИПИ, 1965 г.

41. Э. П. Гаврилов. Правовая охрана промышленных образцов в капиталистических странах, М., ЦНИИПИ, 1967 г.

42. А. Н. Адуев. Промышленный образец и его правовая охрана, М., Юридическая литература, 1977 г.

43. Инженеру об изобретении. Под редакцией Е. Л. Макаева, М., Атомиздат, 1974 г.
44. А. Д. Корчагин и др. Как защищать интеллектуальную собственность России. Правовое и экономическое регулирование. М., Инфра-М., 1995 г.
45. А. А. Шестимиров, А. А. Минаев. Промышленные образцы. Учебное пособие. М., ВНИИПИ, 1996 г.
46. И. Э. Мамиофа. Охрана прав изобретателей и рационализаторов, Лениздат, 1982 г.
47. В. М. Сергеев. Право на имя и специальное название, Лениздат, 1983 г.
48. И. Э. Мамиофа. Соавторство в техническом творчестве, Знание, Ленинград, 1984 г.
49. Г. С. Альтшуллер. Алгоритм изобретения, М., Московский рабочий, 1973
50. Гражданское право. Учебник в 2-х томах. Под редакцией Е. А. Суханова, М., Бек, 1993 г.
51. С. М. Джорбенадзе. Правовая охрана соавторства в научном творчестве. В кн. Гражданско-правовая норма и формы ее применения, Тбилиси, Мецниереба, 1982 г.
52. THE ADVANCED LEARNER'S DICTIONARY OF CURRENT ENGLISH, BY A.S. HOENEY, E.V. GATENBY, H. WAKERFIELD, OXFORD UNIVERSITY PRESS, PRINTED IN POLAND, POZNAN, 1958.
53. BACKGROUND READING MATERIAL ON INTELLECTUAL PROPERTY, WIPO, 1993.
54. PANETN LAW. BASIC FACTS, WIPO, 1985.
55. D. PRESSMAN. PATENT IT YOURSELF, NOLO-PRESS, 1992.

56. WIPO. WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION. GENERAL INFORMATION, GENEVA, 1996

57. И. Кондаков. Логический словарь-справочник, М., Наука, 1975 г.

58. დ. ძამუკაშვილი. საპატენტო კანონმდებლობა და სამსახურებრივი გამოგონების დაცვა. უ. „სამართალი“, თბილისი, სამშობლო, 1992, №3, გვ. 31-36.

59. დ. ძამუკაშვილი. ვის უნდა ეკუთვნოდეს პატენტი „სამსახურებრივ გამოგონებაზე“, უ. „სამართალი“, თბილისი, სამშობლო, 1995, №1, გვ. 38-42.

60. დ. ძამუკაშვილი, საქართველოში სამრეწველო საკუთრების დაცვის ზოგიერთი საკითხი. „სერგო ჯორბენაძე“ - საიუბილეო კრებული, თბილისი, ნორმა, 1996 წ. გვ. 226-235.

61. D. Dzamukashvili. THE OWNERSHIP OF AN EMPLOYEE'S INVENTION, "PATENT WORLD", OCTOBER, 1996, PP. 33-35.

62. Правовая охрана промышленных образцов в капиталистических странах. Под редакцией В. И. Еременко, М., ВНИИПИ, 1990 г.

Д. Дзамукашвили, кюн

Промышленная собственность: Изобретения, полезные модели, промышленные образцы. Оформление прав и правовая охрана.

Книга представлена на грузинском языке. В ней в логической последовательности на основе сравнительного правоведения изложены теоретические и практические вопросы выявления, оформления и правовой охраны важнейших объектов промышленной собственности изобретений, полезных моделей, промышленных образцов. Книга включает в себя краткий исторический обзор становления и развития теории и практики патентного права. Книга подробно знакомит читателя с Парижской конвенцией по охране промышленной собственности. Подробно раскрыто содержание понятий "Промышленная собственность", "Патент", "Изобретение", "Полезная модель", "Промышленный образец", "Существенные признаки", "Патентные права", "Нарушение прав", "Лицензия", и других основных понятий патентного права. Читатель ознакомится с процедурой оформления патентных прав от создания объекта до выдачи патента. Охарактеризована также процедура переоформления патентов и авторских свидетельств бывшего СССР на грузинские патенты. Рассмотрены правоотношения возникающие в связи с созданием объекта патентования, подачей заявки, положительным решением о выдаче патента, выдачей патента. Раскрыто содержание личных неимущественных и имущественных прав. В книге уделено внимание международному сотру-

дничеству в области охраны промышленной собственности.

Наряду с Парижской конвенцией дается краткое содержание международного договора о патентной кооперации, что позволяет грузинскому читателю получить представление о международной заявке на изобретение и процедуре заграничного патентования согласно этому договору. В книге представлена также краткая характеристика Всемирной организации интеллектуальной собственности. Грузия, кроме Парижской конвенции является участницей договора о патентной кооперации и членом Всемирной организации интеллектуальной собственности с 18 января 1994 года.

David Dzamukashvili

Industrial property: inventions, utility models, industrial designs. Acquisition of rights and legal protection.

The book is presented in Georgian language.

Theoretical and practical issues of reveal, acquisition and legal protection of rights on inventions, utility models and industrial designs according with principles of comparative law are presented. A brief historical review of theory and practice of Patent law development comprises this book. Detailed description of Paris Convention for the Protection of Industrial property a reader can find.

Patent acquisition procedure in general and in Georgia including procedure Georgian Patent acquisition on former Soviet Union patent or certificate on invention or on industrial design basis is given. Legal relations which are connected with creation of invention, utility model or industrial design as well as with granting decision and granting patent have been specified. Concepts of moral and property rights are disclosed. Attention is paid to international cooperation in field of industrial property including Paris convention and Patent Cooperation Treaty. Georgia is a party of mentioned convention and treaty since January 18, 1994. Also Georgia is the member of world intellectual Property Organization.

ქაფუჯაშვილი დ. ი.

სამკენებლო სკუთრება

გამოგონება

სასარგებლო მოდელი

სამკენებლო ნიჟუში

უფლებების გარდაცემა და სამართლებრივი დაცვა

პირველი გამოცემა

15/4 გვ.

გადაცემულია ასაწყობად 16/V/1997 წ.

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 20/VII/1997 წ.

ქადალდის ფორმატი 60X841/16, ქადალდი ოფსეტური №1,

12 პირობითი — საგამომცემლო თაბახი,

ტირაჟი 1000 ეკზ.

ფასი სახელშეკრულებო.

**დაისტამბა გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა მო-
ღვაწეობის ხელშეშეწყობი საქართველოს რესპუბლიკური
ფონდის საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის განყო-
ფილების პოლიგრაფიულ საწარმოში.**